

Vipavski glas

št. 60

letnik XVII

marec 2002

Moja mama!

Tako lepe, prelepe roke! Čeprav je bilo srce potrto in otožno, so te potrpežljive roke še naprej garale, da bi se otroci lahko radostili. Skoraj se zjočem, ko se ozrem na otroške minule dni. Pomislim, da te roke niso nikoli počivale, ko so se moje igrale.

Vsem materam iskreno čestitamo ob 25. marcu, materinskem dnevu.

VELIKONOČNA

Ko pomladna sapa
nad naravo dihne,
cvet za cvetom se razpihne.
In vse je v naravi
belo razcveteno,
kot bilo bi zasneženo.

Za cvetjem zabrsti zelenje,
to je pomladno prerojenje,
je Velika noč, Kristusa vstajenje.
Oljčna vej'ca mir oznanja
cvetna vej'ca se priklanja.

Mir oznanja bron zvona,
ko v praznik potrkava.
Mir želi nam vsa narava,
če smo blagega srca.

Ko jutra žarki
za gorami
še v zlatem gradu spijo,
že mašnika in mame roke
žegnan kruh delijo.

Tonca Breščak

Vsem našim bralcem želimo vesele in doživete velikonočne praznike.

Uredniški odbor

Naslovnica

Pomladno prerojenje

Foto: Oton Naglost

TUDI V VIPAVI SMO POČASTILI SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK

Zveza kulturnih društev Vipava in Iniciativni odbor za ustanovitev pihalne godbe v občini Vipava sta nas povabila na prireditev ob 8. februarju, slovenskemu kulturnemu prazniku.

Prireditev je potekala v kulturnem domu v Vipavi. V sporedu je sodelovala Pihalna godba "Viktor Parma" iz zamejskih Trebč, dirigiral je kapelnik g. Leander Pegan ml. Godbeniki so nas navdušili z bogatim in pestrim programom in s svojo prisrčnostjo. Program je suvereno povezovala ga. Alenka Pegan Saksida.

Svoje misli ob kulturnem prazniku pa je nanizala ga. **Magda Rodman**, avtorica knjige *Življenje ob trti in kršinu*. Njen govor objavljamo v celoti, čeprav smo ga lahko, nekoliko spremenjenega, prebrali v Družini in Primorskih novicah med pismi bralcev.

Spoštovani,

pravijo, da nam prazniki polepšajo življenje in nas prisilijo, da se za hip ustavimo in izmerimo »daljo in nebesno stran«. Naj bo tako tudi danes, ko proslavljamo slovenski kulturni praznik. Z veseljem lahko rečem, da je kulturno življenje v naši občini bogato in živahno. To dokazuje delovanje številnih pevskih zborov v različnih zasedbah, med katerimi se je odlično izkazal Mešani pevski zbor Ipavska. Obisk naše knjižnice v Vipavi in Podnanosu je zelo razveseljav. Število vpisanih otrok v Glasbeno šolo nam daje upanje, da petje in glasba ne bosta utihnila. Solopevci g. Rajka Koritnika nam še dodatno požlahtnijo večere. Pravkar ustanavljamo godbo na pihala. Oživeli smo folklorno društvo, ki pleše v vipavskih narodnih nošah, in obudili staro tradicijo tamburašev. Tudi v izdajanju raznih glasil se lahko pohvalimo. Naši občani berejo Turo, Iskre, Mladega Vipavca, Od Svetga Vida zgun in Loziški grozd. Vipavski glas je v naši občini poznan že 16 let in odmeven tudi pri naših ljudeh širom po svetu.

V lanskem letu smo popestrili kulturno ponudbo z Vipavsko trgatvijo in prireditvami Podoba Slovenije. Aktivno delujejo društva: gasilsko, planinsko, športno, lovsko, kolesarsko in društvo upokojencev. Naša mladina se v Razmetanem podstrešju nauči marsikaj lepega in dobrega. Dostojno smo obeležili 150-letnico smrti Matije Vertovca in 90 letnico Gasilskega društva Vrhpolje. Na Gočah pa je med vaščane spet stopil spomin na Ivana Mercino ob njegovi 150-letnici rojstva. Naj mi bo ob tem naštevanju oproščeno, če sem kakšno dejavnost nehote izpustila. Vse našteto bogati in plemeniti naše skupno bivanje, zato vsem, ki svoj čas namenjate kulturnemu delovanju, še posebej čestitka ob kulturnem prazniku in iskrena hvala.

Slovenski kulturni praznik je tudi praznik slovenske besede, ki je kulturna vrednota in osnova slovenske zavesti. Naša slovenska beseda je dragocena dediščina, v njej živi vsa preteklost in razvoj slovenskega naroda. Janko Moder, prevajalec in publicist je o slovenskem jeziku takole zapisal: »Jezik je zrak, ki ga dihamo, je voda, ki jo pijemo, je hiša, v kateri stanujemo, je čas in okolje, v katerem živimo, jezik smo ljudje.« Zato mi dovolite, da na glas razmišljam o našem odnosu do slovenske besede v javni rabi danes, v spomin na vse tiste Slovence, ki so jo ohranjali in oblikovali ter spoštovali iz roda v rod do današnjih dni.

Če bi se danes naš Prešeren, veliki mojster slovenske besede, sprehajal po Ljubljani ali kakem drugem slovenskem kraju, si ogledoval napise po hišah in senčilih, stojnicah in sejnih, bi se gotovo spraševal, kaj je narobe z ljudmi pod Alpami, ki so se osamosvojili, imajo svojo državo, svoj jezik in kulturo, pa kljub temu poimenujejo svoja podjetja, trgovine, lokale, razne izdelke, celo kulturne prireditve in strokovna srečanja s tujimi besedami.

Mislijo, da je tuje mnogo boljše od našega in da bodo tako prej postali mnogokulturni Evropejci. V rojstne in krstne knjige vpisujejo tuja imena svojih otrok, kot da ti niso otroci slovenskih staršev. Pozabili so hudo izkušnjo iz zgodovine, ko so jim tujci ob rojstvu nasilno potujčevali

imena in priimke. Danes pa to delajo starši sami, brez prisile. A kljub temu - da je zmeda še hujša - jim nekateri očitajo, da so nestrpni in da se obnašajo nacionalistično. Kakšna neumnost! Tako bi razmišljal naš veliki pesnik in mislec France Prešeren in prav bi imel.

Vsak od nas lahko opazi, da je jezikovna in splošna podoba javnega prostora v Sloveniji kar preveč potujčena in daleč od osnovnih Prešernovih misli. Zakaj dopuščamo tujkam, da izpodrivajo našo lepo slovensko besedo in to tako vztrajno in glasno, tudi tedaj, ko to ni potrebno. V Vipavi nas že ob vstopu pozdravi velik napis s tujo besedo: »Yoviland«, kar ni ravno v ponos naši narodni zavesti. Zakaj se sramujemo označiti svojo blagovno znamko s slovensko besedo, ki je najboljša predstavitev Slovenije.

V tujem jeziku se lahko sporazumevamo, trgujemo, lahko znanstveno razpravljamo. A samo s slovensko besedo se najbolje izpovedujemo, izražamo svoja čustva: ljubezen, veselje, žalost. In ko po slovensko molimo, nam je Bog najbližji. To dobro vedo naši ljudje po svetu, v Clevelandu, Torontu, Argentini, pa tudi bližje za slovenskimi mejami. Kljub ogroženosti so preživeli kot Slovenci zato, ker so ohranjali materino besedo in bili močno narodno zavedni. Ko so vprašali pisatelja in duhovnika Ljuba Marca, katere so zanj najvišje vrednote, je odgovoril: »Če odmislim Boga, kot najvišjega, sem najprej Človek, nato sem Slovenec, šele potem pride na vrsto vse drugo.« Bomo zmogli tudi mi tako reči pred vstopom v družbo velikih evropskih narodov?

Naš blaženi Martin Slomšek se je še kako zavedal, kaj pomeni materin jezik, ko je zapisal: »Dokler beseda materna slovi, časti se narod in oživlja, kakor pa beseda materna umira, peša tudi narodova moč.« Naš jezik nam daje moč in je osnova našega preživetja. Njegova usodo nosimo v svojih srcih. »Spoštujmo ga, zakaj brez njega smo kot brez matere in očeta, smo preprosto nič,« tako je zapisal pisatelj in filozof Saša Vuga. Slovenščina je popolnoma razvit in notranje bogato razčlenjen moderni jezik. To so dokazali tudi naši trije duhovniki in profesorji v Vipavi, ki so v slovenščino odlično prevedli Sveto pismo, knjigo vseh knjig. To nam je že zdavnaj dokazal tudi Prešeren, čigar spomin proslavljamo danes.

Čestitam vam ob slovenskem kulturnem prazniku in želim lep večer ob poslušanju naših glasbenikov iz zamejstva.

IZ NAŠE PRETEKLOSTI

PRIZADEVANJA ZA POVEZAVO VIPAVE Z ŽELEZNIŠKO PROGO

Ko so v začetku leta 1836 obravnavali gradnjo novih železnic v Avstriji, so pravilno ugotovili potrebo in se odločili za gradnjo železniške proge Dunaj-Trst, saj je bilo nujno povezati avstrijsko пристanišče Trst s središčem države. Zvezo med Dunajem, Trstom in Milanom je podprl poseben železniški komite, ki so ga ustanovili na pobudo Kmetijske družbe v Gorici in poslovnežev v Trstu in Milanu. O tem je pisal časopis Laibacher Zeitung 23. junija 1836. Zakon o gradnji proge Dunaj-Trst je bil sprejet 25. novembra 1837.

Prvotni osnutek je predvideval, da bi proga potekala iz Ljubljane preko Vrhnike, Razdrtega, Vipavske doline do Soče, kjer bi se pri kraju Fara cepila proti Trstu in Tržiču (Milanu). Opisano traso je natančno analiziral polkovnik Karl pl. Cattinelli in prišel do zaključka, da je smer Ljubljana-Razdrto-Vipava zaradi širokega gorskega grebena in klimatskih razmer neprimerna. Namesto po tej prvotno predvideni trasi so Južno državno železnico pozneje zgradili preko Postojne in Sežane v Trst.

Ko je bila leta 1860 dograjena proga Južne železnice od Krmina do Gorice, so se ponovno začeli zanimati za železniško progo po Vipavski dolini. V programu, ki so ga sprejeli na ljudskem

taboru 14. avgusta 1870 v Vipavi, je bila pod točko 5 navedena zahteva, da se zgradi železniška proga iz Škofje Loke v Vipavo in Trst. Projekt proge je na taboru predstavil Radoslav Razlog. To pa je bil verjeten vzrok, da se tabora niso udeležili iz Gorice in Tolmina. Njim bi bolj ustrezala Predilska proga po dolini Soče.

Ing. Valentin Matija Živic (Skopo na Krasu) je leta 1872 trasiral železniško progo Trst-Ajdovščina. Na občnem zboru Sadjarske zadrage na Slapu pri Vipavi 1. maja 1890 so vsi udeleženci podpisali prošnjo za gradnjo proge Logatec - Vipava - Gorica.

Železniško progo Gorica-Ajdovščina so načrtovali konec 19. stoletja, peljala naj bi do Vipave, zato so traso imenovali **Vipavska proga**. Poleg te so napravili še več inčič za progo do Vrhnike, Logatec, Postojne in celo preko Blok do Novega mesta.

Vipavci bi s to progo veliko pridobili, ker so v Vipavski dolini pridelovali veliko zgodnje zelenjave in sadja. V Ajdovščini je bilo tudi nekaj industrije. Planote ob dolini pa so bogate z lesom, tako bi bila proga rentabilna. Iz zapiskov ljubljanske trgovske zbornice povzemamo, da se je pojavila francoska podjetniška družba, ki je zaprosila za koncesijo za gradnjo železniške proge iz Gorice po Vipavski dolini in čez Razdrto v Cerkniško kotlino ter dalje čez Bloke v Sodražico in Novo mesto.

V času priprav na gradnjo proge Gorica - Ajdovščina je bila mnogokrat obravnavana tudi gradnja podaljška od Ajdovščine preko Razdrtega do Postojne. O podaljšku Vipavske železnice je Kranjski deželni zbor razpravljal na 16. seji 16. februarja 1895. Povod za to razpravo je bila prošnja vipavskih občin, da bi zgradili železniško progo Gorica-Ajdovščina-Postojna. Spomenica je utemeljila potrebo po gradnji proge z argumenti, da v Vipavski dolini pridelajo veliko zgodnjega sadja, zgodnje povrtnine ter zelenjave, katero bi prodajali na ljubljanskem trgu. Vipavski vinogradniki so na 957 ha vinogradov pridelali 33.590 hl vina. Na to progo gravitirajo gozdovi z Nanosa in Trnovske planote z ogromnimi zalogami lesa in drv. Vsa dolina je gosto naseljena in ima približno 13.000 prebivalcev. Vse to je po mnenju predlagateljev spomenice zadostna osnova za gradnjo lokalne železnice. Goriški deželni zbor je posvetil vprašanju o gradnji proge vso pozornost in prošnjo podprl, ni pa podprl gradnje te proge Kranjski deželni zbor.

Ob reviziji trase Vipavske proge, ki je bila v času od 4. do 6. julija 1898, so udeleženci ponovno izrazili željo, da bi progo podaljšali z Goriškega na Kranjsko čez deželno mejo na Hublju.

Klub odklonilnemu stališču Kranjskega deželnega zbora so si Vipavci še naprej prizadevali za graditev železnice do Razdrtega, saj so tedaj trasirali progo Postojna-Razdrto-Divača. Pri teh prizadevanjih sta bila zelo aktivna deželni poslanec Ivan Božič iz Podrage in vipavski župan Anton Hrovatin. Vedeti pa moramo, da je tedaj v Sloveniji prometno politiko dejansko diktirala Južna železnica. Po sporazumu iz leta 1858 je imela prednostno pravico graditi povezovalne proge med svojimi progami (Postojna-Gorica). Božič, poslanec v deželnem zboru Kranjske, je leta 1899 ponovno vložil prošnjo za gradnjo proge po Zgornji Vipavski dolini in v ta namen zbral 33 podpisov poslancev. Dosegel je le, da je Kranjski deželni zbor 16. maja 1899 sprejel to progo v gradbeni program in v ta namen odobril 100.000 goldinarjev. Vendar je bila deželna meja med Kranjsko in Goriško-Gradiščansko le prevelika ovira, zato so bili vsi poskusi brezuspešni, čeprav se je za to železniško povezavo zelo zavzemala delniška družba Vipavske železnice in vojaška uprava. Deželni zbor je ta sklep preklical, saj nekateri niso želeli, da bi se Zgornja Vipavska dolina tesneje povezala z Goriško deželo.

Zanimivo pa je, da so ugodno klimo za sprejem sklepa o gradnji Vipavske železnice pripravili prav v Vipavi v hotelu Pod skalo (tudi Podskalo, Zum Felsenkeller). Po svečani otvoritvi Furlanske proge (Ferrovia Friulana) 10. junija 1894 je goriški deželni glavar grof Franc Karel Coronini-Cronberg (Gorica, 18. 11. 1833 - Šempeter pri Gorici, 25. 8. 1901) povabil ugledne goste na skrbno pripravljen izlet po Vipavski dolini. Odločilna med gosti sta bila sekcijski načelnik Henrik Wittek in dvorni svetnik grof Wurmb, oba iz železniškega ministrstva. Henrik Wittek je bil kmalu za tem imenovan za železniškega ministra. O nujnosti gradnje Vipavske proge je v slovenskem jeziku goste nagovoril Angelo Casagrande iz Ajdovščine, grof Lanthieri pa v nemškem jeziku. Intervencija je bila uspešna, saj je sekcijski načelnik Wittek takoj odvrnil, da je

o potrebi in važnosti Vipavske železnice popolnoma prepričan in bo njeno gradnjo podprl, besedo je držal.

Zakon o gradnji Vipavske proge je bil sprejet 21. julija 1896; koncesija za progo je bila izdana 26. oktobra istega leta. Gradnjo proge je 20. oktobra 1897 prevzelo dunajsko gradbeno podjetje E. Klemenciewicz & Demuth za znesek 2.128.000 kron. Z gradnjo so pričeli junija 1901, proga je bila predana v promet 1. oktobra 1902 in bo tako letos dosegla stoletno starost.

Kljub temu, da je proga dosegla le Ajdovščino, so imeli posredno od nje koristi tudi v Zgornji Vipavski dolini. Kmetje so lažje prodajali kmetijske pridelke in les. Industrija v Ajdovščini je oživela in zaposlovala več delavcev iz bližnjih vasi tedanje Kranjske. Predvsem pa se je odprl trg za vipavska vina. Dunajski trgovci so kupovali velike količine vina in mošta. Vinarska zadruga je prodajala vino celo do Prage. Tam je imela svojo poslovalnico, ki jo je nekaj časa vodil Janez Krhne, poznejši gostilničar in ljudski pesnik v Vipavi.

Delniška družba Vipavske železnice je vložila prošnjo za predkoncesijo za podaljšanje železniške proge do Št. Vida. Za predkoncesijo sta posredovala poslanca dr. Anton Gregorčič in dr. Ignac Žitnik.

Upravni svet Vipavske železnice je leta 1905 dobil od železniškega ministrstva dovoljenje z veljavnostjo enega leta, da sme trasirati progo od Ajdovščine do Št. Vida, pa čeprav le kot ozkotirno. Revizija trase Ajdovščina-Št. Vid za ozkotirno progo je bila 18. in 19. aprila 1906, v Logu je bilo predvideno postajališče, v Vipavi in Št. Vidu pa postaji. Proga bi bila dolga 12,16 kilometra. Samo za lokalno progo Ajdovščina-Vipava-Šentvid se prizadete občine niso ogrele, zato je zadeva propadla.

Gradnjo je podpiralo tudi vojno ministrstvo na Dunaju, vendar je zahtevalo, da se še pred tem in čimprej zgradi proga Štanjel-Razdrto-Postojna. O tem je železniško ministrstvo 13. novembra 1906 obvestilo delniško družbo Vipavske železnice.

Ministrstvo je odobrilo načrt, da se podaljša Vipavska železnica do Vipave tako, da jo bo možno podaljšati do Razdrtega, ko bodo gradili progo Postojna-Razdrto-Kobdilj. Iz ministrskega odloka je razvidno, da se vojno ministrstvo poteguje za zvezo Postojna-Razdrto-Štanjel (Kobdilj) in Razdrto -Vipava. Proga Postojna-Razdrto-Štanjel (Kobdilj) naj bi bila zgrajena do leta 1910.

Ministrstvo za železnice je potrdilo gradbene načrte za podaljšanje proge od Ajdovščine naprej; januarja 1907 je bil politični obhod trase proge, zgradili naj bi jo do leta 1910. Po prizadevanjih delniške družbe Vipavske železnice je komisija leta 1909 pregledala predlagano traso do Podnanosa, čeprav je bila vsem skupna želja, da se proga podaljša do Postojne oziroma do proge Postojna - Štanjel.

Na 15. seji Deželnega odbora 14. oktobra 1909 so obravnavali vlogo Kmetske zveze za vipavski okraj. Kmetska zveza se je zavzemala za podaljšanje železniške proge Gorica-Ajdovščina do Vipave oziroma Šentvida in zatem za povezavo s Štanjelom ali Postojno oziroma kako drugo postajo na Južni železnici.

Ko so na prošnjo konzorcija železnice Gorica-Ajdovščina leta 1909 opravili lokalni ogled z namenom podaljšati to železnico do Št. Vida, so interesi izrazili soglasno željo, naj se ta železnica podaljša čez Št. Vid - Razdrto do Postojne.

Načrtovana proga Postojna-Razdrto-Ajdovščina bi bila gorska proga z maksimalnim vzponom 25 promil, minimalni radij bi bil 250 m in bi omogočala prevoz vlakov do 100 osi. Gradbeni stroški so bili ocenjeni na 20 do 25 milijonov kron.

Na shodu 20. februarja 1910 v Podnanosu (takrat Št. Vid nad Vipavo) so izvolili lokalni odbor za gradnjo železniške proge Vipava-Postojna. Na shodu so sprejeli posebno resolucijo, da se proga iz Vipavske doline priključi na najbolj južni točki projektirane proge Postojna - Štanjel; ako je mogoče pri Razdrtem. Če pa bi se ta proga ne gradila, naj se vipavska železnica podaljša od Ajdovščine dalje in zveže z obstoječo progo v Štanjelu.

Med prvo svetovno vojno je imela peta avstrijska armada težave z oskrbo Soške fronte, zato so načrtovali in hitro zgradili številne železniške povezave. Ena izmed samo načrtovanih povezav je bila proga Ajdovščina-Razdrto-Postojna. Zanj so se 17. julija 1915 odločili zastopniki pete armade in železniški strokovnjaki v Ljubljani, saj je bila varna in je omogočala takojšen pričetek gradnje ter hitro dograditev. Gradnja bi bila poceni, progo pa bi po končani vojni vključili v državno železniško mrežo. Trasa preko Vrhnike in Logatca v Ajdovščino je nudila večjo varnost pred bližnjo fronto, vendar bi se gradnja zavlekla zaradi dolgega predora pod Nanosom.

Progo so med 27. junijem in 11. julijem 1915 delno že trasirali in pričeli z gradbenimi deli. Načrtovana proga bi bila na odseku od Vipave do Postojne gorska proga z vzponi do 25 ‰, minimalni radij krivin bi bil 250 metrov. Proga bi dopuščala vožnjo vlakov s po 100 osi. Gradbeni stroški so bili ocenjeni na 20 do 25 milijonov kron. Kolebanje med variantama: Postojna-Ajdovščina in Črni Vrh - Ajdovščina je imelo za posledico, da niso zgradili nobene. Ko je avstro-ogrska vojska jeseni leta 1917 Italijane potisnila do Piave, ni imela več interesa za graditev te železniške proge. Zanimivo je, da so opis proge Ajdovščina-Vipava-Postojna, kot da je bila zgrajena, objavili pred nedavnim nekateri naši mediji, med njimi tudi Delo.

Omeniti je potrebno tudi projekt železniške proge Logatec - (Vipava)-Ajdovščina-Gorica. Potek trase od Logatca preko Kalca in Godoviča do Črnega Vrha je bil nesporen. Od Črnega Vrha do Ajdovščine pa so bile predvidene tri variante, od katerih je imela največ možnosti prva, saj je bil vzpon tam najmanjši. Predviden je bil naslednji potek:

Črni Vrh – predor – Malo Polje – Col – po pobočju Nanosa proti vzhodu – Št. Vid – mimo Loža, Slapa in Vipave v Ajdovščino.

Druga varianta se je od prve razlikovala v tem, da bi proga na Colu zavila desno proti zahodu in se spuščala proti Lokavcu in od tam v Ajdovščino. Tretja varianta je predvidevala največji vzpon; trasa je iz Črnega Vrha vodila v Zadlog in od tam skozi predor v Lokavec in dalje v Ajdovščino. Del proge Logatec - Črni Vrh je bil med prvo svetovno vojno zelo aktualen za oskrbo avstro-ogrske armade na delu soškega bojišča, zato so leta 1916 ta del proge pričeli graditi. Ko se je frontna črta premaknila od Soče na Piavo, je gradnja izgubila prioriteto, zato so z gradnjo prenehali. Italijani so zgrajeni del proge v času od 1919 do 1921 razdrli. Ponekod je še vidna trasa proge; skozi prvi predor pri Godoviču je sedaj speljana cesta Godovič – Črni Vrh. Drugi že prebiti predor se zasipa, Italijani so v njem uredili bunker, ki je še ohranjen, saj ima jekleno kupolo.

Po drugi svetovni vojni si je za železniško povezavo med Ajdovščino, Vipavo, Šentvidom in Postojno oziroma Prestrankom prizadeval tudi pisatelj in poslanec za goriški okraj France Bevk. Zadnjič je gradnjo proge Ajdovščina-Vipava-Podnanos-Prestranek obravnavala komisija, ki je bila na terenu 21. septembra 1955.

Zamisel o evropskih železniških koridorjih se je porodila v Evropskem parlamentu. Na prvi panevropski (vseevropski) konferenci o prometu v Pragi leta 1991 so načrtovali železniške koridorje v Vzhodni Evropi in povezavo z Zahodno Evropo. Na drugi panevropski konferenci o prometu na Kreti marca 1994 so sprejeli potek devetih koridorjev, od katerih je za nas **izredno pomemben V. koridor**. O tem so razpravljali tudi na panevropski konferenci o transportu junija 1997 v Helsinkih. Velike multinacionalne družbe ne proizvajajo več na zalogo, zato postaja promet veliko potujoče skladišče.

Pri študiju trase za V. transevropski prometni koridor Barcelona - Lyon - **Venezia - Ljubljana** - Budimpešta - Užgorod - Lvov - Kijev se je Gorica (Italija) kot tudi Nova Gorica vključila v prizadevanja, da bi načrtovano progo speljali iz Furlanije proti Ljubljani po Vipavski dolini. Potek trase od Benetk (Venezie) do Červinjana in Ronk so Italijani hitro uskladili in nanjo ni pripomb. Za odsek med Ronkami in Ljubljano je bilo izdelanih več variant (različic) in podvariant. Za Vipavsko dolino je zanimiva varianta A ali nizka varianta, saj se proga nikjer ne bi povzpela nad 310 metrov nadmorske višine. Predvideli so tak potek železniške proge:

Od nove železniške postaje v Ronkah (blizu letališča) bi vodila po Krasu proti Opčinam skozi 23 kilometrov dolg predor. Po odcepu za Koper in Trst bi se tudi skozi predor nadaljevala v

Zgornjo Vipavsko dolino. V bližini Vipave bi zgradili 5 kilometrov dolgo povezavo do obstoječe proge Prvačina-Ajdovščina. Iz Vipavske doline bi se trasa nadaljevala skozi 33 kilometrov dolg predor pod Nanosom proti Logatcu in Vrhniki. Ta varianta je imela podporo pri Italijanskih železnica in Goriški pokrajini, deloma tudi v celotni Furlaniji - Julijski krajini. Žal pa ni bila sprejeta.

V začetku leta 2001 sta Slovenija in Italija sprejeli kompromisni dogovor o poteku V. koridorija iz Cervignana po takoimenovani M varianti, ki poteka iz Trsta po Krasu proti Ljubljani ter izpušča Goriško in Vipavsko dolino.

Moj sestavek ni poglobljena študija, temveč le grob prikaz prizadevanj za povezavo Vipave z železniško progo. Dokumentacija o tem je raztresena od Dunaja do Rima, v Sloveniji jo je zelo malo. Je pa to lahko izziv mladim diplomantom za poglobljeno raziskavo naše zgodovine.

Karol Rustja

VOJNI MUZEJ VIPAVA

"... in začela se je vojna, to je, zgodilo se je nekaj, kar je nasprotovalo človeškemu razumu in vsej človeški naravi".

Lev Nikolajevič - Tolstoj

Znak muzeja:

PLANIKA

gorski predel fronte

BAJONET

reka Soča

ROČAJ BAJONETA

izliv Soče

VOJAKA

sta vsak na svoji strani
brega reke Soče (frontna
razmejitev)

NAPIS

- Soška fronta 1915- 1917
loči bojišče v visokogorju
in v Srednjem Posčju
- Vojni muzej Vipava
loči bojišče v Srednjem
Posočju med bojiščem
na Krasu

Nekaj mesecev po odprtju vojnega muzeja v vojašnici "Janka Premrla - Vojka" v Vipavi, mi je znanec predlagal, naj za Vipavski glas napišem nekaj vrstic o muzeju. Ne štejem se za poznavalca prve svetovne vojne in sem tako iz meseca v mesec s pisanjem odlašal. Obljuba dela dolg, in opis muzeja je tukaj. Muzej Soška fronta 1915 - 1917 v vojašnici je uredil in razstavljen zbirko postavil Mitja Močnik, pripadnik stalne sestave Slovenske vojske, zaposlen v tukajšnji vojašnici od 1992. leta. Mitja Močnik je tudi aktiven udeleženec vojne za Slovenijo 1991. Ukvarja se z zbiranjem vseh vrst predmetov, ostankov iz prve svetovne vojne, že od svojega osmega leta. Ogromno predmetov je zbral sam, precej pa so mu jih darovali prijatelji in znanci, tako da se njegova zbirka nezadržno širi in danes obsega že več kot tri tisoč eksponatov. Muzejska zbirka ni namenjena samo zunanjim obiskovalcem, marveč tudi za pouk zgodovinske in domoljubne vzgoje vojakov nabornikov, pripadnikov rezervne in stalne sestave Slovenske vojske. Mitja Močnik deluje tudi publicistično, v tisku je objavil že vrsto prispevkov o prvi svetovni vojni. Nasploh pa mu ne gre odrekati izvirnosti, volje in zanesenjaštva. Tudi finančna plat ni zanemarljiva, saj so včasih potrebna tudi tovrstna odrekovanja. Pri tem ljubiteljskem delu, ki je zagotovo širšega pomena, mu pomagajo tudi strokovnjaki zunanjih strokovnih institucij. Muzejski prostori predstavljajo kotanjo v neposredni bližini frontne črte avstro-ogrske obrambne linije na Krasu, v kateri je obvezovališče, delavnica in oficirski delovni ter bivalni prostor. Izhod iz kotanje in povezava med prostori poteka po rovu oziroma skozi kaverno v obrambno linijo. V prostoru poleg obvezovališča so razstavljeni razni dokumenti, tiski in knjige iz takratnega časa. Tukaj so izvirni izvodi časnika "Edinost" iz Trsta. Prostor obkrožajo nagrobna znamenja in fotografije ohranjenih in obnovljenih grobišč oziroma pokopališč padlih pripadnikov obeh vojskujočih se strani. V naslednjem prostoru opazimo

Predsednik republike Milan Kučan med ogledom vojnega muzeja v vipavski vojašnici

je razstavljeno pehotno strelivo takratnega časa, orožje, sablje, noži in bajoneti, čelade, ročne bombe, granate in intendantska oprema. Ekspoziti so sistematično razvrščeni v steklenih vitrinah. Tukaj je tudi obilo slikovnega gradiva. Zvočna imitacija boja na frontni črti pa nam med ogledovanjem razstavljenih eksponatov omogoča, da je podoživljanje takratnega dogajanja še bolj avtentično - pristno. Vipavski muzej sem si poleg drugih večkrat ogledal. Vsakokratni obiski me vedno bolj krepijo v prepričanju, da je preteklost potrebno spoznavati in poznati. Kdo ve, mogoče pa je zgodovina res mati modrosti. In pomembno je še, da je Soška fronta potekala na naših tleh. Predstavitev vojnega muzeja v Vipavi bi zaključil z nekaj stavki iz uvoda knjižnega dela "Krvavo Posočje" pokojnega zgodovinarja Vladimira Gradnika:

"Dogajalo se je na naših tleh, po naših hribih, na bregovih naših rek in potokov, po dolinah in vaseh Posočja, tam, kjer stoletja žive rodovi slovenskega naroda: Gorjanci, Brici, Kraševci in Vipavci,

skupaj s sosednjimi Furlani in Italijani. Ob bregovih bistre Soče, od snežnega Kanina čez Krn in Kuk, ob sončni Gorici in naprej čez Kras in Grmado je od meseca maja 1915 do novembra 1917 v bojnem viharju topovskega grmenja in sekanja jeklene toče razsajala smrt in Soča je 'krvava tekla'...". Tudi iz tega razloga je vojni muzej v Vipavi vreden ogleda. Vojni muzej Vipava - Soška fronta 1915-1917 je posvečen vsem padlim Slovencem v prvi svetovni vojni.

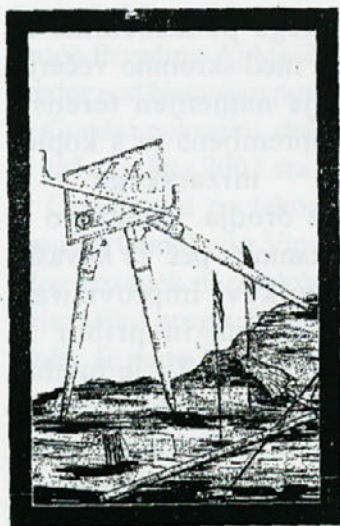

Vojni muzej - obrambni položaji na frontni črti

Zvonimir Lipovšek

VIPAVA NA VOJAŠKEM ZEMLJEVIDU 1763 - 1787 (1804)

Vipava je bila v zgodovini vedno vojaško zanimiva. V njej so bivali vojaki te ali one države. Naši ljudje so se rojevali in umirali ob vojaškem škornju. Zato ni čudno, da je ta njena strateška lega zapisana tudi v opisu 3. zvezka Jožefinskega vojaškega zemljevida 1763-1787 (1804), ki je izšel leta 1997 v Ljubljani. Zaradi državne tajnosti je bil ta zemljevid varovan kot strogo vojaška tajnost. Njegova uporaba je bila prvotno vezana na osebno cesarjevo dovoljenje. Šele po ukinitvi varnostnih ukrepov se je znanost lahko posvetila Jožefinskemu vojaškemu zemljevidu.

Naslovnica: Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787 (1804), Opisi, 3. zvezek

Kartografski del zemljevida je dopolnjen z opisnim, kjer so predstavljene pokrajine in njih značilnosti. V sekciji 207 je zapis o trgu Vipava in vasi Gradišče pri Vipavi. Zabeležene so: oddaljenost od Slapa in Podnanosa, vode, poti, hribi, gozdovi in dodane še "pripombe". Te posebno poudarjajo, "da se pri prehodu vojske da tu nastaniti cel bataljon in da so tudi stavbe dovolj solidne za skladiščenje, zlasti grad in graščinsko poslopje.

Za trdne zgradbe so imenovali: Stari grad, nadalje novo, prostorno graščinsko poslopje, meščanske hiše, ki da so tudi trdne, velike, vse iz kamna.

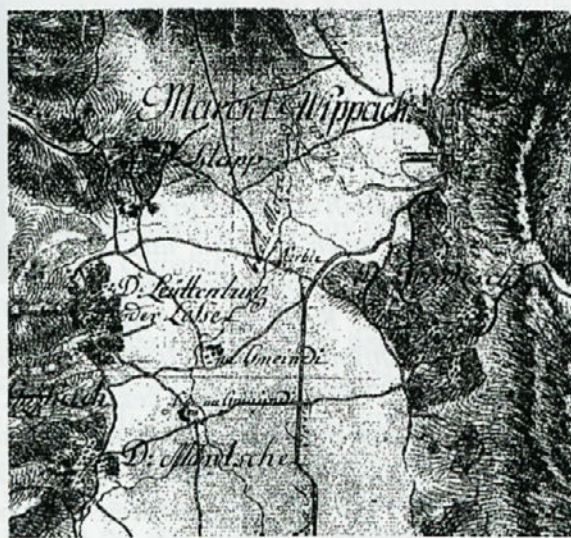
Pod oznako za vode piše: "Ob in v gradu izvira potok Vipava, ki je že pri izviru širok 3 do 4 sežnje, poganja nekaj mlinov". Prometna povezava je zelo važna za vojsko. Za Vipavo so zapisali, da "tu skozi vodi deželna in poštna cesta proti Gorici, je trdna, kamnita, široka do treh sežnjev in vedno v dobrem stanju. Poti v ravnini so prevozne za navadne kmečke vozove; po peš stezah, ki vodijo v hribe, se da večinoma tudi jezdit".

Kartograf za sekcijo 207 je bil Storch, poročnik, in je takrat ocenil, da bi se dalo od cerkve na Gradišču pri Vipavi obstreljevati deželno cesto kot tudi dolino proti Vipavi in Podnanosu.

Karte so risane v merilu 1:28.800. Kartografi so merili oddaljenost v urah ali korakih. 6000 korakov pomeni eno uro ali pol milje. Na legendi so znaki za gozdove, polja, pašnike, vinograde, reke, potoke, jezera, mostove - zidane z rdečo, lesene s črno barvo, mline, žage, naselja, gradove, razvaline, cerkve, križe, lesene in kamnite, kapele, glavne in stranske ceste, pešpoti in celo vislice. Posebno natančno so na kartah označena ledinska domača imena. Nekatere še danes uporabljamo. Na kartah je zelo dobro vidna naseljenost pokrajine in to z vsemi vrstami zgradb. Točno se vidi lega takratnih vinogradov, ki so segali visoko na pobočja hribov in jih v dolini ni bilo, kot jih vidimo danes. Zanimiva je tudi zapisana ugotovitev, da so najboljše informacije tiste, ki jih vojaki dobijo od domačinov. Karte Notranje Avstrije so risali vešči kartografi, ki so pred tem kartografirali še v drugih deželah. Izmero je vodil polkovnik Jeney, ki je bil leta 1875 začasno tudi vodja generalštaba avstrijske vojske. Imel je cesarjevo navodilo, da mora zapisati imena hribov, dolin in voda v deželnem jeziku, kar je veljalo tudi na slovenskem govornem področju. Zemljevidi jožefinske izmere so za Slovenijo še posebej važni, ker je to prvi zemljevid, na katerem je izrisano celotno ozemlje, ki spada danes v državo Slovenijo. V opisnem delu je besedilo najprej v izvirniku - nemščini, ob njem pa je slovenski prevod. Original hrani Avstrijski državni arhiv na Dunaju.

Izdajatelj faksimilirane izdaje vojaškega zemljevida za Slovenijo sta Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Arhiv Republike Slovenije.

Pogled vanj je res zanimiv "saj nič ne povezuje preteklosti in sedanjosti močnejše kot zgodovinski zemljevid", kakor je v spremni uvodni besedi zapisal Feliks J. Bister oktobra 1997.

Vipava na vojaškem zemljevidu

Magda Rodman

Viri:

Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787 (1804)

Opisi, 3. zvezek

SARDINCI

Lokavec je vas z več zaselki. Najmanjši zaselek je visoko pod Čavnom in mu pravimo Kovači. Pri Kovačih je strnjenih šest hiš z gospodarskimi poslopji v majhno ulico. Leta 1942, v soboto, na dan pred Kristusom Kraljem, so njeni prebivalci vas pometli in s tem hoteli pokazati, da se naslednji dan praznuje. Tedaj je bila v veljavi policijska ura od 18h do 6h zjutraj. Ljudje so ponoči trdno spali, saj so bili utrujeni od težkih kmečkih in drugih del.

25.10.1942 je nekdo z močnim udarcem po vratih zbudil Žigonove. Doraščajoči otroci so bili sami z očetom; mama jim je umrla. Ko je gospodar pogledal, kaj se zunaj dogaja, je zagledal dva oborožena soldata. Gospodar ni znal italijansko, zato je pristopil starejši sin Slavko in vprašal, kaj želijo. Povedali so, da hoče marešalo policije govoriti s Slavkom Žigonom in da mora takoj z njimi. Slavko je šel še na stranišče, ki je bilo ob gnojišču zunaj hiše, a je bilo tudi tu že vse zastraženo. Brez vsega je moral Slavko z vojaki, ki so šli preko Rovtarša k Slokarjem. Tu so Slavka naložili na vojaški tovornjak. Dva vojaka sta ga oborožena stražila, ostali so šli še po Franca Cigoja in Franca Slokarja, ki sta bila rojena istega leta, 1923.

Tovornjak se je ustavil pri kapelici na Brodu in tu so čakali še Franceta Lokarja iz Gorenj in Rudija Čoha od Čohov. Ko so bili vsi na tovornjaku, so se odpeljali v Lokavec Pri pili. Tu je bil še drugi tovornjak in na njem so bili: Marjan Kavčič, Vido Furlan, Bogdan Kočevar, Hendrik Blaško, Edvard Bleško in Anton Batič. V Ajdovščini se jim je pridružil še Danilo Bratina.

Tega dne je bila nedeljska praznična maša v Lokavcu ob 7h zjutraj, in ko so na tovornjaku čakali Pri pili, so ljudje ravno tedaj hodili k nedeljski maši. Zbirno mesto v Ajdovščini je bilo v tekstilni tovarni (takrat ni več obratovala). Slavko je imel še to srečo, da mu je sestra Valerija prinesla nekaj tople obleke in denarja za na pot. V Ajdovščini so bili 24 ur. Preden so zapustili Ajdovščino, jim je župan Ricato preskrbel še vsakemu en sendvič in dva deci vina. Iz Ajdovščine so bili odpeljani v vojaških vozilih v spremstvu oklepnikov (avtoblind).

Prispeli so v Staro Goro, kjer je bil zbirni center za vso Primorsko in Tolminsko. Tu so dobili vpoklic, da so vojni obvezniki. Iz Stare Gore do Štandreža so šli peš, kjer so bili potem naloženi na živinske vagone. Že v Stari Gori so bili porazdeljeni na tri čete. Slavko je pripadel četi 9, ki je šla v Pistoio. Četa 10 je šla v Arezzo in četa 11 v Asti.

Na Sardiniji so bili zaposleni kot delavci v rudniku svinca. Razmere pri delu v rudniku so bile nevzdržne. Če so dobili kakšno sporočilo od domačih, jim je upanje dalo moči, da so vztrajali in čakali, kdaj bo napočil čas revolucije. Takrat so bili ljudje v naših krajih že povezani s partizani. Partizani so obljubljali, da bodo zrušili italijanski imperij. Poseben gnev so čutili do fašistov in Mussolinija. Tudi na Sardiniji so fantje živeli s temi idejami.

Nekega dne je Francu Slokarju od Slokarjev vse skupaj presedlo in organiziral je punt. Pristojnim v rudniku je dejal, da ne bodo kopali svinca, da bi pobijali naše brate (Ruse). Punt ni uspel, le ena izmena ni delala. Po tem dogodku so bili vsi Slovenci premeščeni na delo v luko (Golfo). Pristanišča so bila takrat že vsa razdejana od anglo-ameriških bombardiranj in večkrat so se morali pred bombnimi napadi zateči v zaklonišče.

Oblasti so puntarje z vso surovostjo kaznovale. Franca Slokarja so obsodili na ustrelitev v pričo ostalih, da jim bo v opomin. A Francu Slokarju je rešil življenje Hendrik Blaško, ki je imel dobro oporo od doma kot zanesljiv in zvest državljani. Slavko je pripovedoval, da so ga, ker je bil udeležen pri punku, obesili na oljko in to na dan, ko so bile temperature neznosne. Nekaj časa si je želel, da bi bil še enkrat prost in da bi pobijal vse po vrsti. Počasi so mu moči pošle in nič več ga ni skrbelo. Ko je bil snet z oljke, ga noge niso več držale. Padel je po tleh kot snop žita. Sedaj, ko je bil Slavko v pristanišču, se je okužil z malarijo. Vsak drugi dan ga je dajala mrzlica in za delo ni bil sposoben, zato so ga dali v bolnišnico Tempiu. Takrat je tu vozila ozkotirna železnica in na poti od Sassari do Tempia bi Slavko kmalu umrl. V bolnišnici so bili slabo oskrbovani, saj je vojna vihra vse ohromila, le kanin so dobivali kot zdravilo proti malariji.

“Ko sem bil odpuščen iz bolnišnice, so bili Američani na otoku. Noč sem prespal na vagonu

vlak, drugo je bilo vse razbito. Peš sem se vračal v Sassari, le redko sem imel srečo, da sem lahko prisedel na kakšno vozilo. Potem sem prvič srečal ameriško vojsko in tako se je zame končala doba fašizma. Od doma sem šel težak 83 kg, na Sardiniji pa sem tehtal le 50 kg.” Slavko je bil dodeljen na Korziko k ameriški vojski. Na ladjo se je vkrcal v Santa Teresa Gallura dne 4.4.1944. Pravi, da se je na Korziki začel nov križev pot.

Leonard Kovač

OB 60. OBLETNICI BITKE NA NANOSU

Fašistično nasilje

Z italijansko okupacijo po prvi svetovni vojni so bili Primorci oropani človeških, narodnostnih in političnih svoboščin, začelo se je fašistično nasilje. Leta 1920 so požgali slovenski Narodni dom v Trstu in nato nadaljevali s požigi in napadi na slovenske ustanove. Do konca leta 1927 so bila vsa slovenska kulturna, gospodarska in druga društva razpuščena (okoli 400). Ukinjene so bile slovenske šole in časopisi. Zatirane Primorce je organizacija TIGR (Trst, Istra, Gorica, Reka) pozivala na odpor in na boj za samoohranitev. Napadali so fašistične šole in druge ustanove ter posamezne fašiste (v Vrhpolju učitelja Sottosantija). Mnogo zavednih primorskih Slovencev je pred fašističnim nasiljem bežalo v tujino, nekateri so odšli v Jugoslavijo.

Začetek osvobodilnega boja

Junija in julija 1941 je CK KPS poslal na Primorsko več aktivistov OF, da so med ljudmi širili ideje narodnoosvobodilnega boja. 28. avgusta 1941 je Ervin Dolgan - Janez pripeljal iz partizanskega tabora na Mokrcu južno od Ljubljane sedem oboroženih partizanov, vsi so bili Primorci, ki so pred fašističnim nasiljem emigrirali v Jugoslavijo. Prišli so h Kantetovim v zaselku Koboli pri Gornji Branici. Dolganova skupina je organizirala prve terenske odbore v Brkinih, pa tudi v Gornji Vipavski dolini. Izvedla je prvo sabotažno akcijo na Primorskem — pri Kilovčah med Pivko in Ilirsko Bistrico je iztirila vlak, vzpostavila je obveščevalno mrežo, urejala skrita skladišča in drugo. V mesecu novembru se je skupini pridružil prvi prostovoljec na Primorskem Anton Ferjančič - Zvone z Gradišča pri Vipavi in nato še drugi. Dolganova skupina je v zimi 1941/42 utrjevala organizacijo OF na območju Pivke, v Brkinih in v Gornji Vipavski dolini. Krepila se je z novimi borci in postopoma prerasla v **prvo partizansko četo** na Primorskem. Četi se je pridružil januarja 1942 Pavel Rušt z Gradišča pri Vipavi, 3. februarja 1942 tudi Janko Premrl - Vojko iz Podnanosa in drugi. Ta dan so izvedli tudi napad na italijanske stražarje ob železniškem predoru pri Štanjelu in zaplenili nekaj orožja. Marca 1942 je kljub italijanskim represalijam Dolganova skupina rasla iz dneva v dan in se preimenovala v **Brkinsko četo** (večkrat omenjena tudi kot Pivška četa). Štela je okoli 20 borcev.

Za okrepitev partizanskega boja je prišla marca 1942 na Primorsko preko snežniških gozdov **Špacapanova četa** iz bataljona Ljuba Šercerja, ki se je zadrževal v Polhograjskih dolomitih. Štela je okoli 23 borcev. Vodil jo je Mile Špacapan - Igor iz Ozeljana. Zaradi delovanja Brkinske in Špacapanove čete na območju Brkinov, je italijanska policija povečala pritisk na simpatizerje OF in zasledovala partizane. V začetku aprila 1942 so zaprli 507 aktivistov in simpatizerjev OF iz Brkinov, Reške

Spominska plošča nanoškim borcem 18. 4. 1942 na Lovskem domu na Nanosu v bližini Abraha.

doline in Pivke. Sredi razgibanega dogajanja se je iz Dolganove in Špacapanove čete prve dni aprila 1942 pod Ostrožnim Brdom formiral **Primorski partizanski polbataljon**, ki mu je poveljeval Martin Greif - Rudi.

Iz Brkinov na Nanos

Divjanje fašistov po Brkinih, ki je prve dni aprila 1942 doseglo vrh v številnih požigih brkinskih domačij, obešanju talcev, zapiranju in preganjanju ljudi, je primorski partizanski četi - Brkinsko in Špacapanovo — napotilo, da sta se premaknili iz Brkinov v Vipavsko dolino in preko Podrage prišli 9. aprila 1942 ločeno na Nanos, ki naj bi postal prvo osvobojeno ozemlje na Primorskem. Okoli 50 borcev si je postavilo tabor v gozdu pri Pižentovi domačiji.

Že zvečer istega dne, ko sta četi prispeli na Nanos, je bila o tem obveščena karabinjerska postaja na Colu in je takoj alarmirala nadrejene. Iz dokumentov goriške in tržaške kvesture izhaja, da je bil pri Pižentu na Nanosu na dan, ko sta v dežju tja prišli obe četi, neki piskrovez iz Slovenske Benečije, ki mu je poveljnik obeh čet Martin Greif - Rudi zagrozil: "Gorje ti, če boš kaj povedal!" Piskrovez pa je še isti večer obvestil karabinjerje na Colu, da je videl v Pižentovi hiši na Nanosu premočene partizane, ki so se sušili. Karabinjerji so o tem takoj obvestili pristojno poveljstvo. Ker italijanska ofenziva v Brkinih ni dosegla zaželenega uspeha, je italijansko poveljstvo teritorialne obrambe v Vidmu pod vodstvom generala Bergonzija sklenilo pripraviti temeljito ofenzivo in očiščevalno akcijo proti partizanom na Nanosu. Že 16. aprila je bil izdan ukaz za ofenzivo, ki naj bi se začela 18. aprila ob 5.30 zjutraj. Na pot so krenile tri napadalne kolone z izhodiščnimi položaji v Vipavi, Vrhpolju, Sanaboru in Beli. Obkolile naj bi partizane in jih napadle. Druge enote pa naj bi postavile zapore. Te so razporedili na vzhodni in zahodni strani Nanosa na črti Bela - Sanabor - Vipava - Razdrto - Ponikve - Bela z nalogo, da preprečijo preboj iz obkoljenega območja.

Priprave italijanskega poveljstva za napad

Sovražnikove enote so bile sestavljene iz 686 mož karabinjerske skupine Gorica, 9. alpinskega polka iz Solkana, protipadalske teritorialne obrambe goriške vojne cone, protipadalske teritorialne obrambe videmske vojne cone in 11. bersaljerskega polka. Na zahodnem delu so obkolitveni obroč, od Ponikev čez Farmance in Sanabor do ceste Vipava - Razdrto in do odcepa proti Nanosu, sklenili vojaki postojank v Podkraju in Črnem Vrhju, obmejni stražniki iz 22. obmejnega odseka, vojaki alpinskega bataljona Val Cismon in policisti iz Vipave, na vzhodnem delu, od odcepa ceste na Nanos do Ponikev, pa karabinjerji iz Postojne, vojaki 56. pehotne skupine iz Gorice in Dornberka, 24. bataljona T BIS in 23. obmejnega odseka iz Vipave. Poleg omenjenih enot so Italijani v akcijo vključili še bližnje karabinjerske postaje in policijske enote, tako da je bilo skupno število sovražnikovih vojakov 1800, oboroženih s pehotnim orožjem, 43 z lahкими strojniciami in dvema minometoma. Ker sta obe partizanski četi na Nanosu šteli le okoli 50 borcev, je na enega partizana prišlo 34 sovražnikovih vojakov in skoraj ena strojnica. Upoštevati moramo ogromno vojaško in moralno moč takratnih zmagovalcev in osvajalcev. Cela Evropa je ječala pod nacističnim nasiljem, nemški, italijanski in japonski vojaški stroj je deloval brezhibno. Takrat še ni bilo poraza nemško—italijanskih sil pri Stalingradu in El Alameinu v Afriki. Zato je nanoška bitka pomenila smrtno nevarnost za peščico primorskih partizanov, ki so si drznili upreti velikanskemu fašističnemu vojaškemu stroju.

Začetek spopada

Partizanski četi na Nanosu nista vedeli, da sta izdani in da sovražnik pripravlja napad. Zaradi dežja in megle je bila vidljivost slaba, kar je sovražniku omogočilo, da ju je neopazno tesno obkolil. Kmalu po sedmi uri zjutraj 18. aprila 1942 so Italijani nenadoma napadli. Partizani so

sprejeli boj in med ognjem nekajkrat menjali položaje. Četi sta se sprva kot celoti nameravali prebiti skoz obkolitveni obroč, a jima to ni uspelo. Bitka je od zgodnjih jutranjih ur trajala do poznega popoldneva. Že od vsega začetka ni bilo možnosti za uspešen izid. Maloštevilni partizani so bili že v dopoldnevu medsebojno ločeni v tri skupine. S tem je bilo onemogočeno enotno poveljevanje, ki je bilo zato preneseno na vodnike skupin.

Prvi skupini je poveljeval Mile Špacapan - Igor, drugi pa Martin Greif. Ta skupina je imela dve strojnici, ki sta bili v rokah izredno pogumnih borcev Pavla Rušta in Antona Vičiča. Zagozdena

Grobnica na Nanosu, kjer so pokopani padli nanoški borci

med skale, sta bila nepremagljiva. Vse do poznega popoldneva jima nasprotnik ni mogel do živega. Šele ko jima je začelo primanjkovati streliva, sta postala ranljiva. Prvi je padel Anton Vičič. Na njegovo mesto je stopil njegov brat Franc, ki je bil že ranjen, vendar je v boju vztrajal, dokler je imel strelivo. Ko mu je le-tega zmanjkalo, so ga ranjenega ujeli. Prav tako so ujeli Pavla Rušta, ranjenega v desno ramo in levo roko, ki mu jo je odtrgala bomba v zapestju. Tretji skupini je poveljeval Janko Premrl - Vojko, ki je bil na Nanosu nepremagljiv. Kraj boja je poznal tako dobro, da se je tudi v najtežjih situacijah dobro znašel. Njegova skupina je vztrajno branila vrh grebena, na katerem je sedaj

spominsko obeležje. Tu je s protinapadi pridobival izgubljeno ozemlje in ga spet znova prepuščal sovražniku, da bi ga potem ponovno zavzel.

Ker je sovražnik obe četi z vse močnejšim prijemom vedno bolj stiskal, je komandant Martin Greif - Rudi, ki je vodil celoten boj, ukazal, naj se četi po vodih in v različnih smereh prebijeta iz klešč na zborna mesto v Trnovskem gozdu pod Sinjim vrhom.

Vodi so se sicer uspešno prebijali skozi obkolitveni obroč, a so potem zabredli v zasede sovražnikove zunanje zapore in se razbili še na manjše skupine in posameznike. Kot celota se je iz boja prebil le vod pod poveljstvom Janka Premrla - Vojka, ta ga je potem drugi dan tudi varno pripeljal na zborna mesto pod Sinji vrh nad Otlico na robu Trnovskega gozda. Tam so zaman čakali na druge soborce, ki so se v megli in temi sicer prebili, a ne v dogovorjeni smeri in jih zato ni bilo na zborna mesto. Večina borcev Dolganove čete se je prebila proti Pivki in od tam v Brkine. Špacapanova četa pa se je po bitki zbirala nad Ozeljanom v Vitovljah.

Partizanske izgube na Nanosu

Izgube so bile velike. V boju je padlo devet borcev:

Milko Puntar iz Proseka pri Trstu

Ivan Sancin- Jovo iz Doline pri Trstu

Anton Vičič iz Neverk

Leopold Papis iz Košane

Ivan Kreševič iz Topolca pri Ilirski Bistrici

Ivan Štemberger iz Male Bukovice

Jože Dolenc iz Čermelic

Anton Fatur s Prema

Anton Kavčič iz Pivke

Ujetih je bilo enajst borcev. Vsi ujeti so bili ranjeni in se niso mogli rešiti.

Ivan Žorž - Janko z Goč je za posledicami ran kmalu umrl v Gorici. Ujetim na Nanosu so skupaj z nekaterimi drugod zajetimi partizani in aretiranimi sodelavci NOG sodili od 25. do 29. junija

v Rimu. Devet so jih obsodili na smrt in jih ustrelili v vojašnici Forte Bravetta blizu Rima. Ustreljeni so bili:

Franc Vičič iz Neverk pri Pivki

Ivan Čekada iz Male Bukovice pri Ilirski Bistrici

Jože Hreščak iz Nove Sušice pri Pivki

Pavel Ruš z Gradišča pri Vipavi

Leopold Frank iz Kilovč pri Premu

Karlo Kaluža iz Nove Sušice pri Pivki

Anton Bele iz Slavine

Franc Srebot iz Hrastja pri Pivki

Viljem Dolgan iz Topolca pri Ilirski Bistrici

Alojz Vrečar - Milan iz Ljubljane zaradi mladostnosti (rojen 1925) ni bil obsojen na smrt, ampak na 30 let ječe.

V odsotnosti so bili obsojeni na smrt:

Karlo Maslo in Franc Maslo z Ostrožnega Brda

Anton Ferjančič z Gradišča pri Vipavi

Aleš Sorta iz Manč pri Vipavi

Peter Žorž z Goč pri Vipavi

Janko Premrl - Vojko iz Podnanosa

Na 30 let ječe so bili obsojeni drugi borci in aktivisti OF:

Andrej Suša iz Košane

Anton Benigar iz Ilirske Bistrice

Jože Urbančič iz Postojne

Jože Pižent z Nanosa in brat

Andrej Pižent z Nanosa

V odsotnosti je bil obsojen tudi na 30 let ječe Lojze Maslo z Ostrožnega Brda.

Pomen nanoške bitke

Nanoška bitka je bila poziv Primorcem k upor. Ta poziv so ljudje sprejeli tako doma kot širom po svetu. Vstopali so v partizane doma, na tujem pa v prekomorske brigade. Kjer to ni bilo mogoče, so vstopali v zavezniško vojsko. Za bitko na Nanosu so slišali prav vsi, saj so tudi italijanski časopisi dosti pisali o njej. Bahali so se, da so Italijani uničili partizane, da je njihova vojska v kali zatrla slovenski upor in da v Rimu sodijo tistim, ki so bitko preživeli. Toda upora ni bilo mogoče zadušiti ne z mučenjem ne s streljanjem talcev ne s poboji in ne s požigi.

Boj Dolganove in Špacapanove čete oziroma polbataljona na Nanosu je pomenil veliko preizkušnjo. To je bil prvi odprt spopad primorskih partizanov z veliko močnejšim sovražnikom, ki mu ni uspelo uničiti nanoških partizanov, čeprav so bili dokaj slabo opremljeni in v taki obliki boja dokaj neizkušeni.

Abramova domačija na Nanosu, kjer je bil po bitki v hlevu zaprt Pavel Ruš.

Bitka, ki so jo partizani morali sprejeti na Nanosu, narodnoosvobodilnega boja niti malo ni zavrta, ampak se je razvijal dalje še bolj pospešeno in v večjem obsegu po vsej Primorski. Čeprav razkropljene, so bile partizanske skupine po preboju iz obroča odslej še bolj dejavne in so se pomnožile z novimi borci. Tako je nanoška bitka okrepila primorske partizanske vrste.

Vera Poniž

*Vir: Jože Hočevnar: Primorski partizani 1941-1942
Koper 2001*

Opomba: Bitka na Nanosu je bila že večkrat opisana v našem glasilu Vipavski glas, in sicer:

št.4 str.1 Krajevni praznik Vipave - 18. april

št.9 str.4 Klementina Šumanovac: Spomini Antona Ferjančiča na Pavla Rušta

št.36 str.15 Jožko Pižent: Moji spomini na Pavla Rušta - mitraljezca v nanoški bitki

št.45 str.8 Tomaž Marušič - del govora na proslavi na Nanosu

št.53 str.30 Vera Poniž: Narodnoosvobodilno gibanje v Vipavi - leto 1942

VIPAVA JE POPLAVLJALA

V prejšnji številki Vipavskega glasa je bila objavljena stara fotografija izvira Lipce, ko sta nad njo še rasla dva bela gabra. Zemljišče izvira Lipce je na naši parceli, ki smo jo kupili skupaj s hišo leta 1939. Tu sem preživljala najlepša leta v krogu svoje družine.

Moj mož Jože Marc si ogleduje naraslo vodo Lipce okoli leta 1965

nekaj porušilo. Po nekaj urah je voda spet pritekla.

Ko se je moj mož srečno vrnil iz vojne domov, si je zamislil načrt, kako bi bližino izvira izkoristil za potrebe v naši hiši. Nabavil je vodno črpalko in jo položil k izviru. Cev je speljal do najbližjega okna, kjer je bilo kamnito pomivalno korito. Tu je namestil ročno pumpo, ki je črpala vodo iz izvira. To je bilo še preden je imela Vipava javno vodovodno napeljavo. Gospa Ana Grabrijan je imela finančno potrdilo vodovodnega urada iz Gorice, da lahko uporablja vodo Lipce za mlinarsko obrt. Mi pa nismo imeli nobenega uradnega dovoljenja za koriščenje vode iz

V prejšnjih časih je bil naš Tabor večkrat poplavljen. Ob večjem deževju je reka Vipava pogosto prestopila obraščene bregove, pritekla na glavno cesto in se tu združila z vodo Grabrijanovega mlina in močnim izvirom Lipce. Fantiči so se po deskah vozili po tej narasli vodi. Le s težavo smo prišli po ovinku na novo cesto in odšli po njej po nakupih ter k božični polnočnici. Po temeljitem čiščenju zaraslega obrežja reke Vipave je voda dobila prosto pot in se tako počasi vrnila v strugo Vipave. Starejši od mene so povedali, da je začasno prenehal teči tudi izvir Lipce. Strokovnjaki so ugotovili, da se je v notranjosti

Poplavljená cesta pred našo hišo. Na desni strani dobro viden Grabrijanov zid, ki ga sedaj ni več. Fotografirano leta 1965.

izvira, čeprav zemljišče še danes spada k naši hiši. Zato so nas ovadili pri oblasteh. Pokojni župan Mirko Princes nam je pozneje dovolil postavitve stopnic od izvira do stanovanja. v I. nadstropju naše hiše. Na betonsko streho je mož postavil 50-litrsko posodo z vodo, ki se je v poletnem času ogrela, tako da smo se proti večeru lahko osvežili s tušem.

Nad izvirom je slonel velik ostarel beli gaber. Nad njim pa še eden, ki je ob burji pobiral korce s strehe. Večja škoda se je pokazala tudi na zidovih naše hiše, ki so razpokali, in smo jih nekaj časa krpali s cementom. Zaradi škode, ki jo je zgornji visoki gaber delal naši hiši, nam ga je bilo dovoljeno leta 1954 podreti. Žal pa je pri tem delu zgornji gaber poškodoval že ostarelega, ki je rasel tik nad izvirom. Če bi to delo opravili gozdarji, bi se to ne zgodilo, ker bi bilo strokovno opravljeno.

Nam in tudi sosedom je bilo zelo žal, ker tega okrasa ob izviru ni bilo več. Veliki gaber je imel tudi debele korenine, ki so segale globoko v zemljo pod naše pritličje, in je tudi tako delal škodo. Najhujše nasilje nad izvirom Lipce pa se je zgodilo, ko so ga obzidali in postavili še visoko in grdo mrežo, kot da bi bila tu meja iz leta 1945. Ko je bila dograjena mlekarne, so razmišljali, kako bi prišli do vode za svoje potrebe. Izkopali so globoko jamo na Grabrijanovem vrtu, tam postavili stroje, prekopali cesto do izvira in speljali vodo iz Lipce po ceveh do mlekarne. Tako se je mlekarne polastila izvira in vode. S tem je bil uničen najlepši izvir Vipave.

Dobro se spominjam, da so se obiskovalci Vipave prej večkrat ustavljali pri tem lepem izviru. Ko pa so izvir zabetonirali in ogradili, obiskovalcev in občudovalcev tega izvira ni bilo več. Sedaj se vsi peljejo nemo mimo.

Zofija Marc

Vse fotografije so iz družinskega albuma.

Stopnice ob izviru, ki vodijo v I. nadstropje naše hiše

PREDSTAVLJAMO VAM

GRABRIJANOVI - MOJI PREDNIKI

Naša teta Anda

V tej številki VG zaključujem pripoved o naši teti Andi. To je zgodba o njenem bivanju v Soresini (izg. Sorezina), manjšem mestu v Padski nižini v Italiji s pribl. 12000 prebivalci. Soresina je kmetijsko središče s sirarsko industrijo in nahajališči metana. Naša teta je tu živela in delala kot knjigovodkinja v mlekarni Latteria Soresinese od 1.3.1936 do 31.12.1943, torej 7 let in 10 mesecev. Z njo je živela tudi njena mama, moja stara mama, Genovefa Grabrijan. Med vojno, po kapitulaciji Italije, sta se vrnili domov, v Vipavo, kjer je teta ob pomoči strica Ivana nadaljevala mlinarsko obrt. Njena največja ljubezen in skrb pa so bili psi, koker španjeli. Svojemu "podjetju" je dala ime Psarna "Soča".

A zgodba s psi se je začela mnogo prej, že v Soresini... zato pogledjmo v tetine zapiske. Gotovo bodo zanimivi predvsem za tiste bralce, ki vidijo tudi v živalih svoje zveste prijatelje, a tudi drugi morda ob njih ne boste ostali ravnodušni.

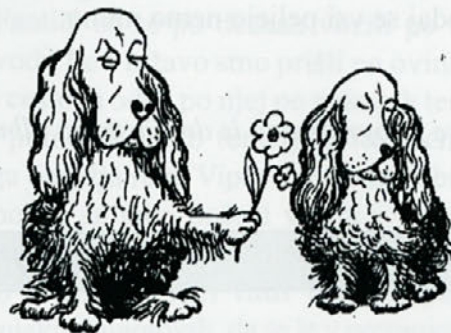
V Italiji

Dva meseca staro, črno-belo svilen kepico, ljubko kakor igračka, sem prinesla neko nedeljo mami, ki je že od nestrpnosti malo godrnjala, ker je morala en mesec počakati, da je bil "dojenček" goden. Zaboječ v kotu kuhinje je bil že pripravljen na sprejem novega družinskega člana. Obe sva bili razočarani: jaz nad mamo, ki ni bila prav nič vesela, mama nad živalco, -očividno je

Trojica iz Soresine: mama, Anda in Bistra, 19.10.1941

pričakovala vse kaj drugega. "Mama, ne ugaja vam naša mala? Niste zadovoljni?" Našobila se je: "Nisem, ne. Jaz nočem takega majhnega cučka, jaz bi rada velikega psa v redu. Nesi to mačko nazaj, jaz ga ne maram!" Nisem zamerila revi, saj v naši domači hiši smo imeli vedno le ovčarje, kosmatince z mogočnimi glavami, z dolgo dlako in košatim repom, ki so bili čuvaji, ki so nam pomagali pasti krave, ki so obenem pazili tudi na nas otročaje, ki so spremljali hlapca, ko je šel s konji v gozd po drva, in nas, kadar smo šli na polje. Torej, vedno pse "v redu", ne pa tako ubogo nič. Obe skupaj nisva imeli pojma o koker španjelih, jaz le toliko, da sem videla čokoladnorjavo mamo naše male, ki se mi je zdela seveda zelo lepa. Sedaj mi je bilo žal, da nisem vzela nekaj let staro bernardinko, krasno žival, ki mi je bila ponujena v Milanu, še predno je prišla mama k meni. S tako veliko zverino bi bila mama prav gotovo zadovoljna. In kaj sedaj? Naslednjo soboto vprašam mamo: "Torej jutri nesem nazaj to mačko?" Nisem dobila takoj odgovora, opazila sem, da je mama nekam negotova. In ta majčkena ljubka stvarca si je v najkrajšem času osvojila vso ljubezen moje mame in mojo in postala važen član naše hiše, od katerega se ne bi več ločili za nobeno ceno. Izbrali sva ji ime Bistra, za Italijane težko izgovorljiva beseda, otročaji pa so si hitro pomagali in jo prekrstili v Bisko. Kako jo ne bi vzljubili tudi obe sosednji družini na levo in desno (imeli smo skupno obširno dvorišče), ko pa je Bistra skrbela za vsakodnevno zabavo in mama je imela zvečer kaj pripovedovati o njenih kratkočasnih dogodivščinah. Posebno veselje zanj je bilo, ko sva šli nakupovat. V trgovini so vedno napravili majhen zavitek tudi zanj, da ga je v gobčku zelo ponosno nesla domov. Saj je ni bilo treba učiti nositi in prinašati, to je ona znala sama od sebe. In kaj vse mi je prinašala, v tej vnemi je postala prava tatica! V njenem zaboju v kuhinji se je našlo vse, kar sva pogrešali medve z mamo ali pa sosedo.

Pasje snubljenje

Pasja ljubezen

Poleti popoldne so se spravile sosedo na dvorišče šivat, krpat, plest in "malo" poklepetat, in niti zavedle se niso, ko jim je Bistra izmikala iz košaric sukanec, klobke volne, nogavice... in pridno nosila "spravit" v njen zabojček. To je bilo prvič iskanja in smeha, ko se je stvar razjasnila. Potem so sicer pazile na tatico, zgodilo pa se je še dostikrat, a so vsaj vedele, kam priti iskat. Ena od sosed je imela fantka in neki večer, ko so po večerji uživali hlad na dvorišču, je fantiča kar tam slekla in ga nesla spat. Drugo jutro je prišla k Bistri po hlačke in srajčko. Dokler je šlo za malenkosti, je bilo kar zabavno in za ženske celo koristno, da so se naučile malo reda. Toda nekega dne Bistra pricaplja v kuhinjo, v gobčku nese zelo oprezno jajček. "Ja, kje pa si

Stara mama s Sultanom na dvorišču pred hišo v Vipavi

Seveda sem imela kolo tudi jaz. In v veliko korist. Bili so hudi časi, živilske karte, pomanjkanje živeža. Treba se je bilo znajti. Rediti prašička, perutnino, zajčke, kdor je imel potreben prostor. Na našem dvorišču so bili hlevi in kokošnjaki za vse tri družine, le moj je bil do tedaj prazen. Sosede so mi svetovale, naj nabavim afriške račke, ki jih tam zelo gojijo in so v treh mesecih že godne za v kozico. Ne rabijo vode kot naše vodne race, požrešne pa so na zelenjavo. Lahko se je kupilo komaj izvaljene kar na sejmu, ki je bil vsak ponedeljek. Bistra je imela veliko zabave z njimi, nič hudega jim ni storila, nasprotno. Navadila se je, da se je zleknila in mlade račke so se kobacale po njej in se zarile v njeno mehko dlako med noge in se tam dobro počutile, kakor piščeta pri kokli. Zanimiv pogled v resnici! Ko so malček zrasle in začele žreti, sva morali z Bistro vsakih nekaj dni po moji službi, pred mrakom, s kolesom po zelenjavo zanje. Divji regrat in triperesno deteljico. Ob poljskih poteh in ob namakalnih kanalih tega ni manjkalo. Drugo jutro po eni taki preskrbi Bistra joče, ne more hoditi in mi kaže tačice. Pogledam: vse štiri šape so vnete, kakor opečene. Namažem ji blazinice in med prsti z gorkim oljem in obvežem. Potolažena se zlekne v svoj zaboj in zadovoljna ogleduje te "copatke", jaz odhitim v službo. Opoldne, ko pridem domov, mi mama pove, kako je šla Bistra pokazat obvezane tačke sosedam (bila je zelo nečimerna) in da so račke tudi zbolele, ko so se najedle sinočnje zelenjave. Hitro grem k sosedam vprašat, kaj bi bil vzrok temu. "Nebbia" (megla), mi rečejo. Nisem nič razumela, saj sinoči ni bilo megle, pa hitim zdraviti še račke po njih navodilu. Bistra je ozdravila čez nekaj dni, kar žal ji je bilo za "copatke",- in tudi račke so srečno ozdravile. Meni pa so kolegi v pisarni pojasnili vso zadevo s to preklicano "meglo", ki bi se ji po naše reklo "strupena rosa". Za eno izkušnjo sem obogatela in odslej sem se znala varovati pred "nebbio". Vsakih nekaj tednov sva šli z Bistro v 10 km oddaljen mlin po moko, ki se jo je lahko tam kupilo "pod roko". Pot je peljala mimo velike kmetije, ob kateri je tekla voda za namakanje polja. Ko sva šli prvič tja, je že od daleč zagledala na polju veliko jato kokoši. Zakadila se je mednje, da so se prestrašene z velikim vriščem razletele na vse strani. Z enakim vriščem pa so pritekale iz hiše ženske, oborožene z grabljami in vilami. Nič kaj prijetna situacija! Jaz potiskam pedale, da uidev preteči nevarnosti, ozrem se za hip nazaj po Bistri, če mi sledi. Njej pa niso bile mar

to dobila? Takoj pojdi pokazat, kje si dobila!" In me pelje na dvorišče pokazat skrito gnezdo sosedove kokoši, kjer je bilo še več jajc. Veselo je mahljala z repkom in pričakovala pohvale, pa jih je pri priči "fasala", menda prvič. Povedala sem ji, da se jajčk ne sme prinašati, ampak pustiti popolnoma pri miru in sploh krasti "se ne sme". Nikdar več ni tega storila. In besede "se ne sme" so ji ostale vklesane v njeni bučki za vedno.

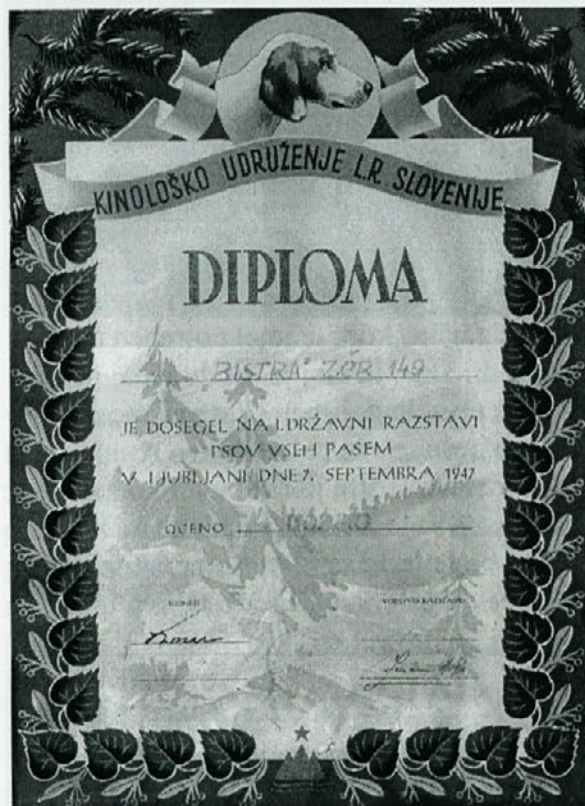
Soresina, mestece z 12 000 prebivalci, je na dolgo in na široko raztegnjeno. In za "kretanje" je bilo neobhodno potrebno kolo. S kolesom se je šlo v službo, na delo, s kolesom v trgovino, s kolesom na sprehod. Zato je imela vsaka družina toliko koles pri hiši, kolikor je bilo družinskih članov. Večkrat sem si mislila, da najbrže kupijo tudi novorojenčku najprej majčkeno kolesce in šele potem zibelko, če je bila sploh potrebna. Ob nedeljah sem videla družine "iti" na sprehod s kolesi vseh velikosti po starosti oz. velikosti članov. Ti ljudje so menda rojeni kolesarji.

KINOLOŠKA ZVEZA SLOVENIJE	
Članska izkaznica št. 157	
za leto 1967	
Tov. Gabrijan Anda,	
stanujoč v (na) Vipava 242	
je redni (podporni) član in je plačal(a) letno članarino	
za 1967	
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
tajnik	predsednik

Članska izkaznica Kinološke zveze Slovenije za leto 1967

vreščee ženske, v strugi je zagledala vse polno vodnih rač in rac in planila za njimi v vodo. Adijo, sem rekla sama pri sebi, sedaj bo, kar bo. K sreči je Bistra kmalu prisopihala za mano, nič se ni zgodilo. Od takrat je morala na vrvi tam mimo.

Nekateri moji kolegi v pisarni so bili lovci in so hodili navadno ob sobotah popoldne na lov. Enkrat so tudi mene povabili, da grem z Bistro zraven. Rada sem šla, iz gole radovednosti, kaj pravzaprav lovijo, saj na naših sprehodih po polju nisem nikdar videla niti dolgoušca. Potem mi je bilo zelo žal, srce me je bolelo, ko so streljali na uboge vrabčke, škrjančke, sploh jim je prišel vsak ptiček prav. Povedala sem jim svoje mnenje, pa so mi rekli, da tako je tu pri njih, saj drugih živali sploh ni. Kako so se mi smilili posebno ubogi škrjančki in slavčki! Sicer so bili moji

Prva Bistrina diploma na 1. državni razstavi psov vseh pasov v Ljubljani 1947

pravzaprav vernic. Zato sem jo peljala nek popoldan v prazno cerkvico in sem ji razložila, da se gre tukaj "k maši" in Bistra "ne sme k maši". Odslej je, kadar sem ji rekla, da grem "k maši", pomahljala z repkom v znak, da je razumela in šla vdano v svojo "kiščo". Pridržala pa si je pravico, da naju je pravočasno prišla čakati pred cerkvico po končani maši, in dolžnost, da je nesla moje rokavice v gobčku domov.

Približal se je čas mojega poznega letnega dopusta in z mamo sva začeli pripravljati kovčke v veselem mrzličnem razpoloženju. Bistra je razumela, da se bliža nekaj izrednega in da je treba pomagati. Z veliko vnemo je prinašala in raznašala razne stvari. Ob 10 h zvečer sva se "vkrčali" s psičko in vso prtljago na vlak do Milana, opolnoči iz Milana proti Trstu, kamor smo dospele ob 8. uri zjutraj, torej deset ur vožnje z brzovlakom. Za Bistro je bil to velik dogodek prvič, -pozneje je še nekajkrat napravila to dolgo vožnjo, brez najmanjše nadlege. V Trstu smo se običajno oddahnile do popoldne, ko smo imele zvezo z avtobusom proti domu. In potem po dolgem času spet doma! -Kakor da bi prišle iz pregnanstva! -Res zlati domek... Uboga mama seveda ni mogla zadržati solz veselja, morda je bilo tako tudi pri meni... Najbrže je čutila tudi Bistra, da je šele tu naša prava domovinska pravica... Kaj pomaga, ko pa je naše veliko veselje tako hitro minilo in je bilo treba čez dva tedna spet napraviti kovčke in odpotovati nazaj v tujino...

Bližalo se je koncu leto 1942. Časniki in radio so prinašali vedno bolj alarmantne vesti iz naših obmejnih krajev, ki so nas zelo vznemirile. Tudi tam smo zmeraj bolj občutili vojno stanje. Vedno

kolegi tupatam povabljeni na lov v rezervate v druge kraje, ne vem več, kam. Spomnim pa se, da so se cel teden prej pripravljali in cel teden potem pomenkovali, kako je bilo in koliko zajcev in fazanov so "najagali". "Eh, pri vas je lepo iti na lov, ker imate toliko divjačine", so mi rekli.

Bistra je točno vedela uro, kdaj pridem iz službe opoldne in zvečer, da mi je prišla naproti do konca drevoreda in potem vsa srečna tekla poleg kolesa domov. Stanovali smo namreč približno na polovici širokega košatega drevoreda. Na koncu drevoreda je stala mična cerkvica, kamor sva hodili z mamo ob nedeljah ob osmi uri k maši, kadar jo nisva "potegnili" čez uro pod odejo, kar se ob nedeljah rado zgodi, posebno pa še pozimi. Nekajkrat nama je napravila Bistra "škandal", čez nekaj časa je primahala za nama v cerkvico. Prav gotovo je zmotila kakšnega vernika pri pobožni molitvi, ker pa se je zadržal prav spodobno, upajmo, da ji to ni bilo štetu za greh. Vsekakor bi mi ne bilo ljubo, če bi se navzela te navade, zaradi vernikov,

pogosteje so prihajali sovražni bombniki na nočne obiske in so nad bližnjim Milanom spuščali svoj smrtonosni tovor. Iz Milana so prihajali begunci na deželo. Tudi moje zdravstveno stanje se je poslabšalo in dobila sem daljši bolniški dopust ter sama odšla v rojstni kraj na zdravljenje.

Doma

Seveda mi je bilo zelo dolgčas po moji Bistri, ki je z mamom ostala tam daleč. Torej nič čudnega, da sem v bližnji vasici videla eno leto starega ovčarja z dolgo sivo dlako, ki mi je tako ugajal, da nisem šla brez njega domov, čeprav so se njegovi domači težko odločili, da mi ga prodajo. Imel je že ime Sultan. Saj pri hiši mora biti čuvaj. Čez nekaj mesecev sta prišli domov še mama z mojo sestro Ivanko - begunko iz Afrike, in z njima seveda tudi naša Bistra. Ko je Sultan zagledal Bistro, se mu je vžgala velika ljubezen do nje in ji je povsod sledil. Ko je prišel njen čas in so se pojavili okrog hiše snubači raznih pasem, jih je Sultan ostro odganjal. Vztrajal je nekaj dni le eden, zelo lep bel volk, Abramov z Nanosa. Ni se bal niti Sultana in ni čutil ne lakote ne žeje. Plačal je z življenjem svojo zaljubljenost. Nemška patrolja je ponoči v temi začula rahel šum, gotovo se plazi kakšen partizan! - in počil je strel. Drugo jutro smo našli pred hišo ubogo žival, na belem kožuhu je bila rdeča lisa...

Samčka za pleme ni bilo po naših krajih, sploh ni bilo pri nas španjelov niti prej. Pa se je našel interesent, ki je želel takega mladiča, in ta nam je povedal, da je v Gorici primeren ženin za našo Bistro. In tako je šla v naslednjem ugodnem času v Gorico na ženitev. Ubogi Sultan je prestajal hude muke v času njene odsotnosti. Ves žalosten in potrjen je neutrudno iskal po hiši, po dvorišču, po vrtu in venomer samo čakal in poslušal, kdaj se bo vrnila. Ves čas mu ni bilo najmanj mar za hrano. Ko je bila Bistra spet doma, je bilo vse dobro in vse pozabljeno. Tisto jutro pa, ko so v zgornjem nadstropju v zaboji po dveh mesecih zavekali mladiči, je kot pribit obstal v začetku hodnika, za hip poslušal - tedaj je nenadoma razumel. Na mestu se je obrnil in izginil. Po treh dneh ga je privedla domov njegova prejšnja lastnica, ki se ji je zdelo njegovo obnašanje zelo čudno in nerazumljivo. Povedala nam je, da je pred tremi dnevi prišel k nji in jo tako žalostno gledal, da je imela vtis, kot da bi ji rad nekaj povedal. Ko se je nekaj časa pogovarjala in ga prepričevala, da je vesela njegovega obiska, toda saj ve, da ni več tu doma in da naj gre lepo domov, kjer ga imajo gotovo tudi radi. Ubogal je in žalostno odcapljal, pa kmalu spet prišel nazaj. Slednjič se je gospodinji vseeno čudno zdelo, kaj je psu, in tretji dan ga je pripeljala na verižici k nam. Tako se je čutil prevaran in nesrečen ubogi Sultan, da se nam je vsem smilil. Upali smo, da bo prebolel in se potolažil. Ni se dotaknil hrane, tudi v gornje nadstropje ni šel, izgubil je vso živahnost. Dva dni nato je popolnoma brezbrizno ležal na cesti pred hišo na soncu. Izza ovinka je od postojnske strani pripeljal tovorni avto. Sultan je v hipu skočil pokonci in se vrgel pred prva kolesa. Nesreča je bila neizogibna. Avto je nadaljeval pot, Sultan se je dvignil, tekkel v kuhinjo, se parkrat zavrtel in padel na tla, - ni ga bilo več. Tulili smo od žalosti...

Teta Anda z Illo, Piki, Beti in Trimom - Bistrinimi potomci v Vipavi, 8. maja 1960

Bistra se je izkazala za pridno in skrbno mamico in je lepo vzredila svoje prve mladiče. Obdržali smo si najlepšega samčka z neverjetno dolgimi ušesi in zelo dobrega značaja. Naš Ciciban! Kako smo ga radi imeli! Ko je imel devet mesecev, mu je nekdo vrgel čez vrtno ograjo s strihninom zastrupljene ocvirke, ki jih je požrl zjutraj na prazen želodec. Komaj se je še zavlekel do mene, ki sem takoj ugotovila, kaj je, in mu vlila potrebno zdravilo, pa ni bilo več pomoči. V mojem

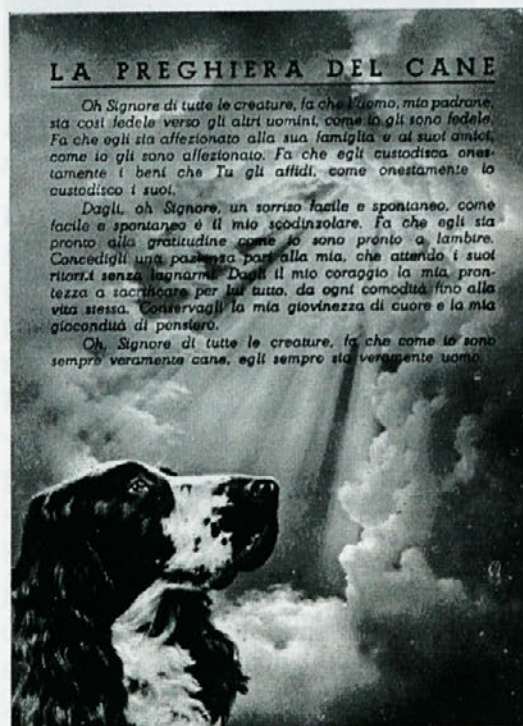
naročju je ležal, zelo je trpel ves dan, me tako neizrečeno žalostno gledal in proti večeru-še zadnji moten pogled uprt vame-je poginil ubogi revček.

Naša Bistra je imela zelo razvit razum in to zato, ker je bila vedno v naši družbi in smo govorili z njo kot z otrokom. Razumela je vse in kakor se reče, "ji je manjkalo samo dar govora". Kadar sem ji kaj ukazala, me je živo poslušala in gledala v oči, nato je pomahljala z repkom v potrdilo, da je razumela, in izvršila povelje. Nekoč se je primerilo, da sem imela več ljudi v mlinu, moj mož pa je kosil visoko na vrhu travnika, ki se terasasto vzpenja onkraj ceste pred mlinom. Potrebna je bila njegova prisotnost v mlinu, kaj narediti? Pokličem Bistro in ji naročim, naj gre tja gor po "strica". Ženske so se smejale češ, kaj pa razume takle psiček. Bistra lepo odcaplja čez cesto, po stopnicah na prvo teraso in kar naprej čez drugo, tretjo in četrto teraso. Radovedno so gledale ženske za njo-nič več se niso smejale, pač pa so začudene gledale, ko sta jo "stric" in Bistra čez nekaj časa v resnici primahala dol. Tudi kadar je "stric" delal na vrtu ali drugod v bližini, ga je šla Bistra klicat k obedu ali kadarkoli je bilo potrebno.

Kadar Bistra ni imela druge zabave, je šla na lov na miške v mlinu. Zelo vztrajno in nepremično je čakala, dokler se ni prikazala miška in hop s tačko po nji, to je znala prav mojstrsko opraviti. Vendar enkrat bi jo kmalu zares pošteno skupila v krvavem boju z veliko staro vodno podgano. Po veliki poplavi, kakor pridejo pri nas, je ostala ta grda žival na dvorišču med deskami in tramovi, kjer jo je Bistra zavohala. S "stricem", ki se je oborožil z vilami, sta šla nad njo in bil je zares hud boj. "Stric" jo ni mogel zadeti, z njo pa se je spopadla neustrašna Bistra. Hotela jo je zgrabiti z gobcem, podgana pa se ji je zagrizla vanj in le s trdom je uspelo mojemu možu pobiti podgano in rešiti Bistro, ki je zelo krvavela iz gobca in je posledice čutila več časa, preden so se ji rane zacelile. Uboga Bistra, vedno tako živahna in vesela, polna življenjske sile, je še mlada podlegla boleznim in ni ji bilo pomoči. Kako je revše trpelo in z milim pogledom prosilo, naj ji pomagamo. In s kakšnim zaupanjem je gledala "doktorja", ki jo je za vselej rešil trpljenja...

Z Bistro in Cmergo, rekli smo ji Cmendra, ker se je kot mladič vedno cmerila, se je, potem ko sem bila z njima na prvi pasji razstavi po vojni, uradno začela moja Psarna "Soča".

Pes prosi

LA PREGHIERA DEL CANE

Oh Signore di tutte le creature, fa che l'uomo, mio padrone, sia così fedele verso gli altri uomini, come io gli sono fedele. Fa che egli sia affezionato alla sua famiglia e ai suoi amici, come io gli sono affezionato. Fa che egli custodisca onestamente i beni che Tu gli affidi, come onestamente io custodisco i suoi.

Dagli, oh Signore, un sorriso facile e spontaneo, come facile e spontaneo è il mio scodinzolare. Fa che egli sia pronto alla gratitudine come io sono pronto a lambire. Concedigli una pazienza pari alla mia, che attendo i suoi ritorni senza lagnarmi. Dagli il mio coraggio, la mia prontezza a sacrificare per lui tutto, da ogni comodità fino alla vita stessa. Conservagli la mia giovinezza di cuore e la mia giocondità di pensiero.

Oh, Signore di tutte le creature, fa che come io sono sempre veramente cane, egli sempre sia veramente uomo.

O Gospod, stvarnik vseh bitij, naredi, da bo človek, moj gospodar, tako zvest drugim ljudem, kakor sem jaz vdan njemu. Naredi, da bo tako navezan na svojo družino in svoje prijatelje, kot sem jaz navezan nanj. In naredi, da bo pošteno varoval dobrine, ki mu jih Ti zaupaš, tako kot jaz pošteno varujem njegove.

Daj mu, o Gospod, prijazen nasmeh, tako kot je prijazno in spontano moje mahanje z repom. Daj, da bo pripravljen biti hvaležen, tako kot sem jaz, ko ga obližem.

Nakloni mu moj pogum in mojo pripravljenost žrtvovati zanj svoje udobje in celo življenje. Ohrani mu mojo mladost srca in mojo igrivost misli.

O Gospod, stvarnik vseh bitij, naredi, da bo, tako kot sem jaz vedno zares pes, on vselej resnično pravi človek.

Pes prosi (Besedilo Piero Scanziani; iz revije "Canì" - Roma)

Breda Butinar

Dokumente, slikovno gradivo in zapiske Grabrijanovih hrani B. Butinar, Vipava

ANTON JEŽ

S TREBUHOM ZA KRUHOM

3. del

V drugem letniku četrtega razreda me je zadela usoda, da sem moral pred iztekom šolskega leta zapustiti šolo. Stopiti sem moral tudi jaz na trdo pot življenja in iti s trebuhom za kruhom.

Oče se je v sosednji vasi v Ložah z gospodarjem dogovoril, da me vzame za pastirja. Pogodila sta se za eno leto, od sv. Jurija, t.j. 24. aprila, za plačilo 19 goldinarjev in par novih škornjev. Takratna navada je bila, da se ob sv. Juriju zaposlujejo hlapci, služkinje in pastirji. Zaradi tega sem moral šolo zapustiti predčasno, kar jo bilo vzrok, da nisem dobil zaključnega spričevala o dokončani štiri-razredni šoli.

Ob mojem slovesu je mati že tretjič jokala, ker ji je že tretji otrok odhajal od doma. Oče je mater tolažil s tem, da grem k dobrim, poštenim ljudem, kjer ne bom kruha lačen.

Med potjo v Lože me je oče tolažil, da se bom pri dobrih ljudeh kmalu privadil, samo priden in ubogljiv moram biti.

Okrog 12. ure sva prišla k družini, na katero sem bil vezan za eno leto. Sprejeli so naju prijazno. Očeta so povabili na kosilo. Pri kosilu je bila zbrana cela družina: gospodar, gospodinja, sin in hčerka prve žene. Sin te gospodinje pa je bil v Ljubljani. Na mizi je bila velika skleda ješprenja in lep hleb koruznega kruha, mešanega s pšenično moko. Pred jedjo je bilo treba moliti očenaš in voščiti dober tek: "Bog žegnaj!" Nato se je začelo zajemati iz sklede. Meni že od doma nepriljubljen ješprenj ni šel v slast, dasi je bil vse kaj drugega kot naš domači. To pa zato, ker je prašič opravil svojo dolžnost in med kuho stopil v lonec. Kljub temu, da je bil ješprenj zelo dober, sem zajemal počasi. Obedoval sem raje kos dobrega kruha, ki mi ga je odrezala gospodinja. Gospodar je opazil to moje počasno zajemanje in rekel s povzdignjeno glavo: "Ej fant, ti ne boš za nas, prepočasi ješ!" Mene njegove besede niso prizadele, prizadele pa so očeta, ki se je takoj

obrnil k meni in rekel: "Tonček, kajne da boš priden." Molče sem prikimal, da bom.

Bil je lep dan. Oče se je zahvalil za kosilo, pozdravil družino in se poslovil tudi od mene s še enkratno opombo: "Priden bodi!"

S sinom sva šla po kosilu na travnik utrjevati obpotno ograjo. Sin kakor tudi njegova sestra sta bila do mene vedno ljubezniva, gospodar bolj mogočnega značaja, gospodinja pa bolj vase zaprta, tako da je z menoj le redko spregovorila kako besedo.

Pravo veselje sem doživljal le na paši med pastirji. Pasli smo od zgodnje jutranje ure do osme ali pa tudi več, kadar je bila slaba paša. Zajtrk je bil po vrnitvi s paše. Popoldanska paša je bila od tretje ure do noči. Delo na paši ni bilo težko. Treba je bilo samo paziti, da živina ni uhajala na obdelane njive ali travnike, ki niso bili vključeni v skupni pašnik. Spal sem na seniku nad živinskim hlevom. Spalna oprema je bila zelo skromna - ležalna blazina seno, rjuhe je nadomeščala velika vreča, v katero sem zlezel in se tako zarinil v vležani kup sena. Za vzglavje mi je služil dnevni jopič. V zimskem času sem dobil še eno pokrivalo, ki sem ga ovil okrog telesa in se tako zavil zrinil v vrečo.

Vsako jutro me je gospodar zgodaj poklical in tudi začel živino odvezovati od jasli. Jaz sem moral biti v tem času napravljen, da hitro sledim živini, ki je bila že na poti proti pašniku. Moje oblačenje ni bilo zamudno. Hlač ni bilo treba oblačiti, ker sem v njih spal. Klobuk sem poveznil na glavo, nataknil sem si čevlje in vrgel jopič čez ramo, pa sem bil pripravljen na pohod za govedom. Gospodar me je čakal pred hlevom, mi potisnil šibo v roko in naročil, naj pazim na živino. Pašnik je bil ob potoku Močilnik. Tam sem se lahko umil. Kadar pa sem pasel na pašniku, kjer ni bilo vode, sem se umil šele po vrnitvi s paše. Tudi zajtrk sem dobil, ko sem se vrnil.

Da zadostim zakonom, sem moral hoditi v ponavljalno šolo na Goče. Vas Goče stoji na

precej visokem hribu. Tu je bila dvorazredna šola. Njen vodja je bil gospod Bezek, dober človek. V šoli mi učenje ni bilo težko. Za mene je bilo to samo ponavljanje tega, česar sem se učil že v domači šoli. Novo je bilo samo to, da smo imeli uk o cepljenju sadnega drevja in trt. V spomladanskem času cepljenja smo učenci na drevesnici dobili po 5 divjih dreves, ki smo jih precepili v plemenito sadno sorto. To je bil moj najkoristnejši nauk visoke šole na Gočah, ki sem jo zaključil z dobrim uspehom. V nadaljnjem mojem življenju sem bil večkrat vprašan o šolski izobrazbi. Odgovoril sem, da sem hodil v visoko šolo. Pri resnejšem vprašanju pa sem moral pojasniti, da je bila to moja visoka šola zato, ker je bila na hribu.

Jesenski čas sem težko pričakoval, ker je bilo z očetom dogovorjeno, da na jesen dobim nove škornje. Prišel je dan mojega prvega razočaranja. Po vrnitvi s paše mi je gospodar namesto dogovorjenih novih škornjev prinesel popravljene nizke čevlje mlajšega sina. Od razočaranja sem se zjokal in odšel na senik, kjer sem med jokom premišljeval o tej krivici, s katero je gospodar porušil mojo tako veliko željo po novih škornjih, ki bi bili moja prva nova obutev v življenju. Do tedaj sem nosil samo ponošene čevlje premožnejših otrok, dve tretjini leta pa sem hodil bos. Vesela misel na nove škornje me je spremljala vse od dneva, ko mi je oče povedal, da bom dobil za plačilo poleg 19 goldinarjev tudi nove škornje.

Že po končnem dogovoru za mojo kožo sem opazil, da je oče imel opraviti s trdosrčnim gospodarjem. Oče je pri pogajanjih gotovo vztrajal na dvajsetih goldinarjih, kar bi vsekakor lepše in nekoliko bolj humano opravičevalo dogovor. Moral pa je pristati na 19 goldinarjev. Kakšna brezčutnost in skopost do siromašnega človeka.

Gospodar mi je lahko storil krivico, da ni svoje obveze izpolnil po dogovoru, saj mi je v mesecu septembru umrl oče, tik pred časom, ko bi mi gospodar moral dati škornje. Bil sem premlad, da bi se zavzel za svoje pravice, mati pa si v žalosti po očetu ni upala protestirati pri trdosrčnemu gospodarju, ker ni imela nobenih prič ali pismenih dokazov.

Gospodar je želel, da bi po končani letni službi ostal pri njih. Zavedajoč se krivice, ki mi je

bila storjena, sem ogorčeno odgovoril: "Pri vas ne ostanem. Ste me preveč ogoljufali. Nisem prejel tistega, za kar sta se z očetom dogovorila." S takim občutkom se je stekala moja služba pri dobri družini. Z menoj sta bila dobra le brat in sestra - otroka prve gospodarjeve žene.

Mesec dni pred odhodom od te družine sem se odločil in dogovoril za novo pastirsko službo na Slapu. Dogovorili smo se, da bom za leto dni prejel 25 goldinarjev in nove visoke škornje.

Zakonca nista imela svojih otrok. Z menoj sta bila dobra. Posebno sta bila vesela, ker sem se oprijel vsakega dela. Kmalu po prihodu k njima sem precepil nerodovitno hruško, že precej odraslo, tako da sem napravil več kot 15 glav cepičev. Velika večina teh cepičev se je prijala in lepo uspevala.

Tudi tu sem spal v seniku, toda v boljših pogojih. Imel sem blazino za vzglavje in primerno pokrivalo. Ni mi bilo treba spati v hlačah. Dali so mi tudi dovolj časa, da sem se umil in oblekel. Hrana je bila dobra. Zajtrk sem dobil, preden sem odšel na pašo. Pašnik je bil bolj na samotnem kraju v hribovitem, nekoliko zaraščenem svetu. Ob njem je bil majhen potoček, na drugi strani pa vinograd drugega lastnika. Paziti sem moral, da mi živina ni uhajala in delala škode v tem vinogradu. Pašnik je bil last gospodarja.

Na tem pašniku nisem imel nobenih stikov z drugimi pastirji. Pogosto mi je spomin uhajal domov na ubogo mater, ki je po očetovi smrti morala še bolj trpeti in skrbeti za nedorasli sestrnici. Bila je dninarica pri kmetih, perica pri Julijanovih in opravljala tudi vsa domača dela.

Poleg misli na mater so bile prisotne tudi misli na pokojnega očeta. Na samotnem pašniku, ob malem potočku, me je na očeta spominjal njegov dragoceni nožiček, ki mi je pomagal, da sem se lažje vživel v to svoje samotno pastirovanje, brez družbe pastirjev, na katere sem bil prejšnje leto tako navezan. Družbo mi je delalo mlado jagnje, ki je bilo rado v moji bližini.

Zeleni leskov grm s svojo ravno rastjo je bil prava materialna baza za moje oblikovanje. Leskove ravne palice so bile zelo primerne za spretno uporabo noža in pridobivanje veselja

do rezbarjenja. Ta nožiček mi je prirastel k srcu in me v življenju vedno spodbujal k zanimanju za rezbarsko in kiparsko umetnost. Naj se povrnem nazaj na dan, ko sem prišel do prvega svojega rezbarskega rezila.

Veliki vsakoletni jesenski sejem je v Vipavo privabil mnogo ljudi iz Zgornje Vipavske doline, kakor tudi iz obrobnihi vasi Krasa. Glavno vlogo je odigral živinski sejem. Privabil pa je tudi razne potujoče kramarje, ki so nudili razno blago, od primitivnih igračk, tekstila, obutve, gospodinjskih pripomočkov do poljedelskega orodja.

Otroci smo se motali okrog *štanta*, kjer so bile igrače. Premnogi od nas so imeli samo želje po igračah, saj nismo imeli denarja, da bi jih kupili. Posebno so nas privlačevali leseni konjički, katerih rep je nadomeščal ustnik piščalke, enako tudi kot glinasti petelinčki. Bile so tudi razne lesene trobente in orglice raznih velikosti. Vsi ti godalni instrumenti so napravili na sejmu živahen glasbeni festival. Manjkalo tudi ni ribniških lesenih lopat, žlic, kuhalic, rešet in *rejt*. Mene pa je posebno zanimal *štant*, na katerem je rovtarski izdelovalec raznih rezil prodajal svoje izdelke. Poleg kuhinjskih nožev je bilo največ *fovčev*. Prodajalec se je zavedal, da vipavski kmet ali delavec ne more biti brez *fovča*.

Šele po dveh jesenskih sejmih mi je uspelo, da sem pregovoril očeta, da mi je kupil *fovč*. Vsako leto sem čakal. Že ko je mojster začel razlagati svoje izdelke, so moje oči nestrpno pričakovale meni tako zaželeno rezilo. Izbira je bila zelo pisana. *Fovči* večji in mali z lesenimi držali brez pregiba, večje število pa je bilo *fovčev* z roževinastimi ročaji in pregibom, kar je bilo bolj pripravno za žep. *Fovči* so bili raznih velikosti in meni je bil primeren manjši. V oči pa mi je padlo rezilo z roževinastim ročajem na pregib, rezilo je bilo ravno, konica pa je bila krivokljuna, kar je bilo bolj pripravno za rezljanje kot krivi *fovč*. Ko sem zagledal to rezilo, sem hitro stekel domov s strahom, da mi oče tudi v tretje ne ustreže. Očeta pa sem le preprosil, bil je voljan, da mi kupi nož. Vseeno pa sva morala vprašati še mater, kako ona misli glede tega nakupa. Odgovorila je: "Saj veš, da te že v tretje prosi, da mu kupiš tako željeno rezilo."

Z očetom sva šla hitro na trg in nož kupila.

Ko sva prišla domov, je oče nož dobro naostril, jaz pa poiskal primeren kos lesa in z nabrušenim nožem stopil na ognjišče. Na klopi med odprtim ognjem in oknom je bilo za moje rezljanje zelo primerno mesto. Oče mi je rekel, da ima nož zelo dobro rezilo, naj pazim, da se ne urežem in da ga ne izgubim. Navdušen, da imam nož, sem začel brez načrta vrezovati razne zareze, kmalu pa je krivokljuna konica krepko zarezala pod kožo kazalca in sredinca. Rana je močno krvavela. Mati je stala poleg ognjišča in, ko je zagledala krvavečo roko, takoj skočila po belo ruto in mi v strahu roko povila. Ruta je bila takoj prekrvavljena, zato je iz čiste stare platnene krpe *nacufala* mehko vato, kar mi je hitro ustavilo krvavitev. Oče se ni prestrašil kakor mati, rekel je: "Naročil sem ti, da paziš, da se ne urežeš", potem pa dostavil - "sicer pa to ni slabo, ker je to najboljši nauk za bodoče."

V poznejšem življenju sem imel izredno dosti opravka z raznovrstnimi rezili. Moja začetna šola, o kateri je bil tudi oče prepričan, da je dober vrez z rezilom v kožo najboljši nauk, me je spremljala skozi dolgo življenje. Nikoli se nisem urezal toliko, da bi bilo vredno spomina.

Oprostite dragi pionirji. Od lepo zelenega leskovega grma na paši sem prešel k vipavskemu *fovču*, ki pa je bil povod v moje kasnejše življenje in vodilna misel k ustvarjanju lepih in koristnih stvari, kar bom opisal po drugih doživetih dejanjih kasneje. Pomlad je prešla v poletje, ko se je moje pastirovanje začasno prenehalo. Nastopili so dnevi košnje. Gospodar je imel velik travnik na desnem bregu reke Vipave. Zaradi okvare edine brvi čez reko v bližini Novakovega mlina, je bil travnik s Slapa dostopen samo skozi trg Vipavo. Ta pot je bila precej daljša. Za košnjo na tem travniku je gospodar najel 6 koscev, tako da jih je bilo z gospodarjem sedem. Zgodaj zjutraj, kmalu po četrti uri, so bili kosci že na dvorišču. Gospodar jim je postregel z žganjem, jaz pa sem popil skodelico kave s kosom kruha. Med potjo v Vipavo je gospodar koscem obljubil, da bodo v trgovini pri Silvestru obrnili še nekaj šilc žganja. Pred trgovino smo bili tik pred peto uro. Na žalost gospodarja in na žalost tudi ostalih je bila trgovina zaprta. Po kratkem

postanku smo hoteli pot nadaljevati. Obrnjeni proti mostu zagledamo čez most prihajati spoštovanega trgovca, ki je prihajal od cerkve, kjer je ob lepem vremenu opravljal svojo vsakdanjo jutranjo molitev. Točno ob 5. uri je trgovino odprl in čakajoče postregel. Kosci so hitro popili vsak svojo merico in zgovorni nadaljevali pot proti travniku.

Jutro je bilo lepo, obetal se je lep dan. Trava na vlažnih tleh je bila velika in rosna, naporna za kosce, za mene pa še bolj. Za sedmimi kosci je stalo sedem redov težke, mokre trave, katero je bilo treba hitro raztrositi, da se je čim prej začela sušiti. To delo je presegalo moje moči. Da bi delo čimprej opravil, sem moral skakati od redi do redi in s hitrimi zamahi razmetavati pokošeno travo. Ob 8. uri je bil zajtrk, kos kruha in prekajenega svinjskega mesa s kozarcem ali dvema vina. Jaz sem žejo tešil z vodo iz lesene *barigelce*. Po dvajsetminutnem počitku se je košnja nadaljevala, kakor tudi moje delo. Košnja se je končala ob deseti uri. Kosilo je bilo zaradi oddaljenosti travnika ravno tako, kakor zajtrk, le vina so si privoščili nekoliko več kot pri zajtrku. Enoinpolurni počitek pod košatimi topoli se je vsem zelo prilegel. Sonce je močno pripekalo. Do četrte ure je trajalo delo obračanja, po četrtri uri pa spravljanje v kopice. Sedmim grabljačem sem moral sproti odnašati seno. Uvideli so, da tega sam ne zmorem, nakar je zagrabil za vile eden od koscev in mi pomagal. Delo smo končali malo pred nočjo.

Na Slap smo prišli nekoliko po deveti uri. Dobro kuhana polenta z golažem je šla koscem zelo v slast, kar so tudi krepko zalivali z vinom, meni pa je šla bolj v slast s kislim mlekom. Po večerji so kosci odšli vsak na svoj dom, jaz pa sem potožil gospodinji, da me bolijo noge. Gospodinja ni pomislila na šestnajsturno težko delo v hudi vročini. Nepremišljeno me je tolažila z besedami: "To je zato, ker rasteš!" Sam sem vedel, da so besede gospodinje prazne, kriv je bil preveč naporen dan.

Kadar nisem pasel, sem opravljal druga poljska in vinogradniška dela.

Bližala se je jesen in začetek ponavljalne šole. Učenje v tej dvorazredni šoli mi ni delalo težav, kar ni bilo nič čudnega, saj sem prišel iz "visoke" šole na srednjo. Vodja šole je bil

Ivan Mrcina (po rodu z Goč). V začetku aprila me je poklical in povedal, da je od šolskega vodje z Goč dobil obvestilo, naj pridem po cepljena drevesca, ki sem jih prejšnjo pomlad cepil v drevesnici na Gočah. Vesel sem bil tega nepričakanega obvestila, posebno še, ker mi je povedal, da sem bil pri cepljenju najuspešnejši, saj so se na pet podlag prijeli štirje cepiči.

Drugi dan po sporočilu mi je gospodar dovolil, da sem šel na Goče po cepljena drevesca. V šoli na Gočah me je učitelj Bezek prijazno sprejel, segel v roko in mi čestital k uspehu. Šla sva v drevesnico, kjer sem se razveselil lepih drevesc, opazil pa tudi dobrega učitelja, kako je bil vesel mojega zadovoljstva. Ob slovesu mi je dal še dobro napotnico za mojo megleno bodočnost. Rekel mi je: "Le glej, da boš vedno priden in natančen pri svojem delu." To je bilo slovo od dobrega človeka, ki se ga vedno rad spominjam. Zahvalil sem se za drevesca in lepe besede.

Z Goč sem odšel domov po najbližjih stezah in poteh. Mati se je zelo razveselila, ko me je zagledala z drevesci v rokah. Povedal sem ji, da mi je dal gospodar prost dan, da sem šel na Goče po drevesca, ki sem jih sam cepil. Prihajam z Goč naravnost domov zato, da bi drevesca še isti dan posadil v Podguri (v Podgori). Mati mi je pripravila kosilo. Po kosilu sva šla v naš mali vinograd in drevesca posadila. Tega dneva sem bil vesel, posebno še zato, ker sem tudi mater razveselil.

Proti večeru sem se vrnil na Slap, kjer sta me gospodar in gospodinja spraševala, kako sem opravil na Gočah in kam sem dal drevesca. Povedal sem, da sem drevesca posadil v domačem vinogradu. V moji odsotnosti sta že skovala načrt, kako jima bom jaz lahko precepil nerodovitno hruško, ki sem jo v opisu že omenil. Vprašala sta me, če bi upal precepiti že precej odraslo hruško. Odgovoril sem jima, da bom to z veseljem napravil.

Sadja mi pri tej hiši ni manjkalo. Po trgatvi je bilo poleg skrbi za živino tudi delo v kleti in spravilo poljskih pridelkov. Pozne jesenske dneve je bilo treba izkoristiti za pripravo stelje za živino, kot tudi drv za kurjavo, lepe zimske dneve pa za prekopavanje v vinogradu. Snega to zimo ni bilo. Ob hudi burji in dežju smo doma opravljali dela okrog hiše.

Pri hiši je bilo tudi nekaj dlet, obrezilnik, nekaj svedrov, tesarska sekira, primitiven lesen primož, žaga in oblič. To orodje je bilo dovolj za izdelavo ali popravilo orodja. Orodje je bilo slabo vzdrževano. Za lažjo in boljšo obdelavo lesa je potrebno dobro nabrušeno orodje. Kamniti okrogli brus v slabem stanju je sameval v kotu pod *klanico*. Nujno je bilo, da sem brus usposobil. Popravil sem podstavno ogrodje korita in centralni brusni kamen. Potem sem pričel z brušenjem orodja. Na dobro pripravljenem brusu sem z užitkom dokončal brušenje.

S tako pripravljenim orodjem sem se lotil popravila domačega orodja; novih ročajev k sekiram, krampom, lopatam in motikam. Pri tem delu sem spoznal, kako je treba rezilno orodje pravilno uporabljati. Gospodar je bil mojega dela zelo vesel, ker sam, poleg obilnega dela, ni mogel orodja vzdrževati tako, kot je potrebno. Prejšnji pastir je bil dve leti starejši od mene in ni imel občutka, da bi orodje držal v redu.

Ko sem v glavnem opravil z orodjem, me je gospodinja vprašala, če bi lahko napravil leseno past za podgane, ki so bile tudi takrat zelo marljive v svoji požrešnosti. Odgovoril sem, da ne vem, če mi bo to uspelo, ker do takrat nisem še nikoli videl pasti za podgane. Vendar bom poskusil, če se bom mogel česa domisliti. To je bila moja prva naloga, da v življenju konstruiram nekaj koristnega. Nekaj dni sem razmišljal, kakšna naj bi bila naprava-past. Možgani so v svoji notranjosti skonstruirali podobo pasti, ki sem jo potem izdelal brez vsake skice na papirju. Past sem naredil iz lesa. Dobro je delovala, tako da sem potem napravil še eno za gospodinjin sorodnike na Erzeltu. V takratni dobi je bilo na kmetijah v navadi, da so čevljarji prihajali na dom premožnejših družin, kjer so popravili in napravili obutev za vso družino. Čevljar je prišel nekega jesenskega dne začetkom tedna. Gospodinja ga je z jedačo in pijačo postregla, gospodar pa mu je med malico povedal, kaj naj počne. "Najprej vzemi fantu mero za visoke škornje, potem pa ostalo," je dejal. Koncem tedna so bili izdelani škornji iz dobrega usnja. Škornjev sem bil izredno vesel, saj so mi bili pri okopavanju trt in drugih poljskih delih zelo potrebni.

V nedeljo zjutraj mi je dal gospodar na račun plače nekoliko denarja. Vesel sem odšel proti domu, da se materi pokažem v novih škornjih. Mati se je razveselila, ko me je zagledala v novih škornjih. Dal sem ji tudi nekaj denarja, ki ga je bila tako potrebna. Materi sem povedal, kako je gospodar ukazal čevljarju, naj najprej meni pomeri in naredi škornje. Mati se je spomnila krivice, ki mi jo je napravil prejšnji gospodar. Rekla je: "Tu vidiš razliko med poštenim in nepoštenim človekom, zato vsa čast tvojemu sedanjemu gospodarju, takega človeka posnemaj!"

Tudi pri tej družini se je bližal dan ločitve - Jurij, 24. aprila, ko se bom poslovil od poštenih, dobrih ljudi. Gospodar in gospodinja sta mi prigovarjala, da naj ostanem še naprej pri njih. Ostati nisem mogel, ker me je domotožje preveč vleklo v domačo Vipavo. Kljub napornemu delu, ki sem ga mnogokrat opravljal, je bila zaradi njune poštenosti in dobrega odnosa do mene, tudi zame ločitev težka. Ob slovesu mi je gospodar izplačal dogovorjeni zadnji obrok - 10 goldinarjev. Za mojo nadaljnjo pot sta mi zaželela zdravja in sreče. Enako sem jaz njima voščil trdnega zdravja in vse najboljše.

Službo pastirja sem nastopil takoj drugi dan po vrnitvi s Slapa pri gostilničarju Prhavcu. Miro Prhavec je bil takrat deželni poslanec. Poleg gostilne se je bavil tudi z lesno trgovino. Družina je štela sedem članov. Najstarejši je bil takrat star 14 let in je študiral v Ljubljani. Kasneje je študije končal na visoki trgovski šoli na Dunaju. Po prvi svetovni vojni je bil dolgoletni direktor ljubljanske Tovarne UTENSILIJA. Ostali otroci: dva sta hodila v šolo, dva pa sta bila še nedorasla za šolo. Gospodinja se je bavila z gostilno. Tudi pri tej družini je bilo moje ležišče senik nad konjskim in živinskim hlevom, vendar sem imel dovolj pokrival, tako da mi ni bilo treba spati oblečen.

Pri hiši smo bili trije uslužbenci, hlapec, dekla in jaz. Hlapec je razen pri košnji in oranju samo gozdaril. S parom konj je z Nanosa vozil *krle* (hlode). Za to svoje delo je bil zelo sposoben, Žal pa je bil preveč vdan pijači. V vinjenem stanju je ponoči razgrajal, tako da sem se mu moral v temi po seniku skrivati. Mnogokrat se je prebujal iz spanja. Popival

je kar v domači gostilni, na račun svojega zaslužka. Obračun koncem meseca je bil seveda porazen, saj je od zapitka ostala le malenkostna vsota denarja, ki pa je tudi ne bi bilo, če bi mu dajali pijače kolikor je zahteval. Moje delo tu ni bilo prenaporno. Pasel sem samo po drugi košnji - otavi. Spomladi in v poletju smo živini polagali sveže nakošeno travo, v zimskem času pa suho krmo. Čez poletje sem dosti delal na polju, pri zlaganju lesa, kot tudi v kleti pri raznih pretakanjih. Skrbeti sem moral tudi za brušenje raznega orodja, od kuhinjskih nožev do gozdarskih sekir in žag. Posebno me je veselilo delati nove ročaje sekiram in drugemu poljskemu orodju. Gospodar me je cenil posebno zaradi tega, ker sem skrbel, da je bilo orodje vedno v uporabnem stanju.

Pri gospodinji nisem bil preveč priljubljen. Nisem se mogel vživeti, da bi otrokom čistil čevlje. Tako delo se mi je zdelo nekoliko poniževalno. Bil sem pač v uporni dobi 15-letnika. Do tu sem se držal očetovega zadnjega naročila, da moram ubogati. Pri tem, da bi moral čistiti otrokom čevlje, pa je moja ubogljivost odpovedala. Gospodar je vedel za ta moj odpor, vendar mi ni on nikoli ukazal, naj čistim čevlje. Je pač razumel, da sem v neki prehodni dobi.

V času šolskih počitnic mi je gospodinja zelo obzirno sporočila, da so mi obstrelili brata. Tragično sporočilo me je zelo prizadelo. Stekel sem proti domu. Med potjo so mi ljudje povedali, da brat leži na hribu pri Premrlivih. Že na pragu hiše sem zaslišal hudo stokajočega brata. Strel iz lovske puške v razdalji 1 1/2 m ga je zadel v levo stran prsi in hudo prizadel pljuča. Mati je vsa v solzah stala poleg postelje, brez moči, da bi bratu lajšala grozno trpljenje. Velika rana je močno krvavela. Vipavski zdravnik je rano površinsko očistil, več pa s svojim znanjem in svojimi medicinskimi instrumenti ni mogel storiti.

Devet dni je brat, s polnim strelom šiber, prenašal nepopisne bolečine. Zdravnik je bil prepričan, da brat ne more preživeti, šele deveti dan je dal nalog, da se ranjenca prepelje v ljubljansko bolnico. Pri operaciji so

odstranili iz pljuč šibre in drugo, vendar jih je v pljučih ostalo še nekaj do konca življenja. Pljuča so se pozdravila kljub temu, da je ostal del svinčenih šiber v njih. Mišice in živec leve roke pa so bili uničeni. Roka je zaostala v rasti, mišice se niso več obnavljale.

Zdravljenje v bolnici je trajalo tri mesece. Po prihodu iz bolnice je takoj nadaljeval šolanje v petem razredu gimnazije v Kranju. Kljub zamujenemu času je končal razred z odličnim uspehom.

Do tragične nesreče je prišlo po malomarnosti lovca, ki je zagrešil veliko napako. Po končanem lovu ni izpraznil puške. Njegovega sina *Ladota* je moj brat pripravljajal za vstop v gimnazijo. V sobi, kjer ga je poučeval, je bila omara, ki ni bila zaklenjena. Lado je iz omare potegnil puško, pomeril proti bratu in rekel: "Vidiš, tako se zajec strelja!" Puška se je sprožila in padel je Jež France, ki je prestal toliko trpljenja in ostal invalid celo življenje. Usoda se je z našo družino hudo poigrala. Ni bilo dovolj siromašno stanje naše družine; oče je moral v prerani grob star šele 52 let; tri leta po tem pa še bratova tragična nesreča.

Težko materino delo sem že omenil, vendar je bil v tistem času oče še živ. Sedaj pa je ostala z dvema nedoraslima hčerkama, brat France se je v gimnaziji z nezadostno prehrano težko prebijal v svojem študiju. Samo jaz in starejša sestra sva bila toliko preskrbljena, da nisva stradala. S svojima skromnima zaslučkoma sva materi le malo pomagala. Brat je mater večkrat prosil, da mu pošlje hleb kruha, mati pa ni toliko prislužila, da bi mu vsaj tedensko redno pošiljala kruh. Materin zaslužek dninarice pri kmetu ni bil stalen. Zaposlena je bila le ob pletvi, osipavanju krompirja in koruze, kakor tudi ob košnji. Leta trpljenja so se vlekle.

Dragi pionirji. Dolgočasno je to moje opisovanje, vendar sem obljubil, da vam opišem resnično življenje siromašnih družin v dobi moje mladosti v naši Vipavski dolini. Želel bi, da se trdno zavedate, da živite v času in domovini, v veliko boljših pogojih, ki so bili ustvarjeni z velikimi žrtvami vaših prednikov.

(se nadaljuje)

SIMON OGRIN – CERKVENI SLIKAR

1851 - 1930

Lani je minilo 150 let od rojstva slikarja SIMONA OGRINA, ki je v Vipavi zapustil tri svoja velika dela, zato je prav, da se ga spomnimo tudi v našem glasilu. V Vipavo se je večkrat vračal in se zaradi slikarskih naročil v Vipavski dolini celo preselil v Vipavo in tu bival skoraj tri leta.

Simon Ogrin, okoli leta 1885

Elizabeta Tomšič, slikarjeva žena, okoli leta 1885

Rodil se je na Vrhniki 6.10.1851 in tam umrl 3. maja 1930. Njegov oče Luka je bil krojač, ki se je leta 1832 poročil z Marijo Stubelj. Imela sta šest otrok. Odrasli so le trije: Luka, Gašper, pozneje zidarski mojster, in Simon, cerkveni slikar. Simon je že kot otrok kazal veliko zanimanje za slikanje, zato ga je mati peljala v uk k podobarju Avguštinu Götzlu v Ljubljano. Pri njem se je učil tri leta. Izpopolnjeval se je še na Dunaju, kjer si je temeljito ogledoval javne spomenike in umetnine v muzejih in cerkvah. Za cerkveno slikarstvo se je dokončno odločil leta 1872, ko se je zaposlil pri takrat najboljšem učitelju

slikarstva Janezu Wolfu. Wolf je v skrbi za splošno izobrazbo svojih učencev le-te navajal, da so brali Prešerna in Gregorčiča, nemške in druge klasike. Zato je o svojem učitelju Wolfu Simon zapisal, da zna malokateri oče tako dobro vzgajati svoje otroke, kot je Wolf vzgajal svoje učence. V času svojega učenja in pomočništva pri Wolfu, je mojster naslikal svoje najboljše podobe. Leta 1875 je Ogrin tudi po Wolfovih poznanstvih in ob njegovi pomoči odšel v Benetke in nadaljeval s študijem slikarstva, kjer je bil že po enem letu pohvaljen v risanju akta v velikem obsegu in za slikanje glav. Njegovo učenje je Wolf vseskozi spremljal in ga v pismih poučeval in skrbel za njegov napredek. Junija 1876 ga je povabil, naj mu pride med počitnicami pomagat v Vipavo, kjer bosta slikala v farni cerkvi svetega Štefana. In res je bil Ogrin 6. avgusta 1876 že pri Wolfu v Vipavi. Stanovala in prehranjevala sta se v župnišču pri dekanu in župniku Juriju Grabrijanu, Prešernovemu in Slomškovemu sošolcu. V treh tednih sta očistila, restavriralala stare Quaglijeve¹ freske na oboku župnijske cerkve. Vipavska cerkev je bila prvotno gotska, a so jo sredi 18. stoletja povečali. Prezbitenij je ostal gotski, pri čemer se zadnja stena končuje s tremi stranicami osmerokotnika. Wolf je tu našel izvirno rešitev, kako poslikati lomljeno steno, da bo videti ravna. Na velikem okvirju je iz vrvic napravil risarsko mrežo in jo z močno svetlobo projeciral na lomljeno steno. V mrežo, ki dejansko ni bila več kvadratna, je narisal sliko po osnutku s pomanjšano kvadratno mrežo. Ogrin je za omenjeno sliko, ki je ohranjena, napravil študijo, predlogo. Po njej je Wolf naslikal fresko svetega Štefana v nebeški slavi na steni za glavnim

Simon Ogrin pred letom 1930

Slikarjeva žena Elizabeta, pred letom 1930

Slikarjevi otroci Natalija (Tona), Vinko, Janko, Marija (Mici), Mirko, Elizabeta (Betka) in Rafael, leta 1907

delu je uporabil portrete svojih profesorjev, sošolcev, tudi svojega. Zaradi zavisti domačinov je denarno nagrado odklonil, čeprav je bil reven študent in bi jo sam potreboval. Prepustil jo je "revnim domačinom akademikom". Beneški časopis *Gazzeta del Veneto* z dne 26.7.1877 ga je zato pohvalil in ga imenoval "plemenitega umetnika".

Umor vojvode Galeazza Marie Sforza v cerkvi sv. Štefana v Milanu; risba na kartonu

Ponovno ga je Wolf prosil za pomoč in 19. avgusta 1877 sta že bila skupaj pri delu v župnijski cerkvi v Vipavi. Mojster mu je v delo izročil tri slike iz življenja sv. Štefana na evangelski strani: Sprejem svetnika za diakona, Svetnik deli miloščino in njegova Posvetitev za diakona. Slike je narisal po Wolfovih osnutkih. Za glave je uporabil portrete grofa Lanthierija, kaplana Vidergarja, dekana Grabrijana, beneficiata Hitija, nadučitelja in pisatelja Iva Prosta, vipavskega cerkovnika in Wolfa samega. Slike je končal v petih tednih, mojster pa je v tem času tudi končal skupino za velikim oltarjem in začel slikati zadnjo sliko Smrt sv. Štefana. To je bilo zadnje naročilo za Vipavo in najboljše v njegovem opusu. Arhitektonski pas je naredil L. Grilc. Delo v naši cerkvi je bilo končano konec novembra 1877. Naslednje leto je Ogrin že nadaljeval s študijem na slikarski akademiji na Dunaju. Tudi na to pot mu je pomagal njegov zvesti učitelj Wolf. Ogrin si je vzel čas za ogled Benetk, Firenc, dodobra si je ogledal tudi Rim. Konec leta 1880 se je vrnil domov, kjer ga je že čakalo veliko naročil za slikarska dela tudi v Vipavski dolini. Zato se je preselil v Vipavo. Atelje je imel v vipavskem župnišču, od koder je imel prelep razgled po Vipavski dolini in na bližnje ograde. Pred božičem je 1880 slikal Križev pot na Gradišče. Sedaj so njegove slike križevega pota iz gradiških kapelic v cerkvi Matere Tolažnice v Logu. Ob velikonočnih praznikih lahko občudujemo v naši cerkvi še njegov zelo lep Božji grob, ki ga je napravil 1899. V Narodni galeriji v Ljubljani hranijo

oltarjem. Ogrin je v njegovo kompozicijo² naslikal dva keruba³, ki nosita oblake pod sv. Štefanom, pri čemer je za angela portretiral dve Deklevovi dekleti. V štiri "kape" na stranskih stenah pa je naslikal angele z ornamentiko⁴.

8. novembra 1876 se je Ogrin zopet vrnil v Benetke in tam končal beneško akademijo. Ob koncu drugega šolskega leta so v Benetkah razpisali nagrado 300 lir v srebru za najboljšo kompozicijo. Simon si je izbral zgodovinski dogodek Umor vojvode Galeazza Marie Sforza v cerkvi sv. Štefana v Milanu. Njegov karton, imenovan Viscontijeva smrt, je dobil prvo nagrado. Pri

Ogrinovo delo v vipavski cerkvi 1899 (fotografirano aprila 1998)

portret dekana Jurija Grabrijana, ki ga je Ogrin upodobil 1878. leta. Ogrinova dela na Primorskem lahko vidimo še v kapucinski cerkvi v Vipavskem Križu, v Šmarjah, Gaberjah, Sanaboru, Budanjah in drugod. Za Vipavo je napravil 1902 tudi gledališki oder.

Slikal je do pozne starosti in ostal zvest svoji poznonazarenski smeri, za katero sta značilni idealizacija in umirjenost. Ogrinova umetnost služi pomembnemu namenu cerkvenega slikarstva – vzpodbujanju k pobožnosti. V njegovem seznamu naročil, vodil ga je od leta 1885 do svoje smrti 1930, je navedena poslikava kakih 30 prezbiterijev oziroma cerkvenih notranjščin, 12 slik na cerkvene stene, 18 križevih potov, 15 božjih grobov, 16 bander⁵, poslikal je tudi 16 vaških kapelic. V skupini kranjskih slikarjev je bil Ogrin najbolj izrazit risar. Pri delu mu je veliko pomagal zvesti sodelavec Anton Jebačin.

Zaslužil je malo in še zdaleč ni obogatel. Visokih cen večina cerkva ni zmogla. Če je hotel dobiti delo, je moral delati za vsako, tudi majhno plačilo. Za oljnate slike je uporabljal kakovosten material. Vedno jih je slikal na dvonitnik (cvilh) z najboljšimi barvami. Ogrin je slikal polnih petdeset let skoraj izključno za cerkve po vseh slovenskih pokrajinah, pa tudi v Avstriji in na Hrvaškem. Poskrbel je za kar precej restavracij in

Dekan Grabrijan; leta 1878, olje na lesu

Predica in vaso valec; okoli leta 1879, risba s svinčnikom

čiščenj cerkvenih stenskih in oljnih slik. Kot specialista v freskotehniki ga je v letih po prvi svetovni vojni pridobila umetniška šola Probuda. Sredi dvajsetih let je na tehnični šoli v Ljubljani vodil tečaj za slikanje na moker zid, ki so se ga udeleževali tudi starejši umetniki. Po njegovih navodilih je njegov učenec Fran Sterle leta 1925 sestavil Kratko navodilo za slikanje al fresco (na presno, sveže), ki je bila prvo in v tistem obdobju edino tovrstno delo o tehniki slikanja na svež omet.

Ob 150-letnici njegovega rojstva so na Vrhniki izdali monografijo z naslovom »Simon Ogrin, 1851 – 1930, slikar« avtorja Jožeta Suhadolnika, umetnostnega zgodovinarja. Knjigo je založila Občina Vrhnika – Cankarjev dom Vrhnika. V njej najdemo fotografije njegovih del, žal med njimi ni nobene iz Vipave. V uvodu monografije je župan Vrhniko Vinko Tomšič zapisal, da želijo s to izdajo poravnati dolg do svojega rojaka, ki je bil v preteklem obdobju vse preveč zamolčan umetnik. »Slikar Simon Ogrin je soustvarjalec slovenske kulturne dediščine, naš je in vreden vsega spoštovanja« je še dodal župan.

Namen tega zapisa je obuditi spomin na slikarja in umetnika Simona Ogrina, ki je pustil svoje talente in delo tudi v Vipavi in njeni širši okolici.

Magda Rodman

Viri:

Monografija "Simon Ogrin, 1851-1930", slikar

Opombe:

1 Quaglio, Giulio (1668-1751) baročni slikar

2 kompozicija - sestava, zgradba umetniškega dela

3 kerub - angel, ki stoji v neposredni božji bližini

4 ornamentika - likovno okrasje v risbi ali štukaturi

5 bandera - cerkvena zastava

POROČILO O DELU KS VIPAVA

V stari šoli so vsi prostori oddani v najem. Sprejet je bil tudi hišni red, ki ga morajo vsi najemniki spoštovati in se držati pravil.

Konec januarja so člani sveta KS z vipavskimi svetniki razpravljali glede razporeditve finančnih sredstev iz občinskega proračuna za leto 2002. Člani sveta KS so bili enotnega mnenja, da se del sredstev razporedi za dokončanje del na stari šoli. Nujno bi bilo treba sanirati žleb na strehi, ker dež zamaka stavbo. Istočasno bi bilo potrebno urediti fasado ter parkirišča za stavbo. Skupno so predlagali, da bi v tem letu namenili ostala sredstva za ureditev Beblerjeve ulice. Potrebno bi bilo izdelati tudi idejni projekt za ureditev mrliške vežice.

V februarju je svet KS zahteval od občinske uprave predstavitev načrta za gradnjo poslovno-stanovanjskega objekta v centru Vipave. Na sestanek smo povabili tudi vipavske svetnike. Projekt so predstavili predstavniki Občine Vipava ter dva predstavnika Primorja iz Ajdovščine. S strani KS so bile dane pripombe na poseg v park. Predsednik KS g. Vladimir Anžel je dal predlog načrta na glasovanje. Izid glasovanja je bil: 4 člani se strinjajo z obstoječim načrtom, 2 člana sta proti, 1 član pa se je vzdržal glasovanja. Večina članov sveta KS Vipava podpira izgradnjo tega centra, saj sedanje stanje kvari podobo kraja.

ČISTILNA AKCIJA

Vsakoletna čistilna akcija bo letos potekala v času od 5.4. do 19.4.2002.

Kontejnerji za odvoz večjih kosovnih odpadkov bodo nameščeni na običajnih mestih.

Prosimo, da v kontejnerje ne odlagate drugih smeti. V kolikor bodo kontejnerji napolnjeni, lahko sporočite na Komunalno stanovanjsko družbo v Ajdovščino (tel. 3659700), da zagotovijo predčasen odvoz in namestijo dodatne kontejnerje.

*Marija Černigoj,
za KS*

PRORAČUN 2002

Občinski svet je na svoji seji dne 5. februarja sprejel občinski proračun za leto 2002. Proračun predvideva približno 630 mio. SIT prihodkov in 720 mio. SIT odhodkov, kar pomeni 90 mio. SIT proračunskega primanjkljaja.

Nekaj manj kot polovica proračunskih odhodkov je namenjena investicijskim odhodkom (343 mio. SIT - od tega skoraj 253 mio. SIT za novogradnje, rekonstrukcije, adaptacije in investicijsko vzdrževanje), ostalo pa tekočim odhodkom (162 mio. SIT) in tekočim prenosom drugim pravnim in fizičnim osebam (215 mio. SIT).

1. Med investicijami je še vedno največja postavka šola Podnanos. Zanj bo letos namenjenih 155,5 mio. SIT, in sicer:

- oprema	42 mio. SIT
- izvedba	105 mio. SIT
- nadzor	1 mio. SIT
- plačilo nakupa zemljišča	7,5 mio. SIT

Sledi ji investicija čistilne naprave in kanalizacije v Podragi s 37 mio. SIT.

Za cestni promet v občini (vzdrževanje in obnova cest ter javnih poti, komunalno urejanje) je v proračunu namenjenih 44,3 mio. SIT.

Občina je dolžna zagotavljati javni red in varnost, v katero spada tudi protipožarna varnost, za katero je v proračunu predvidenih nekaj čez 17 mio. SIT.

KS Vipava: V proračunu je zajetih tudi za približno 60 mio. SIT investicij v Vipavi. Nekatere bodo le plačila za opravljena dela v letu 2001, nekatere investicije pa bodo za dela, začeta v letu 2002 oz. bodo zanje narejeni načrti (projekti):

- plačilo ureditve Trga Pavla Rušta	11,6 mio. SIT
- nadaljevanje obnove stare šole	4,7 mio. SIT
- začetek urejanja Beblerjeve ulice	5 mio. SIT
- začetek urejanja ul. Ivana Ščeka	5 mio. SIT
- projekti in adaptacija »vrhpoljskega bloka« (gradnja 12 neprofitnih stanovanj)	25 mio. SIT
- priprava projektne dokumentacije za obnovo mrliške vežice in ulici Milana Bajca	2 mio. SIT
- nadaljevanje obnove kulturne dvorane	3 mio. SIT
- ureditev vrtca v Vipavi	0,5 mio. SIT
- projekt "obrotna cona"	1,5 mio. SIT
- ureditveni načrt južne vojašnice	2 mio. SIT

V postavki "urejanje prostora" (2 mio. SIT) je načrtovana tudi skupinska lokacijska dokumentacija za »Žaglčnov vrt«.

Občinski svet je na podlagi zahtev zakona o javnih financah sprejel načrt razvojnih programov za štiriletno obdobje.

NAČRT RAZVOJNIH PROGRAMOV 2002 -2005 (zbirni pregled)

Skupaj predlog investicij 2002-2005	v mio SIT				
	2002	2003	2004	2005	skupaj
1. šola, vrtec, telovadnica Podnanos	155,5	7,5	8	-	171
2. šola, vrtec, telovadnica Vrhpolje	4	96	186,6	50	336,6
3. šola, telovadnica Goče	0,3	50	50	69	169,3
4. Kanalizacija in ČN Podraga	37	6,3			43,3
5. Obnova grad Lanthieri	1	1	1	80	83
6. Kamp Gradiška tura		2	15	10	27
7. Pešpot Bela	1	1	1	1	4
8. Občinske ceste Erzelj, Sanabor, Rovna - Dolenje, Manče-Lože	14,5	17	17	17	68
9. Vrhpoljski blok	25	21,8			46,8
10. Nakup gasilske opreme	4,5	4,5	4,5	4,5	18
11. Ureditev poti skozi južno vojašnico	2	30	15	20	67
12. Ureditev prostorov v občinski stavbi	5	6	5	5	21
13. Kanalizacija Vrhpolje, Zemono	1,5	38,5	40		80
14. Priključki kanalizacija Gradišče			25	25	50
15. Kanalizacija in ČN KS Podnanos				420	420
16. Kanalizacija in ČN Manče	1,5		38,5	45	85
17. Ureditev glavne ceste G-1-12 skozi Vipavo	1	2	2	2	7

18. Vetrna energija in elektrifikacija Nanosa	15,65 22,5	82,34	21,62	11,03	15,65 137,49
19. Komunalno urejanje Gradišče	2				2
20. Lozice - šola	1,5	2	1	1	4,5
21. Vrhpolje 47 - stavba KS	4				4
22. Vrhpolje kanalizacija Griža	3				3
23. Duplje - širitev ceste in kanalizacija	6				6
24. Grad Lože in stari grad	10	8	4	4	26
25. Obnove cerkva	3	3	3	3	12
26. Ureditev ulic v Vipavi	15	16,5	10	10	51,5
SKUPAJ	336,5	393,94	448,22	777,53	1.958,64

2. Za kulturne dejavnosti je v proračunu namenjenih 32,8 mio. SIT, od tega:

- investicijska vlaganja 11 mio. SIT (Stari grad, grad Lože, Podskala – Lanthieri)
- obnova cerkva 3 mio. SIT
- knjižnice 6,6 mio. SIT
- kulturni programi 10 mio. SIT (sredstva bodo razdeljena z razpisom);

ostala sredstva so stroški, praznovanje novega leta in dotacija Goriškemu muzeju.

3. Za športne dejavnosti je namenjenih 9,1 mio. SIT, od tega:

- ureditev športnega igrišča na Slapu 0,5 mio. SIT
- dejavnosti športnih društev in klubov 8,5 mio. SIT (sredstva bodo razdeljena z razpisom);
- stroški 0,1 mio. SIT

4. Za humanitarne namene je v proračunu rezerviranih 2,2 mio. SIT sredstev, ki bodo razdeljena z razpisom.

5. Tudi v letošnjem letu bo občina z razpisom dodeljevala kredite za stanovanjsko gradnjo in kmetijstvo.

Predvidoma bodo vsi navedeni razpisi (2,3,4,5) objavljeni v mesecu marcu.

Gradnja poslovno – stanovanjskega objekta Vipava - Center

Po enajstih letih, odkar je bil predstavljen in sprejet ureditveni načrt za gradnjo poslovno-stanovanjskega objekta Vipava – Center, se bo v letošnjem letu, predvidoma aprila, končno začela njegova izgradnja. Poslovno – stanovanjski objekt bo gradilo Primorje d.d. kot tržno gradnjo.

V pritličju objekta je načrtovanih devet lokalov velikosti od 33 - 88 m² in eden 166 m². Prvo in drugo nadstropje sta namenjena predvsem stanovanjem (dvanajst stanovanj v vsakem nadstropju), predvidenih pa je tudi še pet poslovnih prostorov (dva v I. in tri v II. nadstropju).

Stanovanja so različnih velikosti, od najmanjših, 32,79 m², do največjih, 78,84 m² (dve stanovanji). Skupna površina stanovanj s skupnimi prostori znaša dobrih 2000 m², dobrih 900 m² pa je namenjenih lokalom in poslovnim prostorom.

Prostore v poslovno-stanovanjskem objektu bo prodajalo Primorje d.d.

Gradnja se bo pričela po pridobitvi ustreznih dovoljenj, predvidoma aprila 2002.

Načrtovana postavitev (lokacija) objekta je sprožila kar nekaj vprašanj. Projekt je bil predstavljen svetu KS Vipava. Kljub izraženim pomislekom in pripombam se je oblikovalo mnenje, da bo predvidena ureditev vsekakor boljša od obstoječega stanja, ki Vipavi nikakor ni v ponos.

Gradnja stanovanj – "vrhpoljski blok"

Občina Vipava se je z investicijo stanovanjskega objekta »vrhpoljski blok« prijavila v shemo nacionalnega stanovanjskega programa. Stanovanjski sklad RS se je odločil za soinvestitorstvo in bo sodeloval pri izgradnji 12 najemnih stanovanj.

Stanovanja bodo grajena po normativih Stanovanjskega sklada. Skupna površina stanovanj bo 654 m². Predvidene so: garsonjere v velikosti 34 m² (3), enosobna stanovanja v velikosti 38,45 m² (3), enosobna stanovanja v velikosti 41,10 m (3) in dvosobna stanovanja v velikosti 63,95 m (3). Drugo bodo skupni prostori.

Glede na razmerje vloženih sredstev bosta lastnika stanovanj Stanovanjski sklad RS in Občina Vipava. Za najem stanovanj bo objavljen javni razpis, najemnike pa bo izbrala Občina Vipava. Najemniki bodo sklenili pogodbe z lastnikom (z občino ali s skladom).

Gradnja stanovanj »vrhpoljski blok« bo novogradnja (nadomestna gradnja), saj bodo sedanji objekt porušili. Po investicijskem programu je vrednost investicije 114.225.000,00 SIT. Stanovanjski sklad bo prispeval približno 55 mio. SIT, ostalo pa Občina Vipava iz proračuna ter z vložkom zemljišča in komunalne infrastrukture. Po predvidevanjih bodo stanovanja zgrajena že v letu 2003.

Postavitev TV pretvornika

V občinskem proračunu je letos rezerviranih 1,5 mio. SIT za postavitev TV pretvornika, preko katerega bo v vsej občini omogočeno spremljanje programov TV Primorka, POP TV in Kanala A.

Novica za ljubitelje športa: preko novega pretvornika boste že lahko spremljali slovensko nogometno reprezentanco na svetovnem prvenstvu v juniju 2002.

Za uporabnike interneta

Občina Vipava je začela z objavljanjem aktualnih novic na spletnem informacijskem sistemu slovenskih občin. Za začetek bo objavljala razpise. Na voljo so vam na naslovu www.obcine.net.

*Vida Babič,
za občinsko upravo*

POPIS 2002

Popišimo se - prihodnost smo mi!

Spoštovani,

od 1. do 15. aprila 2002 bo v Sloveniji potekal Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj. Vodi ga Statistični urad Republike Slovenije.

Popis sodi v okvir popisov prebivalstva, ki se v času okrog leta 2000 izvajajo po vsem svetu. Pri pripravi metodologije Popisa 2002 so bila - v skladu s programom prilagajanja evropskemu pravnemu redu na področju statistike - upoštevana mednarodna priporočila za to področje statistike.

Kako bo popis potekal

Med 1. in 15. aprilom 2002 bo vaše gospodinjstvo obiskal popisovalec. Predstavil se vam bo in se vam izkazal s pooblastilom Statističnega urada Republike Slovenije.

Vprašalnike boste lahko izpolnili sami (samopopis) ali pa bo vaše odgovore vanje vpisal popisovalec.

Če se boste odločili za **samopopis**, vam bo popisovalec poleg vprašalnikov pustil tudi Navodila za samopopis. Prosimo vas, da jih skrbno preberete. Če vprašalnika kljub temu ne boste znali izpolniti, nas lahko pokličete za pomoč na brezplačno telefonsko številko **(01) 080 28 10**, in sicer od 1.4. do 15.4. 2002, od 7. do 23.ure.

Če se ne boste odločili za samopopis, vas bo **popisal popisovalec**. Popisovanje štiričlanskega gospodinjstva bo trajalo približno 40 minut. Zaželeno je, da pri popisovanju sodelujejo vsi člani vašega gospodinjstva, ker bo to tako potekalo lažje in hitreje. Če to ne bo mogoče, bo podatke za odsotne člane gospodinjstva povedal tisti član, ki jih najbolje pozna. Podatke za otroke, **mlajše od 15 let**, bo podal eden od staršev, posvojitelj ali skrbnik.

Vprašanja o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi

Odgovarjanje na ti dve vprašanji (vprašanji 29 in 30 na popisnem vprašalniku P-3) je prostovoljno. Kdor bo želel odgovoriti, bo moral odgovora obvezno podati sam (razen otroci, mlajši od 15 let; zanje bo izjavo podal eden od staršev, posvojitelj ali skrbnik).

Osebam, starim 14 let ali več, ki jih popisovalec zaradi njihove odsotnosti ne bo mogel popisati, bo ta v gospodinjstvu pustil obrazec Izjava o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi in naslovljeno ovojnico z že plačano poštnino. Kdor želi odgovoriti, naj vprašalnik izpolni, podpiše in pošlje na Statistični urad Republike Slovenije **do 16.4.2002**.

Dožnosti prebivalcev Republike Slovenije pri Popisu 2002

Prebivalci Republike Slovenije so po 10. členu Zakona o popisu dolžni posredovati podatke, ki jih Statistični urad Republike Slovenije zbira s Popisom 2002, razen podatkov o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi.

Če bodo člani vašega gospodinjstva v času popisovalčevega obiska odsotni ali pa bodo navzoče le osebe, ki podatkov ne bodo mogle dati, bo popisovalec pustil obvestilo z navedbo datuma in časa svojega ponovnega obiska. Prosimo vas, da je v času napovedanega obiska v gospodinjstvu navzoča vsaj ena oseba, ki bo lahko odgovarjala.

Pravna podlaga

Pravna podlaga za izvedbo Popisa 2002 je Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS št. 66/00, 26/01).

Zaupnost podatkov

Podatki, ki bodo zbrani s Popisom 2002, so zaupni in bodo varovani kot uradna tajnost. Njihova zaupnost je zagotovljena po Zakonu o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS št. 59/99, 57/01), Zakonu o državni statistiki (Uradni list RS št. 45/95, 9/01) in Zakonu o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS št. 66/00, 26/01).

Za katere namene bomo uporabili zbrane podatke

Uporabili jih bomo izključno za statistične namene, kar pomeni, da bo vaš podatek skrit v raznih seštevkih in tako ne bo razpoznaven. Popisni podatki so potrebni:

- za preučevanje osnovnih demografskih značilnosti prebivalstva, velikosti in sestave gospodinjstev ter družin, značilnosti poselitve, selitev, izobrazbe, potovanj na delo in v šolo, trga dela, stavbnega fonda, uporabe stanovanj, lastništva stanovanj, števila stanovalcev ipd;
- za načrtovanje števila bolnic, vrtcev, domov starejših občanov, programov izobraževanja, izgradnje infrastrukture ipd.

Kaj pomeni znak X pri posameznih vprašanjih na vprašalniku

Nekatere podatke za Popis 2002 je Statistični urad Republike Slovenije že pridobil iz

administrativnih in statističnih podatkovnih baz. Pred vprašanji, za katere so podatki že zbrani, je izpisan znak X. **Nanje ne bo treba odgovarjati.**

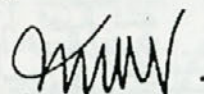
Kaj pomeni znak R pri posameznih vprašanjih na vprašalniku

Znak R je brezpredmeten in naj vas ne moti. Prvotno je bilo zamišljeno, da bodo odgovori na vprašanja, označena s tem znakom, uporabljeni za vzpostavitev registra gospodinjstev in registra stanovanj. Ustavno sodišče Republike Slovenije je odločilo, da to ne bi bilo v skladu z Ustavo RS, zato ti podatki ne bodo uporabljeni za nastavitev omenjenih registrov.

Za sodelovanje v Popisu 2002 se vam vnaprej lepo zahvaljujem.

Ljubljana, 25.3.2002

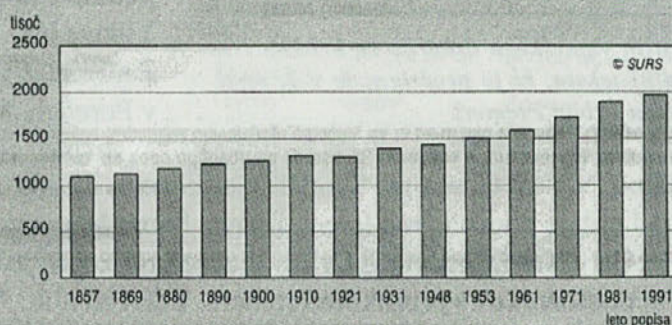
Tomaž Banovec
generalni direktor Statističnega urada Republike Slovenije

Prebivalstvo po spolu

Popis	Skupaj	Moški	Ženske
1857	1 101 854	535 945	565 909
1869	1 128 768	545 614	583 154
1880	1 182 223	576 964	605 259
1890	1 234 056	601 031	633 025
1900	1 268 055	618 065	649 990
1910	1 321 098	643 898	677 200
1921	1 304 800	622 168	682 632
1931	1 397 650	673 248	724 402
1948	1 439 800	675 353	764 447
1953	1 504 427	712 034	792 393
1961	1 591 523	760 770	830 753
1971	1 727 137	835 998	891 139
1981	1 891 864	918 766	973 098
1991	1 965 986	952 611	1 013 375

Prebivalstvo ob popisih 1857 - 1991¹

¹ Podatki veljajo za sedanje ozemlje. Za popise 1857-1910 so povzeti po študiji dr. Žilke Štirnje Stanovništvo, 1963, št. 3.

Izdal in založil Statistični urad Republike Slovenije, Vožarski pot 12, 1000 Ljubljana, Tisk: Birografika Bori d.o.o., Ljubljana, Naklada: 830.000 izvodov.

* * *

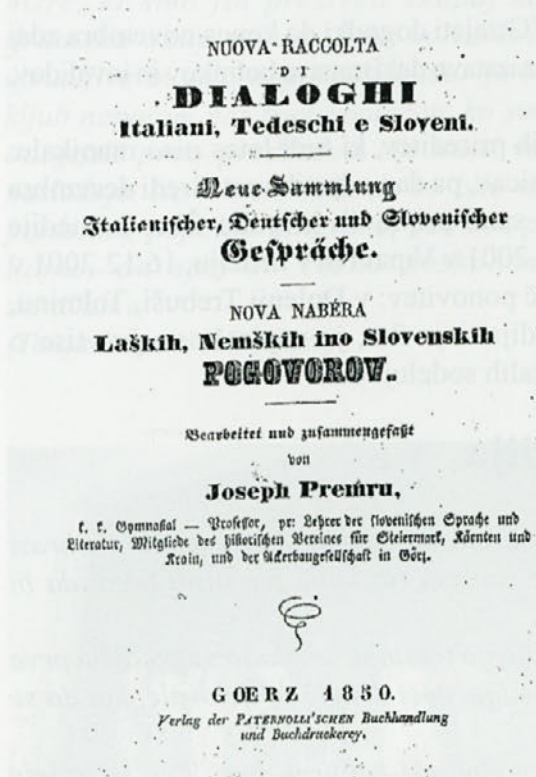
PREMERL 1498 - 2002

Samo kdor ima korenine, bo preživel viharje zgodovine! (Jože Sterle)

Pred šestimi leti sem začela iskati družinske korenine svojega očeta in jih našla v Vrhpolju. To so Premrli, Premierli, Premruji in še kar nekaj variant tega priimka v 500 letih, odkar je bil verjetno prvič zapisan.

V vipavskem urbarju¹ za leto 1499 piše za upravno enoto župa Vrhpolje (zu Oberfeld di supp) med drugim: "Kmetijo sta kot pusto dobila Vrban Premierl in Czekuss za 10 liber v sredo pred oculi 1498." Zato smatram Vrhpolje za zibelko vseh Premrlov v Zgornji Vipavski dolini. Leta 1499 najdemo v istem urbarju za župo Šentvid (supp zu Sand Veit) še Jurija in Gregorja Premarina. Urbarji naslednjih let niso ohranjeni, prav tako ni cerkvenih matičnih knjig. Po 100 letih je v prvi vipavski poročni knjigi zapisana poroka Jerneja Premarla in Ane Bajc iz Vrhpolja, 1613. Iz nepopolnih in težko čitljivih knjig je razvidno, da so bile takrat družine s takšnim ali nekoliko

Seveda moram omeniti tudi naše izseljenske družine v ZDA in Kanadi, kjer je še vedno mnogo Premrujev in so se kmalu po 2. svetovni vojni začeli močno zanimati, od kje so prišli. Čas je naredil svoje in danes so vrhpoljski Premrli in Premruji razširjeni po vseh kontinentih, samo v Avstraliji še nisem nikogar zasledila.

-118-		
I più usitati Dialoghi famigliari.	Neue und leichte gebräuchliche Gespräche.	Novi in lah- ki navadni pogovori.
Dialogo I.	I. Gespräch.	I. Pogovor.
Per dare il buon giorno.	Um einen guten Morgen zu wünschen.	Kadar se dobro jutro voči.
Signora, Signore, Signorina, io lo auguro il buon giorno.	Frau, mein Herr, oder mein Fräulein, ich wünsche Ihnen einen guten Morgen.	Gospa, gospod, ali gospodična, jest Vam vošim dobro jutro.
Io glielo auguro altrettanto.	Den wünsche ich Ihnen ebenfalls.	Bog daj.
Come ha dormito questa notte?	Wie haben Sie diese Nacht geschlafen?	Kako ste pretečeno noč spali?
Molto bene.	Sehr gut.	Prav dobro.
Ed ella?	Und Sie?	Ino Vi?
Non troppo bene.	Nicht so gut.	Niš kaj dobro.
Perchè? Aveva qualche cosa che l'inquietava?	Warum? Hatten Sie über etwas Ursache?	Zakaj ne? Vam je kaj nepokoj de- lalo?
No; ma il tuono mi ha impedito di dormire.	Das eben nicht, aber der Donner hinderte mich am Schlafen.	Tega ravno no, am- pak grom mi ni dal spati.
Io non l'ho sentito.	Ich habe ihn nicht gehört.	Jest ga nisim slišal.
Ella dorme dunque assai profonda- mente?	Sie schlafen also sehr fest?	Vi spite tedaj prav terdno?

Jožef Premru je l. 1850 izdal knjigo pogovorov v italijanščini, nemščini in slovenščini. Doživela je precej ponatisov, saj je bila edini priročnik za učenje slovenskega jezika. Naslovna stran in primerek iz teksta.

Franc Premru, sin Marka Premruja iz Vrhpolja. Vojaški kurat med avstrijsko - bosansko vojno l. 1878. Fotografiran v Zagrebu, verjetno pred odhodom na fronto.

Radi bi predstavili prav na primeru roda Premrli, kako daleč nazaj lahko segajo družinske korenine in kako so razvejane. Mnogi se niti ne zavedajoč, da so imeli med seboj sorodnike s tem priimkom.

Zato smo z mlajšimi člani družin Premrli iz Vrhpolja pomislili na srečanje Premrlov, Premrujev, Premernov ipd. To bi bila priložnost, da se med seboj spoznamo, se pogovorimo o sorodstvenih povezavah in skušamo sestaviti veliko drevo našega roda. Marsikdo se bo ob tej priložnosti spomnil starih pripovedi o svojih prednikih, pobrskal po predalih za starimi dokumenti, pismi in porumenelimi fotografijami. Vse bo dobrodošlo!

Srečanje naj bi bilo 2. junija 2002 v Vrhpolju. Že sedaj vabimo in mislimo, da nas bo veliko število!

Organizacijo tega srečanja smo prevzeli: Jurij, Andrej, Ciril in Primož Premrli ter Leja Kobal iz Vrhpolja, Lucijan Premrli iz Orehovice, Mitja Premrli iz Ajdovščine, Magda Rodman iz Vipave in Majda Clemenzen iz Ljubljane.

Majda Clemenzen

¹ Urbar - knjiga s seznamom dohodkov zemljiškega gospoda od podložnikov (SSKJ, Knj.5: T-Ž)

Iz ŠGV

V poročilu dogodkov iz ŠGV so bili v prejšnji številki VG zajeti dogodki do konca novembra zdaj že preteklega leta. Prav ob koncu novembra smo gostili še razstavo del Bratstva bolnikov in invalidov.

V decembru je vsako leto na ŠGV nekaj tradicionalnih prireditev, ki tudi letos niso manjkale: miklavževanje, prireditev pred božičem, letos »adventnica«, pa dan odprtih vrat. Sredi decembra so nas razveselili člani dramske skupine ŠGV, ki so sami pripravili izvedbo Črne komedije avtorja Petra Shaferja. Premiera je bila v soboto, 15.12.2001 v Vipavi in v nedeljo, 16.12.2001 v Ajdovščini, nato pa v januarju in februarju 2002 še več ponovitev: v Dolenji Trebuši, Tolminu, Braniku. Članica dramske skupine, Ana Abram – dijakinja 3.a, je zapisala svoje vtise o sodelovanju pri tem projektu in tudi zbrala mnenja ostalih sodelujočih.

Črna komedija

Začelo se je čisto preprosto: s prvim srečanjem članov dramske skupine. Z nasmejanimi obrazi se še zavedali nismo, kaj vse nas še čaka. Ko nam je Rosana razdelila poskusni tekst, da bi določila vloge, smo se čudili nerazumljivemu besedilu.

A prav kmalu smo se srečali z njim. Začele so se ure guljenja teksta in kmalu so se pojavila prva obupovanja. Včasih so bile vaje ena sama velika komedija, spet drugič so delovale, kot da se učimo neznansko dolgočasno tragedijo.

Začetek novembra smo se iz šolske učilnice preselili v vipavski kulturni dom. Tam se je šele začelo... Ure so se vlekle in občutek smo imeli, da znamo z vsako vajo manj. Premiera pa se je neusmiljeno bližala. Pričakovali smo ta dan in se ga obenem bali. A je vseeno nastopil. V soboto, 15.12.01 smo se zbrali že zjutraj, da bi pripravili sceno, zvijali smo vstopnice in še zadnjikrat ponavljali besedilo. Potem pa mrzlično friziranje in maskiranje ter panika, ko ugotoviš, da je baterija izpraznjena in imaš en sam vžigalnik... Ob 17. uri so se odgrnile zavese in zaslišal se je Blažev glas: »Na. Kako se ti zdi?« »Perfektno!... itd« In res je bilo perfektno! Vzdušja prve predstave ne bom nikoli pozabila. Strah in trema sta kmalu po prihodu na oder izpuhtela, saj nas je občinstvo spodbujalo z glasnim smehom. Igralci v zakulisju smo drug za drugega stiskali pesti. Iskrice v očeh so bliskale in govorile: »Uspelo nam je!«

Naj še zaključim, da mi ni žal za nobeno prebito uro, ki smo jo preživeli skupaj. To je bila velika preizkušnja v potrpežljivosti za vse nas, še posebno pa za Rosano Hudej, ki je pustila kar nekaj načetih živcev na odru. Kakorkoli. Ves trud, vaje, obup, trema, strah, napake in spodrsaljaji so bili velika črna komedija- pri belem dnevu.

Še izjave nekaterih igralcev:

»Na začetku me je vodila volja in veselje do igranja, potem pa leto in pol truda, popoldanskih ur v vipavski dvorani. Ko je bila predstava dokaj »spiljena«, pa se je začel užitek igranja in obiskovanja različnih gledališč. Čeprav sem včasih skoraj obupal, sem vesel, da sem vzdržal.«
(Blaž Petrič-Brindislav)

Iz predstave v kulturnem domu v Ajdovščini

»Igranje je bila moja dragocena izkušnja. Poleg zabave sem si dobil večjo samozavest, zgubil sem večji del strahu pred nastopanjem in pridobil na potrpežljivosti.«

(Bor Harej-polkovnik Dren)

»Ure, ki smo jih preživeli skupaj kot dramska skupina, so bile velikokrat utrudljive in zelo naporne. Vendar je bil kljub naporom naš trud poplačan, ko smo odigrali prvo predstavo...in nato vse naslednje. Ne morem reči, da so bile vse predstave popolno odigrane, zatrdim pa lahko, da smo se vedno neskončno zabavali.«

(Tanja Brezavšček-Klara)

Igra je naporna, a zabavna ...

Ob koncu predstave ...

»V to igro smo vložili veliko truda, dobre volje in predvsem veliko prostega čas. Naš trud je bil poplačan, ko smo uzrli navdušene obraze občinstva. Ker sem imela stransko vlogo, sem lahko za odrom spremljala soigralce. Zanimivo je bilo, kako so se reševali iz zagat. Mogoče smo se v zakulisju še bolj zabavali kot gledalci, ker smo dobro poznali besedilo in opazili tudi napake, ki so jih igralci naredili med predstavo.«

(Tina Benedejčič-g.Bartollini)

»Kot šepetalka nisem občutila treme pred predstavo, vendar zelo dobro vem, kako so se počutili igralci. Ko na primer pet minut pred predstavo vsi pozabijo besedilo. Vendar so se kljub težavam dobro znašli in vsaka predstava nam je prinesla nova in nova besedila. Seveda smo se smejali vsi-gledalci, igralci v zakulisju in na odru. Bili so kiksi, ki jih ne bomo nikoli pozabili. Mogoče se prav zato s takim veseljem spominjam sleherne predstave. Najbolj smešen prizor, ki sem ga doživela? Ko je Blaž resnično padel na nos in mu je tekla kri- to ni bilo v scenariju. Nihče tega ni opazil, razen nas, ki smo vedeli, kako naj bi izgledal tisti prizor.«

(Jana Puc-šepetalka)

»Dramski krožek mi je pomenil veliko. Ko se sedaj oziram nazaj, ne vidim le naporov, ampak tudi prijetne urice, polne smeha, veselega razpoloženja, urice, ki jih sedaj, ko smo zaključili z vajami, res pogrešam. Mislim, da so se prav na teh vajah in vseh nastopih, na katerih smo vsi prestrašeni čakali na začetek predstave, v zakulisju stiskali pesti drug za drugega in se skupaj tresli od strahu, med nami stcale močne vezi, ki so pripomogle k še trdnjšemu prijateljstvu.«

(Mateja Marinič-gdč.Furlan)

Po predstavi ...

to ni bilo v scenariju. Nihče tega

Kulturni praznik na ŠGV

V četrtek, 7.2.2002 smo na ŠGV obeležili slovenski kulturni praznik. Na šolo smo povabili gospo Marto Jakopič-Kunaver. Gospa Kunaver je velika dobrotnica naše ustanove, saj nam je darovala serijo svojih del, ki so stalno razstavljena na hodnikih ŠGV. Avtorica umetniških stvaritev je svoja dela najprej predstavila posameznim oddelkom prvega letnika, nato pa je na svečani proslavi spregovorila mladim o pomenu umetnosti in o tem, kaj je umetnost in kaj to ni – kaj je kič. Kaj mladim pomeni umetnost; besede umetnice je zapisal dijak prvega letnika, Robert Adamič.

Pogostokrat sem se sprehajal po hodnikih, mimo teh slik, ki so se mi zdele čudne in nevsakdanje. Nevsakdanje in čudne pa zato, ker jih nisem razumel.

Videl sem le zunanjo podobo in za vse drugo sem bil slep. V bistvu si lahko abstraktno umetnost predstavlja vsak po svoje in ta umetnina ga lahko spominja na nekaj čisto drugega, kot si je to zamislil umetnik. Dejstvo je, kot je rekel Mali princ in tudi gospa Marta, »bistvo je očem nevidno, treba je gledati s srcem!«

Opazil sem, da gospa Marta zavzema za vsako sliko posebno stališče in prav vsaka slika jo spominja na nek dogodek ali na okolje, v katerem je sliko ustvarjala. Mislim, da je gospa Marta popolnoma predana umetnosti in predvsem domišljiji, s katero svoja dela ustvarja. Sama je tudi večkrat poudarila: »Ko pride v slikanje razum, se tam umetnost konča. Bistvo je domišljija.«

Na šolski proslavi

Jaz sem od te predstavitve odnesel veliko in tudi nekatera svoja mnenja sem spremenil. Mislim, da je takšen način predstavitve dober, da tudi dijaki razmišljamo o umetnosti in jo znamo ceniti. Če je vsak dijak vsaj malo poslušal oziroma »sodeloval«, je od tega (lahko) odnesel veliko!

Ogled slik s prvim razredom.

Vsa njena dela so pogojena tudi z njenimi čustvi. Ko je želela svobode in oddiha, je pogostokrat upodabljala ptice v kombinaciji z modro barvo, kar predstavlja svobodo, upanje. Veliko njenih del pa je nastajalo tudi na njenih potovanjih, kjer so jo očarale presenetljive barve in podobe, ki jih ustvarja narava. Mislim, da je bistvo abstraktne in tudi vse druge umetnosti v tem, da umetnik slika - ustvarja za svojo dušo in ne za publiko, ki bi to ocenjevala ali primerjala. Skratka, vsaka slika gospe Marte je lepa na čisto svoj način in vsaka nosi v sebi nekaj drugega.

Na informativnem dnevu

Sredi februarja so v dveh informativnih dnevih prišli na ŠGV mladi (pa tudi njih starši), ki jih zanima vpis v našo šolo. Veseli smo bili tako številnega obiska in jim predstavili delo ustanove in razmere v njej.

Na obisku v Nemčiji

Od 18. do 21. februarja sva z gospodom rektorjem msgr. Vinkom Lapajnetom obiskala škofijsko gimnazijo Bishoff-Neumann-Schule v Königsteinu pri Frankfurtu. Königstein je prijazno mestoce z okrog 9000 prebivalci. Najdemo ga v pogorju Taunus, ki se zahodno od Frankfurta začne dvigati iz obsežne ravnine. Vrhovi dosežejo višino od 400 do 500 metrov, kar je botrovalo, da se je kraj razvil v klimatsko zdravilišče s precej bolj svežim in čistim zrakom, kot v približno 20 km oddaljenem Frankfurtu. Mesto je na zelo blagi nadmorski višini, preko nizozemske ravnine pa dobiva tudi blag vremenski vpliv z Atlantika. A prav v času najinega obiska je narava kazala bolj zimski obraz.

Mesto Königstein

Po drugi svetovni vojni so se v kraju naselili Nemci, pregnani iz sedanje Češke in Poljske (Sudetski Nemci...). Zato je še danes tu zelo močna skupnost katoliške cerkve, ob zastopanosti tudi evangeličanske cerkve. Ob sodobnih migracijskih tokovih pa je opazen porast tudi drugih verstev. Z vzhoda preseljeni Nemci so po drugi svetovni vojni (tako kot vsa Nemčija) trpeli hudo pomanjkanje. Takrat jim je na pomoč priskočila cerkev iz bližnje Nizozemske. Po nekaj letih, ko si je Nemčija gospodarsko opomogla, pa so sami organizirali center za pomoč vzhodnim cerkvam »Kirche in Not« (»Cerkve v stiski«) – podobno kot naš Karitas. Dolga leta so podpirali cerkev na vzhodu, po padcu komunizma, (ko pomoč na vzhodu ni več tako nujno potrebna), pa so pomoč usmerili tudi na Afriko in Južno Ameriko.

V mestu je delovala teološka fakulteta in malo semenišče z gimnazijo za fante, ki so nadaljevali šolanje na teološki fakulteti. Zaradi upada duhovnih poklicev so teološko fakulteto pred 24 leti zaprli. Leta 1985 so semenišče s šolo preoblikovali v odprto šolo za fante in dekleta. Po zgodovini ima šola precej podobnosti z našo ustanovo.

Zunanost šole

V šoli je nižja gimnazija (podobno kot naš peti, šesti, sedmi in osmi razred osnovne šole) ter višja gimnazija (podobno kot naše gimnazije), na kateri pa šolanje traja pet. Vpisujejo po tri oddelke vsakega letnika. V devetih letnikih je tako skupaj okrog 800 učencev. Dve tretjini je fantov, ena tretjina pa deklet (večina deklet obiskuje dekliško gimnazijo, ki je na drugem koncu mesta in jo vodijo sestre). Tudi pri njih imajo vsako leto več zanimanja, kot lahko sprejmejo dijakov.

Na šoli sva gostovala na povabilo tamkajšnjega ravnatelja, gospoda dr. Darka Heimbringa. Ta je »naše gore list«. Izhaja iz okolice Brežic, vendar je že kot 10-leten odšel s starši v Nemčijo. Slovensko še zna, kar je nama olajšalo marsikateri pogovor, čeprav sva se morala veliko truditi tudi z najino »polomljeno« nemščino. Dr. Heimbring prihaja vsako leto dopustovat na Jadran in med lanskim dopustom je obiskal našo ustanovo v Vipavi. Najin obisk na njihovi šoli je bil spoznavne narave, z namenom, da vzpostavimo tudi formalno sodelovanje med šolama.

Ravnatelj šole dr. Heimbring

Na obisku sva bila tri dni in bila sva deležna pozorne gostoljubnosti. Ogledala sva si šolo, mesto in okolico in en dan tudi sejem izobraževanja v Kölnu. Prisostvovala pa sva tudi nekaj uram pouka. Po vtisih je njihova šola zelo urejena. Kar se tiče reda, opremljenosti, čistoče se lahko naša ustanova popolnoma primerja z razmerami pri njih. Zanimivo je bilo prisostvovati pouku. Niti profesorji niti dijaki niso bili predhodno seznanjeni s tem, da nekdo prihaja v razred. A kljub temu je delo v razredu potekalo popolnoma sproščeno, s precej diskusije in razprave. Morda za naše razmere, (kjer smo še navajeni tradicionalne oblike pouka), na zunaj delo v razredu poteka skoraj neurejeno, da se dva vmes pogovarjata, da kdo tudi malica in podobno. Vendar se vidi, da mladino vzgajajo v tem, da pove svoje mnenje, (sicer spoštljivo – vsi dvigajo roke in povedo mnenje na poziv), da diskutira. Tega duha sproščenosti, (tudi če pride kdo nenajavljen v razred), pripravljenosti za pogovor in izmenjavo mnenj, bi želel tudi našim dijakom.

Kaj pa je tisto, kar je najbolj razveselilo naše dijake? To je bil zimski športni dan v sredo, 20. februarja (smučanje in drsanje v Piancavallu), plavanje v Lipici z ogledom jame Vilenica in pohod. In pa seveda zimske počitnice. Še posebej tretji letniki pa so se veselili šolske ekskurzije v večno mesto Rim in Pompeje.

*Zbral in uredil
Vladimir Anžel, ravnatelj*

Iz OŠ

NOVA ŠOLA Z VRTCEM IN TELOVADNICO V PODNANOSU

Velika pridobitev za občino Vipava

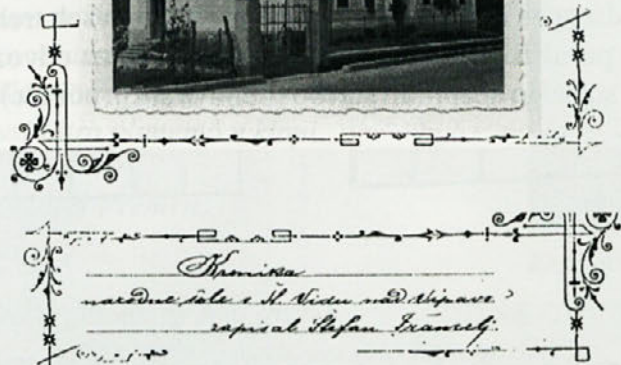
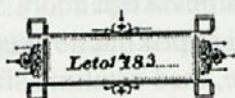
Moja bivša kolegica ga. Gizela Furlan me je prosila, naj napišem kaj o novi šoli z vrtcem in telovadnico v Podnanosu. Ker nisem najbolj navdušena za pisanje, sem se v začetku izgovarjala, da smo o tem že veliko napisali v Mladem Vipavcu, glasilu Osnovne šole Draga Bajca Vipava,

ki smo ga izdali ob odprtju nove šole v Podnanosu. Po premisleku sem spoznala, da je nova šola v Podnanosu velika pridobitev tudi za občino Vipava, ne le za šolski okoliš podružnične šole Podnanos, zato je prav, da so o tem dogodku seznanjeni tudi krajanji Vipave.

Ko sem proučevala zgodovino šolstva v Podnanosu, Podragi in na Lozicah, sem ugotovila, da sega začetek obveznega šolstva v podnanoškem šolskem okolišu v leto 1783. To je deset let po ukazu cesarice Marije Terezije, da se mora obvezno poučevati mladino od šestega do dvanajstega leta starosti tudi v manjših krajih, kot je bil tedaj Št. Vid, danes Podnanos.

Krajanji vasi Št. Vid, Podraga in Lozice so k srenjski hiši v Št. Vidu zgradili prizidek in v njem so uradno odprli 1817. leta prvo učilnico. V tem času se šoli v Vipavi in Št. Vidu omenjata kot prvi trivialki z lastnim šolskim poslopjem v vipavski dekaniji.

Z ustanovitvijo samostojne občine sta takratni župan in vipavski dekan dosegla, da je dobila Podraga novo šolo, v kateri so začeli poučevati leta 1864. Na Lozicah je bila ustanovljena nova šola leta 1876 ob prizadevanju vseh vaščanov, ki so bili napredni in navdušeni za šolo.

Že v šolskem letu 1888/89 je po zaslugi šembijskega šolskega sveta postala šola v Št. Vidu dvorazrednica z dvema učilnicama in dvema učiteljema. Leta 1911 je bila zgrajena v Št. Vidu nova šolska stavba s tremi učilnicami in učiteljskim stanovanjem. Šele v šolskem letu 1913/14 je postala šola trirazrednica.

Starejši ljudje se z bolečino spominjajo časa italijanske okupacije in izgube pravice izražanja v maternem jeziku v šolah in javnem življenju. Starejši vaščani Št. Vida in okoliških vasi se spominjajo, da so pod Italijo pred vstopom v šolo obiskovali otroški vrtec in da so šolo morali obiskovati do štirinajstega leta starosti.

Po drugi svetovni vojni je dobil Podnanos osmi razred šole v šolskem letu 1954/55, medtem ko je bilo v Podragi največ šest razredov, na Lozicah pa sedem. Kljub prizadevanju vodstva šole niso pridobili učitelja za tuji jezik, zato v Podnanosu niso poučevali tujega jezika. Učenci, ki so želeli nadaljevati šolanje v srednjih šolah, so obiskovali nižjo gimnazijo v Vipavi. Na šolah v Podnanosu, Podragi in na Lozicah se je število otrok zmanjševalo, zato je prišlo v šolskem letu 1963/64 najprej do ukinitve podružnic v Podragi in na Lozicah, nato še v šolskem letu 1966/67 do ukinitve osemletne šole v Podnanosu. Z izgubo šol v Podragi in na Lozicah ter z ukinitvijo osemletne šole v Podnanosu so se ljudje težko sprijaznili.

Rezanje traku ob odprtju šole: levo g. župnik Anton Štrancar, pred njim ravnateljica ga. Ljudmila Kovač, ob njej vipavski župan g. Ivan Princes in direktor Primorja g. Dušan Črnigoj

starejših krajanov. Tudi danes lahko postanejo člani Mešanega pevskega zbora Stanko Premrl, Lovske družine Vojkovo, Gasilskega in Planinskema društva ali se priključijo skupini balinarjev. Z lastnimi sredstvi in delom so si zgradili tudi športne površine, med ostalim asfaltirano igrišče pri šoli v Podnanosu.

Pozabili pa niso tudi na šolo. Dobro so poznali šolske prostore, ki so bili v slabem stanju. Kljub vsemu pa so takoj po pouku v šoli delovali številni krožki, v popoldanskem času je bil na šoli oddelek podaljšanega bivanja, glasbene šole in male šole. Zvečer pa so se sestajali člani planinskega društva in pevskega zbora. Prostore šole pa so uporabljali tudi za predavanja, volitve in v času kulturnih in športnih prireditev. Leta 1992 je na prošnjo vodstva Osnovne šole Draga Bajca Vipava Občina Ajdovščina odobrila sredstva za delno adaptacijo šole. Krajanji vseh treh krajevnih skupnosti so s prostovoljnim delom porušili del šolske stavbe in poskrbeli za odvoz materiala pred prihodom delavcev Primorja, ki so delno adaptirali stavbo (obnova štirih učilnic).

Takrat se v Sloveniji še ni govorilo o uvedbi devetletne osnovne šole.

Ko je devetletka postala dejstvo, so krajanji podnanoškega šolskega okoliša spoznali, da bo možna v Podnanosu edino prva triada devetletke, če se obstoječa šolska stavba ne bo povečala. S tem pa se niso mogli in ne hoteli sprijazniti. Že leta 1992 je vodstvo KS Podnanos ob podpori KS Podraga in Lozice in Osnovne šole Draga Bajca vložilo prošnjo na Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije za izdelavo dokumentov za izgradnjo prizidka

k šoli v Podnanosu za potrebe otroškega vrtca. Kasneje so jo dopolnili s potrebo po pridobitvi dodatnih prostorov šole s telovadnico za potrebe devetletke. Civilna iniciativa v Podnanosu pa je vložila veliko prizadevanj za izgradnjo nadstandardne telovadnice z igriščem za potrebe šole, vrtca in krajanov. Krajanom so hoteli zagotoviti zunanje in notranje športne površine za aktivno izrabljanje prostega časa.

Leta 2000 so bile končno usklajene želje, potrebe in možnosti. Občina Vipava je sprejela investicijski program za adaptacijo in dozidavo šolske stavbe in telovadnice v Podnanosu. Oktobra 2000 je bila na šoli v Podnanosu podpisana pogodba o izvedbi gradbenih del med predstavnikom investitorja, mag. Ivanom Princesom, županom Občine Vipava, in predstavnikom izvajalca, univ.

Z leti se je tudi po vaseh podnanoškega šolskega okoliša večalo število zaposlenih žensk, ki so potrebovale varstvo za svoje otroke. Če so imele srečo, so dobile prostor za svoje malčke v ajdovskem in vipavskem vrtcu. Zahteva po organiziranem varstvu predšolskih otrok v Podnanosu je postajala vedno pogostejša in glasnejša. Prvi ohranjen zapis o zahtevi po ustanovitvi otroškega vrtca sega v leto 1976. Krajanji KS Podnanos, Podraga in Lozice pa so si prizadevali ustvariti pogoje za aktivno preživljanje prostega časa mlajših in

Krajanji in slavnostni gostje na kulturni prireditvi v novi telovadnici

dipl. inž. gradb. Dušanom Črnigojem, generalnim direktorjem Primorja d.d., družba za gradbeništvo, inženiring in druge poslovne storitve Ajdovščina.

Med jesenskimi počitnicami smo se pripravili na selitev.

6. novembra 2000 smo se začeli voziti s šolskim avtobusom v Vipavo.

Krajani Podnanosa, Podrage in Lozic pa so že pred prihodom delavcev Primorja s prostovoljnimi deli porušili podstrešje in del stare stavbe, ki leta 1992 ni bil adaptiran.

O svojih občutjih v času šolanja na matični šoli v Vipavi v Mladem Vipavcu pišeta učenca 3. razreda:

*Ko na avtobus stopimo,
se radi usedemo.
Kulturno vsi sedimo
in v Vipavi hitro izstopimo.
V garderobo stečemo,
tam se hitro preobujemo
in v razrede odhitimo.
Ko zvonec končno zazvoni,
vsi hitro planemo v klopi.*

Andrej Premrn

*Zdaj gremo, oj zdaj gremo,
iz Podnanosa v Vipavo. So šolo nam porušili,
zdaj novo bodo zgradili.
Še telovadnico bodo dodali,
da se bomo med poukom razgibali.
saj, kot pravijo, povsod je lepo,
v Vipavi se lepo imamo.
Ampak zdaj gremo, oj zdaj gremo
iz Vipave v Podnanos, v šolo novo.*

Ernestina Frelj

V novem delu matične šole v Vipavi smo dobili štiri učilnice, v katerih smo imeli pouk. Pri delavcih, učencih in vodstvu šole smo bili deležni prijaznega gostoljubja, čeprav so se tudi njim poslabšali pogoji dela zaradi prostorske stiske. Kot mi, so tudi oni občutili pomanjkanje prostora za vse dejavnosti, ki so potekale izven pouka. Pri urah telesne vzgoje smo bili včasih v telovadnici kar po trije, včasih pa tudi po štirje oddelki hkrati. Vsem na matični šoli v Vipavi, ki so nam omogočili, da je potekal pouk in izvenšolske dejavnosti nemoteno in v prijaznem vzdušju, se zahvaljujemo.

S kulturne prireditve

Knjižnica

Učenci prvega razreda so začeli svoje šolanje na matični šoli v Vipavi. V Mladem Vipavcu preberemo:

ŠOLA JE VELIKA. IMA LEPO TELOVADNICO. V NJEJ NAJRAJE TRENIRAM KOŠARKO. RAD MEČEM ŽOGO V KOŠ. IGRALI SMO ŽE PRVO TEKMO. BILO JE ZABAVNO.

Tine Novak

RAD HODIM V RAČUNALNICO. TAM IGRAMO RAZNE IGRICE. V ŠOLI NE SMEMO DIVJATI. MED ODMORI SE V RAZREDU IGRAMO S KOCKAMI.

Klemen Rosa

HODIM K PEVSKEMU ZBORU. VAJE IMAMO OB TORKIH. UČIMO SE LEPE PESMICE. ZELO SE VESELIM NASTOPOV.

Tadeja Pipan

HODIM K PODALJŠANEMU BIVANJU. RADA IZDELUJEM LEPE STVARI.

Anamarija Trošt

MED ODMORI SE IGRAMO S KOCKAMI. ČE IMAM ČAS, GREM PIT VODO.

Patricija Vitežnik

Varnost učencev - vozačev je bila naša prva skrb. Po dva pedagoška delavca sta vsak dan spremljala učence iz Podnanosa v Vipavo in nazaj v Podnanos. Šolski avtobus smo čakali pri zelo prometnem parkirišču. Po prihodu v Podnanos pa smo poskrbeli, da so učenci varno prečkali s prometom zelo obremenjeno magistralno cesto.

1. decembra 2001 smo zadnjič prišli v šolo v Vipavi. Poslovali smo se od svojih gostiteljev in novih prijateljev.

Dan samostojnosti slavimo vsako leto 26. decembra. Za podružnično šolo Podnanos je bil lanske posebej slovesen. Za krajan KS Podnanos, Podraga in Lozice je bil 26. december 2001 zgodovinski dan, saj so bili priča slovesnemu odprtju nove šole, vrtca in telovadnice. Dočakali so, da so se jim želje izpolnile. Vabilu župana občine Vipava, mag. Ivana Princeza, so se skupaj z drugimi povabljenimi odzvali v velikem številu. Skupaj z nami so se veselili velike pridobitve: dve igralnici, pet učilnic, zbornici, knjižnica, računalnica, sanitarije, garderobe, večnamenski prostor, kuhinja, telovadnica in igrišča.

Na odprtje šole in vrtca smo se učitelji in učenci ves čas šolanja v Vipavi pripravljali. Decembra 2001 smo izdali šolsko glasilo Mladi Vipavec na temo: Šola v Podnanosu, Podragi in na Lozicah skozi čas. Postavili smo razstavo likovnih in tehničnih del naših učencev. Obiskovalci so si jo lahko ogledali na dan otvoritve. Sodelovali smo na kulturni prireditvi ob odprtju šole in vrtca, 26. decembra 2001, in pripravili kulturni prireditvi na odprtem dnevu za starše, 21. in za krajan 22. februarja 2002.

Januarja so pripeljali starši svoje otroke prvič v vrtec, šolarji so začeli pouk v novih učilnicah, oboji pa so se veselili športne vzgoje v novi telovadnici.

Že se vrača življenje v šolo v popoldanskem in večernem času. Tako je tudi prav, saj je bila zgrajena v ta namen.

Jožica Mozetič

VIPAVSKE MLAKE – DRAGOCENA UČILNICA V NARAVI

V petek, 15. februarja 2002, je bila na Osnovni šoli Draga Bajca v Vipavi predstavitev mokrišča Mlake pri Vipavi, namenjena širši javnosti. Tako smo želeli doseči več stvari: obeležiti mednarodni dan mokrišč, predstaviti naravno dediščino Mlak in ugotoviti, kaj lahko storimo za njihovo trajno zavarovanje in ohranitev.

Predstavitev je organizirala in vodila Mojca Habič, učiteljica kemije na OŠ Draga Bajca.

K sodelovanju smo bili povabljeni strokovnjaki z različnih naravoslovnih področij:

- univ. prof. dr. Mitja Kaligarič, predavatelj rastlinske sistematike na Mariborski univerzi
- Katja Pobiljšaj, dipl. biol. iz Društva za proučevanje dvoživk in plazilcev Slovenije
- Peter Valič, dipl. biol. učitelj na OŠ Otlica
- Irena Breščak, dipl. biol. učiteljica na Škofijski gimnaziji Vipava

ter strokovni delavci vladnih ustanov:

- Andrej Bibič z Ministrstva za okolje in prostor
- Andrej Sovinc z Vodnogospodarskega inštituta Slovenije
- Mirjam Gorkič, dipl. biol. z Zavoda za varstvo narave OE Nova Gorica.

Po pozdravnem govoru ravnateljice gospe Ljudmile Kovač je predstavitev potekala takole:

Mitja Kaligarič je ob diapozitivih predstavil botanično dediščino Mlak.

Pod njegovim vodstvom je leta 1998 potekala inventarizacija rastlin na Mlakah.

Katja Pobiljšaj je prikazala ogrožene vrste vretenčarjev, zlasti dvoživk, plazilcev, malih sesalcev in drugih vodnih živali.

V pisani svet metuljev nas je popeljal Peter Valič, sama pa sem prikazala kukavičevke (orhideje), ki rastejo na Mlakah. Erika Jež in Andreja Peljhan, dijakinji Škofijske gimnazije Vipava, sta predstavili raziskovalno nalogo o kukavičevkah, ki jo je izdelal biološki krožek pod mojim mentorstvom.

Andrej Sovinc je ob zemljevidu zelo jasno predstavil tri idejne zasnove, po katerih bi bilo možno Mlake urediti v izobraževalno-rekreacijsko turistične namene.

- Varianta 1: načrtovana trasa hitre ceste Razdrto – Vipava in dejavnosti Slovenske vojske.
Pojasnilo: V tem primeru hitra cesta prečka Gacko na najbolj vitalnem delu območja in zahodni del Mlak povsem odreže od sedanje magistralne ceste. Zato morebitna ureditev zahodnega dela Mlak za potrebe rekreacije, doživljanja narave in vzgojno- izobraževalnih dejavnosti ni več smiselna.
- Varianta 2: Predstavitev trase HC na južno stran Mlak in upoštevanje načrtovane dejavnosti Slovenske vojske.
Pojasnilo: Ta varianta omogoča optimalno usmerjanje obiskovalcev na območje Mlak in ureditev dveh oziroma treh poti po območju. Možna bi bila tudi predstavitev dejavnosti SV.
- Varianta 3: Predstavitev trase HC na južno stran Mlak in kasnejša opustitev dejavnosti Slovenske vojske. To je za razvoj turistično-rekreativne in znanstveno-raziskovalne dejavnosti na Mlakah idealna varianta.

Podrobnejšo predstavitev omenjenih treh variant lahko preberete v njegovem članku z naslovom Mlake v Vipavski dolini, objavljenem v letošnji februarški številki revije Proteus.

Vsi strokovnjaki so poudarili izjemno vrstno pestrost rastlin in živali. Na tem območju je na 100 ha površine videti tudi najredkejše in zato tudi ogrožene vrste rastlin in živali, ki so iz vseh drugih predelov Vipavske doline že zdavnaj izginile. Z agromelioracijami in hidromelioracijami ter z urbanizacijo smo namreč uničili njihov življenjski prostor tako v Vipavski dolini, kot tudi v širšem slovenskem in evropskem prostoru. Zato bi morali vipavske Mlake uvrstiti med najdragocenejša naravna območja, kjer so še ohranjena mokrišča in (na apnencu) suha travnišča, v Sloveniji in širše. Vipavske Mlake profesorji, učenci in dijaki bližnjih šol pogosto obiskujemo, da bi v naravi spoznavali in občudovali bogastvo življenja, zlasti redkih vrst živali in rastlin. Veseli nas, da je gospod Sovinc predstavil idejno zasnovo ureditve Mlak v učno-vzgojne namene.

Sledila je razprava, v kateri smo bili seznanjeni, da je bil pred nekaj leti izdelan tudi načrt trase AC, ki se je Mlakam izognila po južni strani. Vendar je država že sprejela lokacijski načrt s projektirano traso HC čez sredino območja Mlak in je to na terenu tudi vidno, saj so že postavili količke. Gospa Mirjam Gorkič je povedala, da so na sestankih institucij za varstvo okolja z občino Vipava dosegli le dogovor o poteku AC in urejanju območja Mlak, po varianti 1.

Gradnja HC po sprejeti in označeni projektirani trasi bi pomenila:

- uničen življenjski prostor v širini cestnega telesa in na površini gradbišča
- poseg v hidrološki sistem Gacke pomeni **uničenje mokrišča zaradi presekanih vodnih poti s pobočja Nanosa**
- omejen dostop za obiskovalce na severni del območja Mlak
- **uničenje rastišča** ogroženih in redkih rastlin, šestih vrst orhidej in brstične lilije ter drugih rastlin, vezanih na mokre travnike
- uničenje življenjskega prostora živalskih vrst, vezanih na mokre travnike in močvirja
- **izginotje živalskih in rastlinskih vrst, vezanih na neonesnaženo okolje, zaradi izcednih vod in neposrednega vpliva z AC** (npr. ob posipanju s soljo in burji...)
- zaradi hrupa zmanjšanje števila vrst ptic gnezdk
- in nenazadnje **razvrednoteno krajinsko podobo Mlak.**

V razpravi, ki je sledila, je bilo skupno mnenje predstavnikov vladnih služb, da Mlake lahko reši le civilna pobuda. Država je breme zaščite naravnega bisera evropskega pomena očitno prevzela na lokalno skupnost in to navkljub podpisani in ratificirani Ramsarski konvenciji o zaščiti mokrišč. (Podpis te konvencije obvezuje državo kot podpisnico, da zavaruje pomembnejša mokrišča, ne zavezuje pa k temu lokalne skupnosti.).

Da gre za območje izjemne biotske pestrosti, dokazuje naslednja preglednica.

SKUPINA	št. vrst in združb	% SLO favne ali flore	UREDBA o zavarovanju vrst V SR	rdeči seznam RS (IUCN)	Bernska konvencija	smernice EU
praprotnice in semenke	412	17%	0	7	0	0
rastlinske združbe	81	?	0	0	1	0
vrbnice in enodnevnice	3 + 7	?	0	1	0	1
kačji pastirji	27	35%	27	7	?	0
raki deseteronožci	1	33%	1	1	1	1
ribe	7	10%	2	1	1	1
dvoživke	9	47%	8	8	4	2
plazilci	5	24%	5	5	1	0
ptice	57	16%	51	18	34	5
mali sesalci	7	27%	2	2	0	0
dnevni metulji	83	46%	0	4	4	4
SKUPAJ	/	/	97	54	46	14

Po vsem, kar so strokovnjaki na Mlakah odkrili, se zdi zavarovanje logično in nujno. Država Slovenija je območje začasno zavarovala kot naravni spomenik (Uradni list Republike Slovenije št. 56/99) za obdobje dveh let. To obdobje se je izteklo 19. februarja 2002, vendar že poteka postopek za ponovno začasno zavarovanje območja.

»Potolaženi« smo bili ob komentarju, da bi bile Mlake avtomatsko zavarovane, če bi že bili člani EU, glede na to, da živi na tem območju kar nekaj vrst, ki so zaščitene po Smernicah evropske skupnosti za varstvo okolja, saj so tam taka območja zavarovana.

Decembra 2001 je Vlada RS sprejela strategijo ohranjanja biotske raznovrstnosti. S tem se je pridružila državam, ki so po ratifikaciji konvencije o biološki raznovrstnosti sprejele še strategijo za uresničevanje obvez, ki iz nje izhajajo. Slovenska strategija poudarja »ohranjanje ekosistemov z ohranjanjem ugodnega stanja pripadajočih združb rastlinskih in živalskih vrst.... **zelo pomembnih zaradi velikosti populacij evropsko ogroženih vrst**«. (Andrej Bibič: Sprejeta strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti; Okolje in prostor – informativni bilten MOP-a, februar 2002).

Pomembno je izbrati tisto možno rešitev za potek AC (ob obstoječi magistralni cesti), ki v največji možni meri omogoča ohranitev te **naravne dragocenosti Vipavske doline** in novo pridobitev, **učilnico v naravi**, tako za domačine in druge ljubitelje narave od blizu in daleč.

Vipavske Mlake so tako območje! Edini del ohranjenega dna Vipavske doline, nekdanjega slovenskega »Edna«, doline, očitno žrtvovane za cestni tranzit iz vzhodne v zahodno Evropo. Pri tem ne gre za dilemo: avtocesta da ali ne, pač pa – kje.

Irena Breščak

Prispevki članov literarno-novinarskega krožka

Športni dan na snegu

V petek zjutraj smo se zbrali pred šolo, da bi se šli sankat. Oblečeni smo bili v tople konbinezone, imeli smo kape, rokavice in snežke. S seboj smo prinesli sani in bobbe. Vozili smo se po ovinkasti cesti proti Črnemu Vrh.

Pozdravilo nas je sonce. S sanmi smo se spustili prav z vrha hriba. Sanke so drsele hitro, ker je bil sneg poledenel. 4.a je delal skakalnico. Ko sem šel čez to skakalnico, me je vrglo iz bobbe. Tik pred koncem sem priletel v majhen hribček in naredil tak preval, da me je vse bolelo.

Bili smo premočeni in utrujeni, zato smo se v avtobusu med potjo domov preoblekli in odpočili.

Benjamin Skapin, 3.b

ZIMA

*Medved pojedel zadnjo je hruško,
srna zbežala pred lovsko je puško.*

*Ker mrzlo je zunaj, notri bodimo,
ko pa se oblečemo, ven tecimo.*

*Zima prihaja, ta mrzla zima,
jesen odhaja, ki snega mehkega nima.*

*Res je lepo pozimi pri nas,
saj zima najbolj vesel je čas!*

Veronika Malik, 3.b

Obiskali so nas trije dobri možje

SVETI MIKLAVŽ

V mesecu decembru nas prvi obišče Miklavž. Letos nas je že obiskal v cerkveni hiši v Vipavi. Prišel je oblečen v bel plašč in bele hlače. Obut je bil v visoke škornje. Imel je dolgo brado in bele brke. Na glavi je imel visoko škofovsko kapo in v rokah palico. Na ramah je imel oprtan koš. S svetim Miklavžem hodijo angeli in hudički. Miklavž je zbranim otrokom prinesel darila. Njegovega darila sem bil zelo vesel.

Matej Naglost, 3.a

BOŽIČEK

Božiček je oblečen v rdečo obleko. Na glavi ima rdečo kapo z belim cofom. Na hrbtu nosi veliko rdečo vrečo z darili. Božiček potuje po svetu sam in hodi peš. Ponavadi obišče veliko ljudi prav na božično noč. Obišče otroke v bolnišnicah in zavodih, pridne in zdrave otroke. Božička pa ne poznajo vsi ljudje po svetu. Živi v skritem gozdu. Sredi sedaj zasnežene jase ima svojo hišico. Od Božička si želim le veliko zdravja in srečnih trenutkov. Vse to pa naj prinese tudi drugim otrokom po svetu.

Greta Štor, 3.a

DEDEK MRAZ

Konec decembra nas obišče dedek Mraz. Ima dolgo belo brado, na glavi ima rjavo kučmo, ker prihaja iz dežele večnega snega in ledu. Oblečen je v bel topel plašč. S seboj nosi poln nahrbtnik igrač za otroke. Potuje s sanmi, ki jih vlečejo jeleni. V njegovi hiši živijo tudi gozdne živali, ki mu pomagajo pripravljati darila. Otroke in starše obišče pred novim letom. Če otroci dovolj zgodaj napišejo pismo in mu sporočijo svoje želje, jim prinese darilo.

Samo Blazetič, 3.a

Moj kanarček

Za sedmi rojstni dan sem dobil kanarčka. Zelo ga imam rad. Je ljubka žival. Ves je rumene barve. Na glavi ima oči in siv kljunček. Na dveh tankih nožicah ima po štiri kremplje. Te uporablja, da se oprime dveh palic, ki sta v kletki. Kletka je kvadratne oblike in modre barve. Na njej sta dve posodici. V eni je hrana, v drugi pa voda. Oboje mu moram vsak dan menjati. Najraje poje, kadar sije sonce. Zelo rad ga poslušam.

Rok Jerkič, 3.b

Moja muca

Opisala vam bom svojo muco Lizi. Bratranec mi jo je prinesel za novo leto. Stara je eno leto in je sijamska. Je oranžno - rjave barve. Njene brkice so čisto bele.

Ima majhno glavico in na njej sta dve ušeski. Rada se igra s klobčičem volne. Obrne se na hrbet, s tačkami pa ga prime in grize. Ko se zakotali pred njo, skoči nanj, kot da bi skočila na miško. Ko jo razjezi pes, ga s krempljčki opraska po smrčku. Tudi meni to večkrat naredi, toda mene nič ne boli. Zanimiva je, ko se umiva. Če jo kaj srbi, se popraska s tačko. Pije mleko. Je pa vse, kar jemo mi. Najraje ima mleko in polento. Kadar jo božam, zadovoljno prede. Spi v svoji košari.

Nekateri verjamejo, da če gre črna muca čez cesto, se jim bo zgodila nesreča, zato nekatere celo ubijejo. To ni lepo. Jaz imam svojo muco rada in jo nikomur ne dam.

Darja Benčina, 3.b

Paličnjaki

Pri nas doma smo v akvariju imeli paličnjake. Sestri jih je prinesel sošolec Marko.

Paličnjaki so zelo majhni. Živijo največ dve leti. Če jim preti nevarnost, se lahko popolnoma umirijo, da jih ne moremo opaziti. Imajo majhno glavo z dvema tipalkama. Na glavi so črne oči in usta. Niso kosmati. Trup je podolgovat in čisto podoben palici. Imajo štiri noge, dve prednji in dve zadnji. Jedo robido ali liste benjamina in nič ne pijejo. Ker so dvospolni, se zelo hitro množijo.

Ko smo jih dobili, smo jih imeli pet. A ker so se hitro množili, smo jih čez čas imeli že »malo morje«. Ker pa nismo več skrbeli zanje in se jih je mama bala, smo jih odnesli v Belo.

Marko Lavrenčič, 3b

Reka Vipava

V Vipavi izvira reka Vipava. Reka ima več glavnih izvirov. Ti so: Podskalca, Podfarovž, Podlipca, Slezenc, Žontova jama in Za Tabrom. Poleg teh izvirov ima še tri pritoke: Gacko, Močilnik in hudournik Belo.

Bela se izliva v reko Vipavo pri novem delu avtoceste. Zaradi vseh teh izvirov imenujemo Vipavo tudi slovenske ali male Benetke. Reka Vipava je pritok reke Soče, ki se v Italiji izliva v Jadransko morje. Včasih je bila reka Vipava zelo čista, sedaj pa vanjo pritekajo odplake in je onesnažena.

Andrej Nabergoj, 3.a

Neočiščen potoček

V Ložah imamo neočiščen potoček. Pravimo mu Vaški potok. Že veliko časa ga nisem videla, zato sva si ga z mamom šli ogledat.

Teče skozi vas in med polji. Nekaj metrov sem bila proč od njega, pa mi je že zasmrdevalo po kanalizaciji. Prišla sem prav do njega, pa sem si morala zamašiti nos. Tudi "bala" sena je bila v njem, pa jogurtovi lončki. Nekaj metrov naprej pa sem zagledala veliko, črno vrečo, ki je potočku ovirala pot. Do njega sva z mamom komaj prišli, ker je povsod naokoli veliko robide.

Voda našega potočka je umazana, celo ledene sveče so bile rjave barve, kamenje prav tako. Po vodi so plavali listi pa tudi gnilo jabolko se je znašlo tam.

Ljudje so zelo nemarni do potočka. Lahko bi bil lep, čist potoček, ki se izliva v potok Močilnik. Vsi moramo biti bolj pametni in skrbeti za čisto okolje in lepo naravo, še posebej za potočke.

Darja Benčina, 3.b

Potok Gacka

Potok Gacka je zelo umazan. Zaradi tega, ker se vanj izlivajo kanalizacijske odplake. S prijatelji smo lovili ribo, ki je poginila. V notranjosti je bila modre barve zaradi Škropil, ki se izlivajo v potok Gacko.

Sedaj se s prijatelji večkrat odpravimo do potoka in skušamo ugotoviti, kako onesnažujejo naš potok. Mislim, da nam bo lahko potok Gacka v ponos, predvsem če bo manj onesnažen.

Miloš Tutuš, 3.b

Darilo za mamo

Naš Matic je že velik stric.
Je že korenjak, če gre sam v sadovnjak.
Naj sinička čivka na glas tako lepo, a Matic se je ustrašil ne bo.
Cvetovi naj se bleščijo tako lepo, a Matic se ustrašil ne bo.
Čebelnice pičijo ga lahko močno, a Maticu ne bo hudo.
Le vijolica skrita spelje Matica pod goro.
Tam v travi jo gleda, pa se odloči: Seveda! Za mamico bo.
Potem jo odnese dišečo, drhtečo domov,
pa jo sonček razgreje, se malo zasmeje,
a mama se ji ne odreče,
poljubi Matica, velikega strica
in hitro po vazo steče.

Veronika Malik, 3.b

Iz CUIO

ZIMOVANJE V SEMIČU

Letošnjo Šolo za življenje smo poimenovali kar »Zimovanje«, saj smo se v Semič odpravili z namenom, da doživimo pravo snežno zimo, ki je na Primorskem seveda nimamo. Želeli smo spoznati nove kraje in običaje tam živečih ljudi.

Zveza paraplegikov Slovenije nam je v ta namen posodila svoj dom. V Semiču smo preživeli dneve od 10.-14. decembra 2001.

Na pot smo se odpravili v ponedeljek po kosilu. Ustavili smo se v Novem mestu in si ogledali mesto, knjižnico in cerkev. V Semič smo prispeli zvečer.

Hiša nam je bila všeč. Namestili smo se po sobah, pripravili večerjo in se nato zabavali s socialnimi igrami.

Zjutraj smo si ogledali Semič in nakupili vse potrebno za gospodinjstvo. V programu je bila namreč tudi samostojna priprava obrokov in pospravljanje. Zvečer smo izdelovali zgibanko o Beli krajini. Ob tem smo spoznavali značilnosti pokrajine, mesta in običaje.

V sredo nas je obiskal župan semiške občine. Povabil nas je na svoje posestvo in nam povedal še veliko zanimivega o kraju in ljudeh. Sam se ukvarja s konji in vinarstvom. Povabil nas je tudi v zidanico.

Po kosilu smo si šli ogledat znamenito lipo. Semič je mesto, ki sega visoko v hrib, zato je bila pot težavna.

Medtem je ves čas po malem snežilo in ob vrnitvi smo imeli dovolj snega za zimsko veselje. Sankali smo se po bregu in se kepali. Ob svečah smo praznovali Miranov in Urbanov rojstni dan.

V četrtek smo si za kosilo pripravili postrvi. Prinesel nam jih je mož iz gojišča za hribom, kajti sami zaradi snega ne bi mogli k njemu.

Obiskali smo čebelarški muzej in izvedeli res veliko o čebelah in medu. Nato smo si ogledali še pokrajinski in vinarski muzej. Tudi tam smo izvedeli dosti novega.

Zadnje jutro smo se zbudili v pravo zimsko pravljico. Pospravili smo prtljago, natančno očistili hišo in se nato odpeljali v Vipavo.

Zastavljene cilje smo realizirali. Samo bivanje je bilo za vse nas prijetno. Vsi udeleženci so sodelovali po svojih sposobnostih in bili zelo motivirani. Ugotovili smo, da smo potrebovali spremembo kraja in da takšne oblike dela povežejo učence in spremljevalce med seboj, obenem pa so priložnost za izkustveno učenje.

Tanja Princes, prof. def.

BILI SMO NA ZIMOVANJU

V decembru smo en teden preživel v Semiču v Beli Krajini. Za to smo se odločili, da se seznamimo malo več z življenjem v drugem kraju.

Do sedaj smo vedno odhajali v Božiče. Vsi smo bili mnenja, da jih dobro poznamo, zato smo si zaželeli malo spremembe.

Spoznali smo, da smo se prav odločili. Imeli smo se lepo.

Tam je bil sneg, ki ga tu v Vipavi že dolgo ni bilo. No, mogoče je sem in tja veter prinesel kako snežinko, več pa ne. Prav vsak dan smo bili na snegu.

V tem času smo si ogledali okolico Semiča. Obiskali smo tudi znanega čebelarja, ki nam je dal odličen med.

V času našega bivanja v Semiču sta imela dva sošolca rojstni dan. Lepo smo praznovali.

V glavnem bi lahko rekla, lepo, lepo.

Še si želim takih sprememb, še si želim, da bi kam šli.

Komaj čakam končni izlet, ki bo po naših predvidevanjih kar dolg. Šli bomo - o, tega pa še ne bom izdala, kam! Naj bo presenečenje. Se pa že zelo veselim.

*Andreja Golob,
literarno-novinarski krožek*

NOČNI POHOD PLANINCEV NA STARI GRAD

12.12.2001

December, mesec, v katerem se kratki dnevi hitro prevesijo v dolge zimske večere, pričarajo pravljico in izvabijo iz nas pripravljenost videti stvari v drugačni luči. Tudi mi, planinci, smo želeli ujeti čarobnost tega dela leta. Zato smo se podali na Stari grad po običajni poti, vendar, vendar v neobičajnem delu dneva oziroma noči. Priprave so tokrat zahtevale nabavo bakel in predvsem dogovor s člani planinskega društva. Prva naloga nam ni povzročala težav, še manj pa druga, saj so bili fantje takoj pripravljeni pomagati. Zanimanje naših planincev se je stopnjevalo in komaj so čakali, kdaj bodo končno preizkusili bakle.

Dan pred odhodom so nas gasilci opozorili, da bomo morali v primeru vetra pohod odpovedati, zaradi velike požarne ogroženosti. Skoraj smo že pokopali vse upe, saj je v tistem času praktično pihalo vsak dan. Vendar je bilo, začuda, tisto popoldne oz. večer popolno brezvetrje in avantura se je lahko začela.

Po večerji smo se zbrali v avli, napolnili bakle s tekočim voskom in začudeno opazovali gasilce v njihovih skoraj astronavtskih oblekah.

Takoj po prečkanju Glavnega trga smo ozke ulice Hriba že razsvetlili z baklami. V igri svetlobe in teme smo uživali vsi. Otrok ni prestrašilo niti modrovanje Bojana, češ da se ponoči pod Starim gradom zbirajo divje živali od blizu in daleč. Hodili smo v parih, otroci so varno, v spremstvu planincev in gasilcev, prišli do ruševin gradu. Ti niso samo pomagali pri skrbi za varnost otrok, ampak so s svojo prijaznostjo ustvarili izredno prijetno klimo. Naši planinci: Simona, Janez, Klemen, Branka, Stipe, Pavle, Marija in Jadranka pa so ponovno dokazali, da se znajo prilagoditi situaciji in upoštevati navodila.

Kratek počitek na vrhu je bil namenjen opazovanju znano – neznane doline pod nami in predvsem poslušanju zgodb spremljevalcev.

Po vrnitvi v Center smo se ob skodelici toplega čaja poslovili z željami po ponovnem srečanju. Prepričani smo, da take akcije razgibajo vsakdanjik, naredijo življenje zanimivejše in odpirajo nove možnosti. Upamo, da jih bomo znali poiskati.

*Gantar Andreja,
spec. pedagoginja*

OGLED PRAZNIČNO OKRAŠENE LJUBLJANE

V Ljubljani so bili učenci iz OVI- 1. stopnja

Vsak novi dan v decembru je prinesel kaj novega. Pozdravljala nas je okrašena avla, vsakodnevne obroke v jedilnici so nam polepšale snežinke in sneženi možje.

In še preden nam je uspelo okrasiti učilnice, se je začelo. Praznično vzdušje nam je najprej v začetku decembra prinesel Miklavž, ki je pridnim otrokom prinesel darila; decembrske dni so otrokom polepšale razne igrice in predstave.

Odločile smo se, da učencem, ki so vključeni v oddelke vzgoje in izobraževanja na prvi stopnji, pričaramo še nekaj več. Nekaj resničnega. Začeli smo s pripravami na ogled praznično okrašene Ljubljane. Ogledati smo si hoteli Ljubljano ponoči.

Napočil je torek, 18.12.2001. Dobro razpoloženi in toplo oblečeni smo posedli v avtobus in Tomaž nas je popeljal dogodivščinam naproti. Poslovili smo se od sonca razsvetljene Vipavske doline in prišli v kraje, kjer je bil sneg. Sneg! Kako lepo.

V Ljubljani smo odšli najprej v Cankarjev dom. Otroci so v likovni delavnici izdelovali novoletne čestitke, nekaterim pa je bilo bolj všeč kaširanje stiropornih krogel. Ko jim je bilo umetniškega izražanja dovolj, si je Peter poiskal prostor med kockami, avtomobilčki in cestami. Jadranka in Suzana sta v kotičku Državne založbe barvali telebajske, Gal je užival v plezanju po zabojih, Mirko si je hotel ogledati vse, kar je videl. Karmen in Jožica sta se smejala in zvedavo gledali okrog. Tamara je prepevala znane melodije.

Sledilo je plesanje pod vodstvom plesne šole Kazina. Z otroki smo zaplesali. Postali smo Indijanci in kavboji, psi, mačke, gosonice, petelini... Poskakovali smo, lajali, kokodakali in kikirikali. Z roba plesišča pa so nas spodbujali vsi tisti, ki se nam niso pridružili.

Cankarjev dom smo zapustili in zakorakali v noč. Sprehodili smo se do stare Ljubljane. Občudovali smo razsvetljeno mesto, lučke smo si ogledovali tudi v odsevu v Ljubljani. Grad nad mestom je spreminjal barvo, videli smo ga v rdeči, modri, zeleni,...

Pri Robbovem vodnjaku smo občudovali stari tramvaj, pri Prešernovem spomeniku pa smo postali pod veliko, z belimi lučkami okrašeno jelko.

Še sprehod po Čopovi ulici in prišli smo do restavracije Quick, kjer so nas že čakali. Prijetno

toplo je bilo in ni trajalo dolgo, ko se je razlegel smeh. Nosove smo imeli rdeče, prijetno je bilo odložiti vse tiste šale, kape in rokavice.

Vsi skupaj smo se okrepčali z okusnim, čeprav ne najbolj zdravim obrokom ocvrtega krompirčka in hamburgerja. Učenci so bili kar lačni, tako da so dobili še dodatek. In da bi bil večer še bolj poseben, je poskrbel natak, ki je vsakemu otroku na koncu prinesel darilo. Vsakemu otroku svojo divjo žival: leva, tигра, nosoroga...

Pot do avtobusa je kar hitro minila. Hvaležni smo bili staršem, ki so otroke tako toplo oblekli. Ko smo se že peljali, nas je Jožica nagradila. Tako lepo in toplo se je smejala še kar nekaj časa. Dokaz, da nam je uspelo. Uspelo našim učencem pričarati nekaj pravljice. Nekateri otroci so po poti domov zaspali, drugi ne. In kako ne bi, saj smo prišli v Center pozno ponoči, takrat, ko so že vsi spali. Ljubljano si je ogledalo 8 otrok in 8 spremljevalcev. Pomislili smo tudi na Tjašo in Tomaža, ki smo ju bolna pustili doma.

*Tatjana Čigon,
prof. defektologije*

MOJE NOVO LETO

Letošnje novo leto sem pričakala v Izoli. Za praznovanje v tem kraju sem se odločila zato, da sem bila lahko v družbi prijateljev in sošolcev.

Prejšnje leto sem praznovala najdaljšo noč s sestro Edith v Želimljah pri Ljubljani.

V Izoli je bilo »ful« lepo. Glasba se je vrtela kar z zgoščenki, pa nič zato. Imeli smo tudi srečelov. Zadela sem koledarček, mandarine, bonbone in čokolado.

Ko je bila ura polnoč, smo si nazdravili s šampanjcem, tako kot se ob tej priliki spodobi.

Po polnoči smo odšli na trg. Tam je bilo polno ljudi, ki so pričakali novo leto kar na prostem. Tu je bila glasba v živo, zato je bilo še lepše.

Da smo lahko šli v mesto, se lahko zahvalimo samo sošolki Ivani, ki je preskrbela prevoz za vse nas in spremljevalca - civilnika Matjaža. Hvala ti, Ivana.

Taka je bila ta noč. Spat sem šla zgodaj zjutraj - ob pol šestih.

Drugi dan popoldne, ko sem se malo naspala, je prišel oče pome in me odpeljal domov.

Prazniki so se nadaljevali, a ni bilo tako lepo, kot v družbi mojih sošolcev.

Saj je lepo doma, a žurirati je še lepše.

*Andreja Golob,
literarno-novinarski krožek*

BOŽIČNICA V VIPAVSKEM KRIŽU

V januarju smo se udeležili Božičnice v Vipavskem Križu.

Bil je kar mrzel dan. Tudi v cerkvi je bilo hladno. Toda, ko smo peli, sem kar pozabila na mraz.

Zapeli smo tri lepe pesmi: Aleluja, Ko rastem in Kdo te ptiček mali peti je učil.

Poleg petja smo tudi molili.

Med mašo smo se še pokesali svojih grehov in prosili za zdravje in mir.

Po končani maši smo odšli v župnišče. Tam so nas pogostili s toplim čajem in pecivom.

Bilo je lepo. Upam, da bom še kdaj pela v Vipavskem Križu.

*Andreja Simončič,
literarno-novinarski krožek*

MISLI O PREŠERNOVI PROSLAVI

Tudi v našem Centru smo se spomnili našega velikega pesnika dr. Franceta Prešerna z lepo proslavo. O njem vem kar veliko. Za to proslavo sem se naučil celo Zdravljico. To je kar osem kitic in sem prav ponosen, da jih znam.

Občutek imam, da se na tega našega pesnika premalo spomnimo samo enkrat v letu.

Naša proslava je pri vseh navzočih vzbudila veliko pozornosti in so jo poslušali z zanimanjem. Pripravili smo res lep program.

Ko smo končali s proslavo, so vsi kar obsedeli in čakali, da bo še kaj. Nam, nastopajočim je to ugajalo. Zato je Marko kar takoj vzel v roke harmoniko, zaigral in vsi skupaj smo zapeli kar nekaj lepih pesmi. Tudi to je kultura, da rad prepevaš lepe slovenske pesmi.

Po proslavi sem se zelo dobro počutil. Bil sem zadovoljen, da sem lahko nastopal z recitacijo, ki je tudi naša himna.

Škoda, da tako premalo cenimo tega našega pesnika in ta praznik. Nekateri so srečni samo, da ta dan ne delajo. Nič pa ne razmišljajo o svoji kulturi in kulturi svojega naroda. Mislim, da bi bilo na ta dan lepo, ko bi si v roke vzeli Poezije in prebrali ali obnovili, če še znajo, nekaj Prešernovih pesmi.

Meni Prešernove pesmi veliko pomenijo. Iz njih se zrcali iskrenost in ljubezen do domovine in ljudi. Za kulturo bi morali vsi skupaj dati od sebe čim več!

Kultura niso samo pesmi in proslave, ampak tudi naše vsakdanje vedenje.

*Miran Jordanovski,
literarno-novinarski krožek*

PUST

V naši skupini smo se za pusta našemili takole: Linda je bila nevesta, Drago pa njen ženin. V sprevodu je bila tudi Nina, napravljena v nono in Katka, Lindina priča. Tudi dojenčka smo imeli. To pa je bila Jožica. Jaz pa sem bila dojenčkova mama. Imeli smo še enega mafijca in dve mumiji. Mumiji sta bili oviti kar v toaletni papir.

Vsi gojenci Centra smo se zbrali v avli. Tam je bila tudi ocenjevalna komisija. Prvo mesto je prisodila učencem prvega razreda. Našemili so se v pikapolonice in rožice. Prav prikupni so bili. Nato je sledil ples. Lepo smo se zabavali. Škoda, ko take reči tako hitro minejo. Na pustni zabavi sem zelo uživala.

*Andreja Simončič,
literarno-novinarski krožek*

VALENTINOVO

Letošnje Valentinovo je za mene drugačno od lanskega. Lani sem bil še zelo srečen na ta dan. Žal, letos ni tako.

Ta dan je letos čisto običajen. Nobenega darilca nisem dobil. Dal ga bom, ampak čisto skrivaj.

To bo presenečenje brez razlage.

Sem v pričakovanju, da se bo lanska ljubezen obudila. To si zelo želim. Saj pravijo, da stara ljubezen, če ne gori pa tli.

Še vedno živim v upanju. Nekaj mi govori, naj jo počakam in se ne prenamagam.

Če bi bilo tako kot lani, bi se dobila nekje na samem. Ona bi mi zaželela kaj lepega, jaz pa bi ji rekel: »Rad te imam.«

*Miran Jordanovski,
literarno-novinarski krožek*

PRIJATELJ MATIJA

Spoznala sva se pred štirimi leti, ko je k nam prihajal skupaj s skavti. Pred tem se mi še sanjalo ni, da bom spoznala takega »fejst« fant, kot je Matija.

Tudi z njegovo mamo sem se spoznala, ko je prišla nekega dne v naš Center z neko skupino. Prav prijazna gospa je.

Z Matijem sva res dobra prijatelja. Večkrat se slišiva po telefonu in tudi dopisujeva si. Z vsem tem ga ne nadlegujem preveč rada, ker vem, da ima tudi on svoje delo in obveznosti. Je pa vendarle lepo imeti takega prijatelja.

Predlanskim smo bili skupaj s šturskimi skavti na Golici nad Jesenicami. Bilo je zelo lepo.

Pravijo, da najino prijateljstvo dobro vpliva na njega. V tem času je postal vesel, odprt in zadovoljen fant. Mogoče je pa res tako. Tudi njegova mama je opazila spremembo.

Upam, da bo najino prijateljstvo še trajalo, saj se zavedam, da se dobrih prijateljev ne pobira po cesti.

*Ana Marinkovič,
literarno-novinarski krožek*

Iz društev

IZ DRUŠTVA UPOKOJENCEV, PODODBOR VIPAVA

V prostoru pododbora društva upokojencev v Vipavi smo se sestali člani prejšnjega in sedanjega pododbora, ki so si prizadevali, da smo dobili upokojenci v Vipavi društveni prostor. S prizadevnim delom je ta prostor primerno urejen.

V njem se odvijajo mnoge dejavnosti, katerih ni bilo mogoče prej uresničiti.

Tedensko so: vsak ponedeljek telovadba od 19h do 20h, v ponedeljek in četrtek od 16h do 18h šah, ob sredah in petkih od 18h do 19 pikado. Enkrat mesečno reševanje križank. Ljubitelji teh dejavnosti, pristočno vabljeni. Vsak torek od 9h do 11h merjenje krvnega tlaka in plačevanje članarine. Prostor služi tudi izobraževanju in raznim predavanjem.

Na srečanju obeh pododborov smo medse povabili tudi članice in člana z dolgoletnim članstvom v društvu.

Milka Ferjančič in Stana Jamšek - dolgoletni članici DU

Stana Jamšek, članica od 1.4.1969 - 33 let

Milena Bavčar, članica od 15.3.1968 - 34 let

Rado Kusič, član od 10.4.1956 - 46 let

Milka Ferjančič, članica od 15.3.1954 - 48 let

Dva od imenovanih sta bila na žalost odstotna zaradi bolezni. Za dolgoletno članstvo so prejeli plakete in nageljček. Sledilo je družabno srečanje s prijetnim kramljanjem.

Tekmovanje v pikadu

Društvo upokojencev Ajdovščina - Vipava je za zaključek leta 2001 organiziralo tekmovanje v pikadu. Tekmovanje je bilo v društvenih prostorih v Vipavi v petek, 11.1.2002. Udeležilo se ga je petnajst članov.

Rezultati so naslednji:

ženske:

1. Ana Bolčina,

2. Vida Bajec,

3. Ana Velagič

moški:

1. Gabrijel Birsar,

2. Aleksander Černe,

3. Ludvik Curk

Po končanem tekmovanju je sledilo družabno srečanje. Ob prijetnih zvokih, ki so prihajali iz zvočnikov novonabavljene aparature društva, smo tudi zaplesali. Dogovorili smo se, da bomo taka tekmovanja in srečanja prirejali vsak mesec.

Bližajo se športne igre upokojencev Primorske - ŠIUP, ki bodo letos maja v Idriji.

Do takrat moramo pripraviti dobro žensko in moško ekipo, da bomo v konkurenci 24 ekip uspešni.

Vabimo vse, ki imajo veselje do tega športa, da se udeležijo treningov, ki bodo vsako sredo in petek od 18h do 19h v Vipavi, Glavni trg 1. Prisrčno vabljeni.

Dobitniki nagrad moške in ženske ekipe

Ob srečanju smo tudi zaplesali

Sonja Marc

KO ZABOLI ŽIVLJENJE

Tudi na Območnem združenju Rdečega križa Ajdovščina program za leto 2002 že v polni meri izvajamo. Prva dva meseca novega leta smo posvetili izdelavi programskih in finančnih poročil ter programov za letošnje leto. Naše delo pa tudi v tem času ni počivalo, saj smo v začetku januarja že organizirali zdraviliški oddih za starejše socialno ogrožene starostnike. Ta projekt smo letos izvajali prvič, namen pa je zdravljenje, rehabilitacija in preprečevanje izoliranosti. Udeleženci so bili zelo zadovoljni, saj jih večina morja še ni videla.

Izpeljali smo že tudi prvo krvodajalsko akcijo, in sicer enodnevno, katere se je udeležilo 289 darovalcev. Program lanskega leta smo uspešno zaključili. Najbolj odmevna je seveda socialna pomoč družinam in posameznikom v stiski.

V tem letu smo zopet izdali velike količine materialne pomoči. Samo hrane in higienskih pripomočkov smo razdelili skoraj 3000 kg, poleg tega pa še nekaj ton oblačil, posteljnine, stanovanjske opreme... Večkrat v letu smo pripravili tudi pomoč begunskemu centru v Postojni in drugim združenjem. Sredstva za nakup hrane so bila zbrana s prostovoljnimi prispevki občanov in v nacionalni akciji Nikoli sami 2001. Občasno in stalno pomoč nudimo okrog 100 posameznikom in družinam.

Že takoj konec šolskega leta smo obvestili 20 družin z nižjim socialnim statusom in z več otroki, da jim bomo pomagali pri nakupu šolskih potrebščin. Nabavili smo jim delovne zvezke, ki že sami predstavljajo za družinski proračun kar veliko obremenitev. Poleg tega smo jih oskrbeli še z zvezki, s šolskimi torbami in z ostalimi potrebščinami.

Med prvomajskimi počitnicami smo osmim otrokom omogočili enotedensko bivanje na Debelem rtiču, še dvema pa udeležbo na socialnem taboru v Otovcu v Beli Krajini. Sredstva so bila zbrana v vseslovenski akciji Nikoli sami.

V prednovoletnem času smo obiskali in obdarili preko 80 starejših in osamljenih ljudi. Obiskali so jih naši prostovoljci. Tako smo delček prazničnega vzdušja vnesli tudi v njihove domove. Prav tej populaciji namenjamo veliko pozornosti, saj ocenjujemo, da so kljub širokemu krogu pomoči prav ti velikokrat v brezizhodnem položaju. Zato se je odbor OZ RK Ajdovščina odločil, da sredstva, zbrana v nacionalni akciji Sosed sosedu, nameni za enkratno finančno pomoč tistim starejšim, katerih dohodki ne dosegajo socialnega minimuma, in so brez svojcev, ki bi jim lahko pomagali. Tako smo razdelil enkratno pomoč 20 starejšim občanom. Veliko pomoči nudimo tudi s pomočjo vojakov na civilnem služenju vojaškega roka in prostovoljcev. V preteklem letu smo tako nudili pomoč invalidu pri vsakdanjih opravilih, nudili varstvo slepima sorojencema z zaostankom v razvoju, pomagali starejšim pri pripravi drv, vzdrževanju bivalnih prostorov, spremstvu k zdravniku, po uradih... Opravljenih je bilo preko 550 prostovoljnih in brezplačnih ur dela.

V prednovoletnem času smo poskrbeli tudi za otroke, na katere bi vsi tisti dobri možje, ki v tem času obdarujejo otroke, sicer pozabili. Trideset smo jih povabili v našo učilnico, kjer smo pripravili pogostitev in zabavne aktivnosti. Seveda pa je bila najpomembnejša obdaritev. Za vsakega smo s pomočjo donatorjev pripravili darilo. To popoldne so se njihove oči še posebej svetile.

Naštete so različne oblike materialne pomoči, ki jo izvajamo na našem združenju. Prav tako pomembna pa je tudi tista pomoč, ki je velikokrat neopazna in neizražena. Vsak dan se pri nas srečujemo z ljudmi, ki so jih različni dogodki pripeljali v stisko. Takrat potrebujejo razumevanje, nasvet, posredovanje pri drugih institucijah ali zgolj poslušanje. Teh trenutkov ne moremo meriti ne po času ne po obsegu.

Skupna vrednost samo socialne pomoči krepko presega 2 milijona tolarjev, ki smo jih zbrali s pomočjo donatorjev in sponzorjev, občin Ajdovščina in Vipava, zbrali v nacionalnih akcijah Nikoli sami in Sosed sosedu ter s prijavitelji na razpise.

To je le eno področje našega dela. Veliko skrb pa posvečamo tudi krvodajalstvu, področju prve pomoči in številnim drugim aktivnostim.

Maša Jež,
sekretarka OZ RK Ajdovščina

O DELU LAVRIČEVE KNJIŽNICE V VIPAVI V LETU 2001

Leto 2001 je že za nami in v februarju smo v Lavričevi knjižnici prešteli in preračunali vse obiskovalce, izposojene knjige in sploh številčno in vsebinsko pregledali preteklo leto. Zato vam lahko tudi posredujemo zanimive podatke o delu našega oddelka v Vipavi.

Naš odderek v stari šoli v Vipavi je bil v preteklem letu odprt 140 dni oziroma kar 517 ur. Verjetno bi tako obiskovalci kot tudi zaposleni v knjižnici radi videli, da bil odderek odprt več kot 11 ur na teden, vendar zaenkrat to ni mogoče. Veseli nas, da se obisk in izposoja gradiiva vsako leta večata, prav tako vsako leto vpišemo kar nekaj novih članov (v letu 2001 kar 46). Knjižničarka Martina Zalar skrbi, da delo v oddelku nemoteno teče in da se obiskovalci radi vračate.

V knjižnico v Vipavi je včlanjenih 813 bralcev, knjižnico pa so v letu 2001 obiskali 6.376 krat, izposodili so si 20.178 enot knjižničnega gradiiva. Obiskovalci so lahko izbirali med 16.437 knjigami, v letu 2001 smo jih dokupili 605.

V knjižnici v Vipavi je obiskovalcem na voljo kar nekaj časopisov in revij. Vsak teden lahko prelistate Primorske novice, Soboto in OKO, pregledate Vipavski glas in ROD, Našo ženo in revijo Unikat, otroci Mavrico, izdajatelji pa nam tudi za odderek v Vipavi podarjajo Ma bejži (glasilo Kluba ajdovskih študentov) in EU novice. V kolikor bi več uporabnikov želelo še kakšen drug časopis ali revijo, ga lahko naročimo tudi za Vipavo, sicer pa so vam vsi drugi izvodi periodičnega tiska na voljo v čitalnici Lavričeve knjižnice v Ajdovščini.

Poseben program je namenjen najmlajšim in osnovnošolcem. Za najmlajše smo kar 22 krat pripravili pravljíčne ure, ki jih je obiskalo 182 otrok. Osnovnošolci so reševali 10 različnih ugank meseca in oddali 194 rešitev, v šestih zbiranjih glasov za najljubšo knjigo pa so oddali 272 glasov.

Za 11 skupin iz vrtcev in osnovne šole (194 otrok) pa smo pripravili bibliopedagoške ure, kjer so spoznavali knjižnico in knjige.

Ob Vipavski trgtatvi in otvoritvi prenovljenih prostorov stare šole smo imeli v knjižnici dan odprtih vrat, kjer smo obiskovalcem delili zgibanke o knjižnici v Vipavi, najmlajšim pa našo knjižnično pobarvanko.

V mesecu marcu so avtorji v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini predstavili knjigo iz življenja Vipavcev **Življenje ob trti in kršinu**.

V letu 2001 smo začeli z vnašanjem starega knjižničnega fonda v računalniško bazo z namenom, da bi do konca leta tudi v Vipavi prešli na računalniško izposajo. Vendar delo zaradi počasnih komunikacijskih zvez in daljših bolovanj v kolektivu knjižnice napreduje precej počasneje kot smo načrtovali. Trudimo se, da bi stvari tehnično izboljšali.

Naselja okrog Vipave pa obiskuje tudi **potujoča knjižnica**, prav tako pa se ustavi tudi v Kleti Vipava in v Mlekarni. Obiskuje jo kar 368 članov, po postajališčih pa je bil obisk naslednji:

Izposojevališče	članov	obisk	izposojeno gradiivo
Klet Vipava	29	116	1.027
Mlekarna	10	30	178

Podraga	45	140	1.013
Erzelj	13	79	419
Lozice	37	190	1.169
Vrhpolje	42	65	311
Lože	31	153	873
Slap	80	282	1.222
Goče	44	252	1.232
Duplje	15	95	514
Manče	22	111	939

Vera Božič, knjižničarka na potujoči knjižnici in sofer Igor Lavrenčič se trudita, da obiskovalcem postrežeta z željenimi knjigami.

Veseli smo vseh, ki nas obiskujete. Trudimo se, da vam kot splošna knjižnica lahko ponudimo kar največ. Želimo, da bi tudi v letu 2002 izpolnili kar največ vaših želja.

*Zdenka Žigon,
vodja Lavričeve knjižnice*

ZA DOM IN DRUŽINO

BOŽIČ 2001

Dragi prijatelji in sodelavci misijonov, dragi sorodniki, dragi znanci!

Prisrčen pozdrav vsem s povabilom, da letos skupaj praznujemo božič, rojstvo našega Boga in človeka Jezusa Kristusa. Fizično verjetno ne bomo skupaj, vendar zato naša povezanost naj ne bo nič manjša, saj nas vse povezuje On, ki ga z velikim veseljem čakamo, kot našega brata in

Hvaležnost in nasmeh gresta vedno skupaj

rešitelja. Mnogi ljudje po svetu ga sicer še ne poznajo, a ga v svojem človeškem hrepenenju pričakujejo kot zvestega prijatelja, kot rešitelja iz njihovih stisk, kot tolažnika v žalosti, kot notranji mir po preživetem viharju. Vsem ljudem je na voljo, vendar vsi ga še ne poznajo, ker zanj še niso slišali. Vsem ga z veseljem oznamimo!

Naj začnem z najmlajšo novico, ki pa jo verjetno vsi že poznate. Konec novembra smo z veseljem pozdravili med nami novo laično misijonarko Tatjano Žejn iz župnije Col. Prišla je v Soubré in bo v pomoč sestri Mariji Ribon, ki že več let vodi misijonsko ambulanto. Tako je sedaj na Slonokoščeni obali šest slovenskih misijonarjev in misijonark: sestra Anica, štirje primorski duhovniki in Tatjana.

Cerkev na Slonokoščeni obali je kronala sveto leto 2000 s prvim narodnim evharističnim kongresom, ki je bil v velikonočnem času, od 22. do 29. aprila 2001. Vsebina kongresa je bila: Jezus v evharistiji, edini Odrešenik sveta.

Prvi del kongresa je bil po posameznih župnijah po vsej državi, drugi del pa je bil tudi v Abidjanu, gospodarski prestolnici države. Na naši župniji je župnik Pavel pripravil razmišljanja na temo evharistije in Cerkve. Po predstavitvi določene

vsebine so ljudje veliko spraševali predvsem praktične stvari v zvezi z mašo in obhajilom, pa tudi, kako živeti z evharestijo v vsakdanjem življenju. Ker katoličani živijo med protestanti in verniki drugih veroizpovedi, je potrebno še toliko večje poznavanje evharistije, predvsem pa velika ljubezen do Nje. V drugem delu evharističnega tedna oziroma kongresa je bil večji poudarek na osebni molitvi in na skupnem čaščenju Najsvetejšega. Z Jankom Kosmačem sem bil na zaključku kongresa v Abidjanu. Dva dni so škofje imeli po raznih cerkvah kateheze in pogovore. V nedeljo, 29. aprila, pa je bila kot višek kongresa slovesna maša. Po maši, ki je trajala 4 ure, je bila po mestu procesija z Najsvetejšim. Moštranco so postavili na majhen kamion in sredi ljudi počasi šli po mestu. Ljudje so dobesedno preplavili ulice in spontano peli in plesali. Po dveh urah smo se vrnili, za zaključek so bile še litanije in blagoslov.

Po maši je bil še kulturni program - ples

Kot sad jubileja leta in predvsem jubileja družin, so se v župniji začela redna mesečna srečanja za družine. Vsako zadnjo nedeljo v mesecu, razen med počitnicami,

so srečanja za družine, z zelo praktičnimi temami: vzgoja otrok in vzgojne težave je vedno aktualna in nikoli izčrpana snov, pogovor med zakonci, reševanje sporov, molitev v družini, krščansko praznovanje, družina in šola itd.

V septembru je bila ustanovljena v Soubré nova župnija, Rožnovenske Matere božje. Škof jo je zaupal redovnikom klaretincem. Novi župniji pripada južni del mesta in tudi vasi proti jugovzhodu. Ob praznovanju petdesetletnice župnije je občina podarila župniji parcelo, kjer je najprej nastal pastoralni center, sedaj pa je sedež nove župnije. Pred nekaj leti je Pavel tam zgradil veliko župnijsko dvorano, ki trenutno služi za župnijsko cerkev in je v njej že dve leti redna nedeljska maša. Zraven je še katoliška osnovna šola.

Poleg župnijske dvorane so sestre v začetku oktobra odprle nov dijaški dom za dekleta, ki lahko sprejme okoli 100 deklet. Zaenkrat dom še ni polno zaživel, ker ga vsi še ne poznajo. Stroški bivanja so za tukajšnje razmere kar visoki. Največ deklet prihaja s podeželja, z okoliških vasi in zaselkov. Premnogi starši menijo, da šolanje hčera ni prav 'rentabilno', ker se bodo poročile in odšle v drugo družino. Sin pa ostane vezan na družino, zato je v interesu družine, da ga bolj podpira in mu pomaga pri uspehu. Še vedno je prisotna miselnost, da je za ženo dovolj, da je dobra gospodinja in mati. Doga ob možitvi hčere pa ni niti približno taka, da bi povrnila staršem sredstva, ki so jih vložili v šolanje svoje hčere.

Letošnje pastoralno leto smo začeli s tedensko duhovno obnovo za župnijo, oziroma za mesto samo. Letos so se verniki zbirali v cerkvi, ker je župnijska dvorana postala premajhna za vse ljudi, ki so prihajali. Naslov: Molitev, izvir življenja. Po uvodnem premišljevanju je sledil praktičen prikaz molitve ali pa težav, ki jih imamo ljudje, ko molimo sami, po družinah ali v cerkvi. Naj predstavim nekaj poudarkov z duhovne obnove. Po vsem Svetem pismu najdemo moške in žene, ki so za nas vzor globoke in iskrene molitve in pogovora z Bogom. Molitev je velik božji dar, vendar je obenem tudi sad našega prizadevanja, volje, predvsem želje biti z Bogom, kljub težavam, ki se vedno znova pojavljajo. Praktična predstavitev molitve psalmov. Vsak večer se je zaključil s spontano molitvijo in pesmijo.

Redno župnijsko delo pa ima tudi svoj ritem in sloni predvsem na katehumenatu in katehezi za odrasle, mlade in otroke, na delovanju petih mladinskih gibanj in dveh molitvenih skupin. Vsak ponedeljek se verniki po mestnih četrtih zbirajo k poslušanju Božje besede in molitvi. Župnijsko glasilo Luč nad Nawa, ki je skupno za župniji Soubré in Meagui, izhaja redno vsak mesec in je v glavnem na župnikovi skrbi. Tudi obiski vasi in tamkajšnjih skupnosti potekajo po programu. Sedaj je veliko dežja in poti so precej namočene. Ker je obenem tudi sezona kakava, skušajo

domačini vsaj za silo vzdrževati poti, da lahko trgovci s svojimi kamiončki pridejo v vas; mi pa tudi. Na državni ravni je trenutno aktualno prizadevanje za narodno spravo. Predsednik, ki je prišel na oblast pred letom dni, si je zadal kot svoj program narodno spravo, predvsem spravo med različnimi političnimi in etničnimi skupinami. Že mesec in pol so v Abidjanu dnevi poslušanja. Vsak posameznik in skupine imajo priložnost, da povedo, kakšen je njihov pogled na pretekle dogodke, kje vidijo vzroke za delitev, in kje vidijo rešitev iz nastalega položaja. Ko bodo ti dnevi končani, bodo skušali sestaviti pravno deklaracijo, ki naj bi bila podlaga trdne narodne sprave.

Prve dni prihodnjega leta pričakujemo na Slonokoščeni obali prvi obisk koprskega pomožnega škofa dr. Jurija Bizjaka, ki ga bodo spremljali še nekateri duhovniki. Dobrodošli!

Ob koncu tega kratkega poročila se želiva vam vsem iz srca zahvaliti za vse vaše molitve in dobra dela, ki jih iz dneva v dan ali pa ob izrednih priložnostih darujete za naju dva, pa tudi za vse druge slovenske misijonarje in misijonarke. Najlepša vam hvala tudi za vse darove, ki ste jih nama namenili po misijonski pisarni, po škofiji ali pa osebno. Ti so znamenje, da vam je pri srcu celotna Cerkev, posebno pa mlajša sestrška Cerkev, ki tudi z vašo pomočjo in vašo molitvijo napreduje k svoji zrelosti. Bogu in Vam iskrena hvala!

Blagoslovljen božič in srečno 2002!

Vse vas pozdravlja in prosiva božjega blagoslova, za vas, vaše družine in vaše delo!

*Pavel Bajec in Sandi Skapin,
Mission Catholique Soubré, B.P 15 Soubré, Côte d'Ivoire, Afrique*

Julki v spomin

Našim bralcem sporočamo, da je v januarju 2002 umrla Vipavka, najstarejša bralka VG, Julka Poniž por. Durn, ki je dolga leta živela v Franciji.

Njej v spomin objavljamo sestavek g. Ane Florjančič, Vipavke, ki živi v Škofji Loki. Napisala ga je še pred Julkino smrtjo.

Sončna majska sobota leta 1999 je bila, ko smo skupaj z mamo šli na Slap k Žorževim. Radi obiščemo Slap, posebno v poletnih in jesenskih mesecih, ko je polno sadja. Gospa Mara Žorž (roj. Durn, doma na Gradišču) in njen mož Kazimir sta vedno prijazna in radodarna. Z velikim veseljem gojita polno zelenjave, pod hišo se razprostira lep velik sadovnjak, poln breskev, marelic, sliv, hrušk, jabolk in še kaj bi se našlo, vsega po malem za vse. Seveda je v bližini tudi vinograd, ki na jesen daje nekaj prav dobre domače kapljice. Tu sem pred nekaj leti po dolgih letih srečala gospo Tončko Durn in od nje zvedela, da je bila gospodinja pri znanem slovenskem pesniku Alojzu Gradniku v Ljubljani. Svoje spomine na to obdobje je znala tako živo povedati, da sem pripravila zanimiv prispevek za Vipavski glas, (št.48, str. 27).

Gospa Tončka, še vedno dokaj čila in zdrava za svoja visoka leta, mi je vesela povedala, da je njena zgodba potovala daleč v Francijo in kot odmev nanjo je prejela pismo od svoje sorodnice Julke Poniž, poročene Durn, ki že dolga desetletja živi v Franciji. Pismo je dragocen dokument. Datirano je 3. maja 1999, pisano je z lepo razpoznavno pisavo, jezik je neokrnjeno slovenski (čeprav g. Julka živi v Franciji že od l. 1930!). Pisala ga je 92 let stara žena! Zato zasluži, da ga predstavimo v celoti.

V njem se g. Julka zahvaljuje moževi nečakinji Tončki za poslano številko Vipavskega glasa, še posebej se je razveselila objave prispevka o Točkinem delu pri Gradnikovich. Omenja, da je bila njena teta Julka Krhnetova iz Vipave uradnica na sodniji. V pismu sta omenjeni tudi Marta in Majda, bratova smrt, njeno bivanje v novem domu (verjetno v domu za starostnike). Spominja

se Gradišča, g. Mare Žorž in njenih dveh hčera. Končuje se s spomini na majsko šmarnično pobožnost in lepo petje. Omenja, da pozna župnika na Slapu.

Iz pisma veje prijetna toplina, še vedno živi in dragi spomini na domače kraje in ljudi in je v današnjem času elektronske in vsakršne neosebne pošte pravečata prijetna izjema!

3. maj
1999

Draga Tončka in Mara

Škvala na velikonočno voščilo
sem avsefala ke se me kdo spomni.
Spremljala tipovški glas, ki toliko
primereše od moje rodne tipovske
posebnosti radnosa, ki mi je spili
mesto tvojo lepo fotografijo mrim
videla da si bila ena
kvat v ljubljani tisti gos Gradnik
je precej poznam radi njegovih
pesmi, bil je sodnik in moja
teta Julka Šchmatorova je bila ona
sodni uradnica vse gre nekam
v polabo zgodovina pa le po sta
me Majda sem dala prebrati jar
sem ga ne večkrat prebrala
velik in lep člank. Tisti Ivan
in stena kaj in Belgije oglašita
Marta se mi pravi malo oglaš
menida prestia vsako leto v ti
pano. Npš Ivan se je kar na

hitro poslalil od tega mesta od
6 Ponizevih sem štala sama
sem prestopila v 93 leto, pred enim
letom sem se preselila sem pa
samo 2 kilometra od hiše od
sluica. Ti klorya to hišo je vkupil
en Portugale, 3 družine so etbir
ci ker sem sedaj tukaj imam
en velik prostek je prav majhna
kuhinja na spati je tudi majhna
temu pravijo pravnosti stufja
kopalnica najbraj si skuham
kavo popoldne grem na sku-
pno kobilu v obednico.
Ivan na Gradišču ima lepo
hišo imajo tudi kaj otrok
punčke od Mame so ne velike
in so te gospodične. Prilozim
fotografije smo v lepem mesecu
maj imate dosti sonca svetja
in lepaga petja pri malnicah
v cerkvi. V tvojih pismih
poznam

Ko sem pismo prebrala, me je seveda takoj pritegnila avtorica tako prijaznega pisanja. Gospe Tončki sem dala novo iztočnico za pripoved. Ker ima dober spomin za dogodke in ljudi in rada pripoveduje, se je pred menoj zarisala zgodba, ena od številnih usod vipavskih rojakov, razseljenih povsod po svetu.

Julka Durn z možem Alojzem in otroki
Ivanom, Camille, Viktorjem, in
Ammellie, manjka najmlajši Robert.
Slikano v Franciji okoli leta 1935

Kdo je gospa Julka Durn?

Rodila se je 3. febr. 1907 Ponizevim na Hribu v Vipavi. Bila je ena od šestih otrok, imela je še tri sestre: Rezko, Ano in Maruško ter dva brata Ivana in Vinka. Ivana Poniza dobro poznamo in se spominjamo pravzaprav vsi Vipavci, saj je bil odličen zidarski mojster, skoraj ni hiše v Vipavi, kjer ne bi kaj zidal. Z družino je stanoval na Hribu. Umrli je leta 1999. Maruška se je poročila k Dredelnovim v Vipavi. Spominjam se tudi Ane Ponizeve, ki je dolga leta gospodinjala Krhnetovemu župniku, ki je bil dekan v Postojni. Vinko Poniz pa je bil oče moje sošolke Franke Poniz, stanovali so v »baronovi hiši« zraven (nekdanjega) hotela Adria. Julkina mama je bila Krhnetova. Krhnetovi so stanovali v hiši, kjer sedaj živi mlajši Ivanov sin Bojan Poniz (Ul. Milana Bajca 11). Eden od bratov je postal duhovnik. Tončka se ga posebno živo spominja, kako je jokala na pogrebu svoje mame. To je bilo še za časa italijanske zasedbe Primorske.

V pismu sta omenjeni Majda in Marta. Majda je Tončkina sestrična po očetu, Marta pa po mamini strani. Tončka Durn je doma na Gradišču pri Durnovih, po

Julka Durn 3. 2. 1999, stara 92 let

domače pri Gašperjevih. Rodila se je 8. 10. 1914. Njen oče Tone je imel še brata Franceta, ki se je priženil v Vipavo na Hrib (France Durnov), Lojzeta in najmlajšega Viktorja.

Leta 1924 sta šla v Francijo iskat delo Alojz Petrič (Martin oče) in Viktor Durn (Majdin stric). Oba sta imela že poklic. Petrič je bil *šlosar* (danes bi rekli strugar), Durn pa je bil izučen kovač. Imela sta nekaj prihranjenega denarja, tako da jima ni bilo takoj treba v francoske rudnike, kjer je bilo delo težko in nevarno, pa je vendar v njih delalo mnogo Slovencev. V tujino sta odšla kot mnogi Primorci, zaradi italijanske zasedbe Primorske. Viktor se je poročil s Francozinjo. Kasneje so imeli svojo gostilno. Tončka jih je leta 1957 obiskala. Istega leta se je odločil za Francijo tudi Lojze Durn, Viktorjev brat. Takoj, ko je odslužil vojsko in se vrnil domov, se je odločil pobegniti za bratom v tujino. Italijani tega niso nikoli pozabili, saj so Durnovim ob začetku druge svetovne vojne na vhodna vrata nabili plakat s sporočilom in opozorilom, da so v hiši imeli ubežnika.

Lojze se je leta 1928 vrnil iz Francije, da bo doma po dolgih letih užil dopust. Doma ga je čakalo presenečenje. Njegova mačeha mu je predstavila brhko Julko Poniž, za katero se je takoj ogrel in kar hitro jo je vzel za ženo. Tončka se tega spominja, tedaj je bila stara 14 let. Poročna gostija je bila pri Poniževih v Vipavi, na gostijo sta prišla tudi Krhnetova stric in teta. Povabili so seveda tudi Tončko in brata Ivana, pa nista šla, ker nista imela nič primerne obleke. Po poroki je mladi par kmalu odpotoval v Francijo. V začetku sta zelo težko živela, ker so bila to trideseta leta gospodarske krize. Trdo sta morala delati in garati, da sta lahko preživljala svojo družino, ki je rastla iz leta v leto. Rodili so se jima Viktor, Ivan, Kamil (Kamille), Robert in hči Ammellie. V začetku bivanja je Lojze zaprosil za francosko državljanstvo, pa mu ga niso hoteli dati. Kasneje so mu ga Francozi sami ponudili, pa ga je zavrnil in obdržal slovenskega.

Bili so dobri in pošteni ljudje, ostali so zavedni Slovenci, kar kaže lepo ohranjen slovenski jezik v pismu. Radi so jih obiskovali slovenski duhovniki, ko so potovali v Francijo, tako jih je obiskal pokojni profesor v malem vipavskem semenišču Anton Požar. Julka večkrat piše sedanjemu župniku na Slapu, gospodu Francetu Kralju. Zaradi visokih let se je preselila v dom za starostnike, kjer se dobro počuti.

Julka Durn prejema glasilo Vipavski glas. V št. 44 iz leta 1998 je bil objavljen del njenega pisma iz Francije. Videti je, da je zvesta bralka vipavskega glasila.

Gospa Tončka mi je v pogovoru omenila še svojo teto Antonijo Petrič (mamina sestra), poročeno s Francetom Fabčičem, oba sta živela v Belgiji, sedaj sta že pokojna. Antonija je spesnila pesem o Vipavi z naslovom »Spet v domovini« leta 1956, ki jo je Vipavski glas že objavil.

Zgodba je droben kamenček v mozaiku usod ljudi Vipavske doline.

Tako smo Vipavci raztreseni širom po Sloveniji in tujini. Koliko nas je drugod, vsako leto lahko vidimo, ko na dan vseh svetih obiščemo vipavsko pokopališče. Vsak si je izbral svojo pot, poiskal svoj življenjski prostor, poiskal delo, kjer ga je bilo dobiti. Marsikomu ni bilo lahko zapustiti prelepe Vipavske doline, trga

Na poročni dan leta 1928 pri Poniževih na Hribu v Vipavi. V prvi vrsti sedijo: Darinka in Vida Krhne ter Ivanka Poniž. V drugi vrsti sedijo: brat Ivan, Julka z možem Alojzijem in sestro Ano, zadaj stojijo Janez Poniž, Ammellie Durn, Viktor Durn

Vipave, kjer vsaka hiša diha svojo dolgo in zanimivo zgodovino. Žal pa ni mogla vsakemu ponuditi dela in zaposlitve, niti šolanja ne.

Ker je vsak človek dragocen kamenček v mozaiku nekega kraja, je prav, da se vsaj nekaterih spomnimo.

Ana Florjančič

Zahvala

Julkin sin Kamil iz Francije nas je prosil za objavo naslednje zahvale:

Vsem, ki ste imeli radi našo mamo Julko, ji pošiljali novice iz rojstne Vipave, iskrena hvala. Rojstni kraj Vipavo je ljubila in jo nosila v svojem srcu do smrti.

Ob 100-letnici rojstva Lojzeta Bratuža

Goriški Slovenci, ki živijo v Italiji, so se 27. januarja letos dostojno spomnili 100-letnice rojstva velikega Slovenca Lojzeta Bratuža, ki je bil žrtev fašizma v naših krajih. Spomnili so se ga tudi javni mediji v Sloveniji. Njemu v spomin objavljamo Magistrale iz sonetnega venca pesnice Ljubke Šorlijeve, ki ga je napisala v spomin svojemu možu Lojzetu Bratužu, borcu, junaku, glasbeniku in narodnemu mučencu leta 1957 pod naslovom "Venec spominčič možu na grob".

MAGISTRALE

*Ljubezen moja brez miru te išče,
Opevajo srca te mili zvoki.
Jeseni šla na pot sva z roko v roki,
Združilo naju skupno je ognjišče.*

*Edini, ki sem v srcu te nosila,
Trpela zate, v strahu trepetala!
Uteho pri Devici sem iskala,
Bojazen in nemir pred Njo razkrila.*

*Rohnela v me usoda je preteča,
Adamovih otrok mi delež dala,
Težak in krut kot za pravico ječa.*

*Upehana od bojev sem jokala -
Življenja ni mi strla moč grozeča.
Uporno sem viharjem kljubovala.*

Udeležili smo trikraljevske akcije

Mladinci iz župnije Vipava smo pripravili *trikraljevsko akcijo*. V njej smo zbirali prispevke za otroke na Madagaskarju. Zraven smo povabili tudi mlajše prijatelje.

Po tednu dni vaj smo se razdelili v pet skupin. Vsako skupino so sestavljali trije kralji, pastirček z zvezdico in pastirček s skrinjico. Prva skupina se je odpravila proti Zemonu, druga na Gradišče, tretja Na prod, četrta v novo naselje in naša peta Na hrib in okolico.

Pri vsaki hiši smo zapeli pesmico in povedali vsak svoje besedilo. Našo pesem je spremljal zvok kitare. Ljudje so nas bili zelo veseli, posebno še starejši. Z veseljem so prispevali denar za misijonske otroke. Proti večeru so nas že krepko bolele noge, vendar misel, da smo s tem pomagali svojim vrstnikom, je na naše obraze privabila veselje in smeh. Tudi drugo leto se bomo udeležili trikraljevske akcije. Sveti trije kralji bodo poskrbeli za lepo vreme.

Laura Štefin

Vsem krajanom, ki ste nas odprtih src in z velikodušnimi darovi sprejeli v svoje domove, se iskreno zahvaljujemo. Posebna zahvala naj velja tudi "Baru Marjanca", kjer smo se po napornem dnevu lahko okrepčali z njihovo okusno vročo čokolado.

**Vsi, ki smo sodelovali pri
trikraljevski akciji**

ŽIVLJENJE JE VREDNO

Neki mož je tvegaj svoje življenje, ko se je vrgel v valove morja, da bi rešil otroka, ki je klical na pomoč. Ko je bil otrok rešen in je prestal težko preizkušnjo, je možu dejal: "Hvala, ker ste mi rešili življenje." Mož je pogledal dečkove oči in odgovoril: "Je že v redu. Toda bodi prepričan, da je tvoje življenje vredno, da sem ga rešil." (Božo Rustja, Drobne zgodbe z biserom)

OVIRA ALI PRILOŽNOST

V starih časih je neki kralj položil velik kamen na sredo ceste. Potem se je skril in opazoval, če ga bo kdo odstranil. Nekateri mogočni in bogati trgovci iz kraljestva so prišli in kamen zaobšli. Nekateri so se glasno jezili na kralja, ki nič ne naredi, da bi bile poti urejene in prehodne, a nihče izmed njih niti s prstom ni mignil, da bi kamen odstranil.

Potem je prišel po poti kmet, ki je na hrbtu tovoril poln koš zelenjave. Ko je prišel do kamna, je breme odložil in začel premikati kamen proti robu ceste. Dolgo se je trudil, dokler kamna ni spravil do roba ceste. Ko si je natovoril breme in je že hotel nadaljevati pot, je na mestu, kjer je ležal kamen, opazil mošnjo. V mošnji so bili zlatniki in kraljevo sporočilo, da pripadajo tistemu, ki bo odstranil kamen s ceste. Kmet je takrat spoznal, kar so že drugi povedali z besedami: Ovira je priložnost, da izboljšamo svoj položaj. (Božo Rustja, Drobne zgodbe z biserom)

KOTIČEK ZA POEZIJO

OB SREČANJU TRSNIČARJEV

27.12.2001

Pred mnogimi mnogimi leti
Vrhoplje postale so kraj,
kjer trte so cepit' začeli,
kar malokdo znal je tedaj.

Uš trtna takrat je pretila,
da uniči vinograde vse,
rešitev edina je bila,
da nove se trte vzgoje.

Hvaležni smo redkim zagnancem
za ta zgodovinski korak,
saj cepljena trta postala
Vrhoplja zaščitni je znak.

Ni vedno šlo vse po načrtih
in krize so včasih prišle,
da skoraj bi vse opustili -
so trmasti vztrajali le.

A vztrajati vedno se splača
in novih iskati poti,
saj vztrajnost in delo pošteno
bogate sadove rodi.

To Jože nam naš dokazuje,
ki trsnico vodi sedaj,
on vedno hrabri in bodri nas,
da ne bi obupali kdaj.

*Petnajsto že leto nas vodi,
sta Stano ob njem in Andrej,
sta leva in desna mu roka,
da uspešno gre delo naprej.*

*Proizvodnja se stalno nam veča
prodane zaloge so vse,
saj točnost in pa kvaliteta
ustvarila sta renome.*

*Okolico smo uredili,
mejnike postavili vse,
bi radi si zdaj oddahnili,
kaj več bi želeli za se.*

*Daj Bog, da v letu bi novem
spolnile se želje nas vseh,
da vsem nam ob letu obsorej
na licih igral bi nasmeh.*

Ivan Krašna, Budanje

FOLKLORNA SKUPINA NE VEČ ROSNO MLADIH

*Se nekaj parov nas je zbralo,
v folklorno društvo se vpisalo,
da plese stare bi gojili,
običaje stare ohranili.*

*Skupina naša kar pestra je,
tu so babice, dedki in mamice,
tudi očetje in stric je zraven,
ansambel naš je res zabaven.*

*Ob petkih na vajah se dobimo,
korakov plesnih se učimo,
valček, polka šetepaši,
koraki mešajo se naši.*

*Marija plesat nas uči,
se včasih tudi razjezi.
"O buga mati", rada reče,
če kot po maslu vse ne steče.*

*Ko Marko svoj raztegne meh,
na ustih nam zaigra nasmeh,
poskočno noge zaigrajo,
se leta nič nam ne poznajo.*

*Smo nekaj plesov se naučili,
v javnosti že nastopili,
če gledalce s plesom razvedrimo,
se skupaj z njimi veselimo.*

Ludvik Curk - Viko

PISALI SO NAM

Olga Podobnik, Ljubljana

Želi nam srečno in uspešno novo leto 2002.

Martin Silvester, Ljubljana

Zahvaljuje se za poslan in zanimiv Vipavski glas in nam želi vse najboljše v novem letu.

Ivan Rehar, Francija

Pred božičnimi prazniki pretekega leta je na KS Vipava prispel pozdrav Ivana Reharja iz Francije. Pošta je bila naslovljena na Borisa Ličena, kot organizatorja prireditve "Vipavska trgatev 2001". Objavljamo le nekaj misli iz pisma.

Spoštovani g. Boris Ličen in g. Vladimir Anžel

Rojen sem v Vipavi 1929 (sem brat Angela, Tineta in Pavleta) na Starem placu. V Francijo sem šel 1955. Od leta 1968 gremo vsako leto obiskat sorodnike v Slovenijo.

Sem naročen na Vipavski glas. Prečitam ga od A do Ž. Vsem, ki prispevajo članke, zgodovino, slike, se prav lepo zahvaljujem, saj žrtvujejo veliko svojega časa, da Vipavski glas lepo uspeva. Petdeset let se ni smelo opisovati vipavsko zgodovino. Se spomnim, da so junija 1945 pred staro lekarno zažgali obilo knjig, ki so bile v čast Slovincem in Vipavcem.

Vipavska trgatev 2001 – zelo sem bil vesel, da je Vipava oživela. S takim lepim programom. Čestitam vama obema. Seveda pa tudi ostalim.

Sam sem pobudnik, da v našem mestu (15.000 prebivalcev) 1. nedeljo v septembru praznujemo slovenski praznik. Že trikrat je prišla folklorna skupina iz Stične, trikrat iz Škofje Loke, enkrat pa iz Kodretov (pri

Branici). Praznujemo že 18 let. V letu 2002 pridejo k nam vipavski plesalci.

Še en nasvet: delajte z mladino, ker mladina je bodočnost, starejši pa imajo izkušnje. Skupno boste lahko veliko dosegli.

Moja žena in jaz vam želiva obilo zdravja, vesele božične praznike in v letu 2002 veliko uspeha in lepo vreme. Bog vas živi!

Opomba

Pisem bralcev ne objavljamo v celoti, ampak le povzetek in morda kopijo odlomka pisma v originalu.

ZA RAZVEDRILO

KRIŽANKA »VIPAVSKE ULICE IN TRGI« (1)

Pri opisu gesla ... ulica, ...cesta ali ... trg vpišite ime ustrezne vipavske ulice, ceste ali trga. V nadaljevanju bodo v križankah zajeta imena vseh vipavskih ulic, cest in trgov.

SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	... CESTA	NALOGA, OBVEZNOST	MATI GRŠKIH BOGOV	IVAN ČARGO	SKRIVNO ZNAMENJE	PRAŠEK ZA BARVANJE LAS	GERMANSKI OREL	VIPAVSKI GLAS	STARA ŽENSKA	ORANJE	CESTNI OVINEK	RIMSKI BOG LJUBEZNI
... CESTA								REKA, KI TEČE SKOZI MEDVODE				
RDEČA BARVA								REKREA- CIJSKI TEK RAZDALJA DOSEGLJIVA Z IZTEKOM				
TURŠKI VELIKAŠ				SATIRIČNO DRAMSKO DELO LETOPISEI, KRONIKA						DANIEL ORTEGA TOČILNA MIZA		
DOMEN OŽBOT		100 m ² UMETNIŠKA DELAVNICA V RIMU, KI JO VODI p. IVAN RUPNIK			MANJŠAL- NICA OD ŠPEH	SL. KIPAR DRAGO ČRVO- JEDINA						
ULICA ...												
VZGOJNO- IZOBRA- ŽEVALNA USTANOVA					PREDEL LJUBI JANE VRINJE MOŠ OBLAČILO						JAJČECE	PREDEL VIPAVE ...
... ULICA								DOLINA V JULJSKIH ALPAH PRISTANIŠČEV IZRAELU				
VELIKO RIMSKO MESTO V ANTIČNI SIRIJI										AVT. OZNAKA VALJEVA POGON DIVJADI		
	OLIVER TWIST ZAPOREDNI ČRKA BECEDE			SL. SMUKAČ PETER GRŠKA ČRKA				OŽJA, IZBRANA DRUŽBA, DRUŠTVO				
DUŠEVNOST (KNJIŽNO)								PREVOZNO SREDSTVO				
KONEC POLOTOKA			IGNAC ČESEN					OBER				

Rešitev križanke iz 59. številke VG

VODORAVNO: Ron, Slava Bogu na višavah, imenovalac, nižina, alka, INRI, aar, balneolog, izjalovitev, EU, lon, Bin, AMD, nivo, ops, klepet, Lenau, ujma, motiv, ti, Agata

NAVPIČNO: ibi, akut, in na zemlji mir ljudem, snežina, PA, lani, EL, Ne, Avon, oolit, Viva, Lvov, Raša, oinolog, GT, eta, novela, ebonit, Gacka, Vipava, UH, ar, NSU

Vipavske domislice

* * *

V začetku šestdesetih let sta se v stari vipavski kleti srečala pesnica Lili Novy in vipavski pesnik Janez Krhne. Veselo razpoložena sta se pogovarjala o težavah pesnikov. Lili je Janezu potožila, da se uredniki nanjo hudojejo, ker jim pošilja svoje pesmi napisane na škričljaju. Janez se je zasmel: "Jaz z uredniki nimam nobenih težav". Lili je radovedno silila vanj, da bi tudi ona z Janezovo pomočjo rešila svoj problem. Janez ji je mirno odgovoril: "Veš, Lili, jaz pišem pesmi na sode, ki ostajajo v kletih, ker njihovi lastniki ne dovolijo prevoza do urednikov".

* * *

V poletni vročini so Vipavci kosili seno na Ravniku na Nanosu. Prenočevali so v ravniški hiši. Pod večer so končali s sušenjem sena. Prvi se je proti hiši odpravil ranjki Janez Bajc, nekdanji lastnik Ravnika. Spotoma je srečeval domačine, ki so bili še pri senu. Pa je modro vsakega opozoril: "Spravte suho seno v lojnice, ponoči bo dež!" "Ej, stric, to pa že ne bo držalo, saj je nebo čisto jasno in vreme vetrovno" so mu hiteli odgovarjati. On pa nazaj: "Kar sem rekel, sem rekel". Pozno zvečer so se spravili spat na seno in od utrujenosti kot polhi trdno zaspali. Bajc pa je mislil po svoje. Proti jutru zaspance zbudijo kaplje po strehi. Takoj so se spomnili na suho seno po senožetih in na Bajcove opomine. Pa je imel Bajc le prav in zdaj jih čaka ponovno sušenje sena. Ko so zjutraj vstali, pa o dežju ni bilo ne duha ne sluha. Le Bajc se je ponoči z njimi poigral. Spravil se je na streho in izpraznil svoj mehur.

* * *

Oče je vabil sina: "Pojdi z menoj, greva kopat krompir." Sin pa je živčno odgovoril: "Oh, ta neumni krompir". Oče pa njemu nazaj: "Kje si slišal, da je krompir neumen, jaz ne poznam nobenega neumnega krompirja, neumen si ti, ne pa krompir. Sedaj tudi pravijo, da so krave neumne in pastirji pametni. Časi so se res spremenili", je modroval oče.

Zapisala Magda Rodman

Pleve in drobtine

Začnimo zopet z lanskim blagoslovom konj. Vsako leto je bolj organiziran, in tudi bolj primerno ozvočen. Tudi če je bilo vreme slabo (edini pošten dež v lanskem decembru je bil ravno 26.12), lahko rečemo, da je prireditel uspela.

Novoletno rajanje in ognjemet sta tudi uspela - čeprav je bilo zaradi burje nekoliko manj obiskovalcev. Gotovo pa bo vsako leto lepše in bolje.

Naši planinci so počastili mednarodno leto gora najprej s srečanjem na Plazu. V šotoru so kuhali čaj, na mizi so bile tudi sladke dobrote. Petard ni bilo slišati. Razdeljeno je bilo 60 l. čaja. V vpisno knjigo je bilo vpisanih 260 obiskovalcev. (Verjetno jih je bilo desti več, a nekateri obiskovalci so tako vneto listali po vpisni knjigi, da se drugi niso utegnili podpisati. Zato priporočam, da bi drugo leto knjigo pritrdili, da je ne bi nihče prenašal okoli.) Pasja knjiga je neznano kam izginila. Leon trdi, da je bilo psov 12, po moje jih je bilo kar za dobro občinsko pasjo razstavo. Pa še to vam povem - zbirala sem podpise planincev za svojo sestro na Reki, z njimi smo popisali velik poster, in ta sedaj krasi prostore PD Kamenjak na Reki.

V januarju smo imeli zanimivo predavanje o Mlakah, ki je bilo dobro obiskano.

Krasen koncert za kulturni praznik, ko so nas obiskali zamejski glasbeniki, je razživel staro in mlado. Stari *plac* je še kar lep, le da iz njega štrlijo nekakšni čudni rdeči štrclji, ne vem, čemu; kamenčki

okrog kostanjev in lipe pa bodo verjetno našli pot čez ograjo na plošče. Med nami povedano, Plac in ulica Milana Bajca so kot vzorčni sejem tlakovanja. Pa bodi za danes zadosti.

Nada Kostanjevic

Pa še nekaj o popisu prebivalstva

Kot popisovalka sem delala na Reki in tudi v Vipavi. Na Reki je bil ob popisu prebivalstva tudi popis stavb in obrazec so morali izpolniti popisovanci sami, čeprav smo mi imeli zelo natančno instrukcijo. Morali so zapisati, čemu stavba služi, npr. cerkev, stanovanje, trgovina, javno stranišče, tržnica. No, neki župnik je napisal, da stavba služi "za molitev". Nekdo drugi je zapisal, da stavba služi "za kuhanje, spavanje i drugo". Ko sem ga vprašala, kaj pomeni "i drugo", sem dobila odgovor, ki ga ne bi rada tukaj ponovila.

V Vipavi smo popisovali tudi ob nedeljah. Seveda sem pazila, da ne bi popisovancev motila pri obisku nedeljske maše. Pa se pojavim na vratih gospe, ki se je ravno odpravljala k litanijam. Jezno mi je rekla, da zaradi nekakšnega popisa prebivalstva že ne bo pustila litanij.

Resno sem ji rekla: "Ljuba gospa, popis prebivalstva je tako važna stvar, da se je sam Bog zaradi tega rodil v štali". Ženska je brž odložila molitveno orodje in me povabila k popisu.

Pripominjam, da smo se "betlehanski" popis prebivalstva učili pri vseh instrukcijah, ki sem jih imela kot popisovalka.

Nada Kostanjevic

OBVESTILO UREDNIŠTVA

Vsem, ki prispevate besedilo in slikovno gradivo za naše glasilo, se prisrčno zahvaljujemo in vas obenem ponovno prosimo, da upoštevate naslednja navodila:

1. Vsak list naj ima na levi vsaj 3 cm praznega roba, na desni pa naj ne bo izpisan do roba.
2. Vrstice pišite z dvojnimi razmikom
3. Na listu naj bo po 30 vrstic
4. Fotografije, skice ipd. za preslikavanje je treba priložiti na posebnih listih, vsako enoto s svojo številko in podnapisi s podatki o dogodku, osebah, fotografu, letu posnetka, kdo je lastnik fotografije, skice ipd.

Prosim, da ta navodila upoštevate in tako prispevate, da bo naše skupno glasilo od številke do številke boljše, delo vseh, ki glasilo pripravljamo, pa lažje.

Uredniški odbor

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	SLAP
DECEMBER 2001	51,1 l/m ² dežja, 5 deževnih dni, 1x sneg in dež, 8x slana, 1x rosa, 1x megla, 2x poledica, 2x močna burja	38,0 l/m ² dežja, 3 deževni dnevi
JANUAR 2002	19,7 l/m ² dežja, 3 deževni dnevi, 1x sneg, 8x slana, 1x megla, 1x rosa	24,0 l/m ² dežja, 3 deževni dnevi
FEBRUAR	72,5 l/m ² dežja, 11 deževnih dni, 2x sneg (se stopil), 3x slana, 2x megla, 1x burja, 4x rosa	72,5 l/m ² dežja, 13 deževnih dni

Nada Kostanjevic

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 31.12.2001 DO 21.3.2001

Mara Praček	Gradnikove brigade 13	1.000 SIT
Stanka Jamšek	Gradnikove brigade 13	1.000 SIT
Klelija Dolenc	Gradnikova 1, Kanal	1.000 SIT
Ivanka Meze	Cesta 18. aprila 7	1.000 SIT
Vida Ciuti Krhne	Italija	3.000 SIT
Jožko in Mara Virant	Vojkova 3	5.000 SIT
Francka Ferjančič	Na Hribu 20	2.000 SIT
Edo Tavčar	Ljubljana-Polje	2.000 SIT
NN	Slap	3.000 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Veronika Žorž	Slap	3.000 SIT
Marija Gul	Lože	2.000 SIT
Betty Herudek	Nemčija	1.500 SIT
Ivan Marc	Kosovelova 1	2.000 SIT
Josipina Židanik	Podkraj	10.000 SIT
Pavel Rodman	Koboli	2.000 SIT
Rafael Naglost	Grabrijanova 17	2.000 SIT
Družina Mayer Barl	Marezige	10.000 SIT
Vladimir Radojevič	Izola	5.000 SIT
Družina Sterlekar	Ljubljana	3.000 SIT
Magda Gomizelj	Šempeter	3.000 SIT
Anton Jež	Ljubljana	10.000 SIT
Majda Clemenzen	Ljubljana	2.000 SIT
Skupaj		75.500 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na žiro račun KS Vipava 52000-645-50977 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
MAREC 2002
730 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Nada Kostanjevic, Vladimir Anžel in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Karol Rustja, Zvonimir Lipovšek, Leonard Kovač, Vera Poniž, Zofija Marc, Marija Černigoj, Vida Babič, Irena Breščak, Majda Clemenzen, Jožica Mozetič, Matej Naglost, Greta Štor, Samo Blazetič, Rok Jerkič, Darja Benčina, Marko Lavrenčič, Andrej Nabergoj, Miloš Tutuš, Veronika Malik, Tanja Princes, Andreja Gantar, Tatjana Čigon, Andreja Golob, Andreja Simončič, Miran Jordanovski, Ana Marinkovič, Sonja Marc, Maša Jež, Zdenka Žigon, Pavel Bajec, Sandi Skapin, Ivan Krašna, Ludvik Curk - Viko

VSEBINA

Iz naše preteklosti

Prizadevanja za povezavo Vipave z železniško progo	2
Vojni muzej Vipava	6
Vipava na vojaškem zemljevidu	7
Sardinci	9
Ob 60. obletnici bitke na Nanosu	10
Vipava je poplavljala	14

Predstavljamo vam

Grabrijanovi moji predniki	15
Anton Jež	21
Simon Ogrin - cerkveni slikar	27

<i>Iz naše KS</i>	30
-------------------------	----

Iz naše občine

Proračun 2002	30
Popis 2002	33
Premierl 1498-2002	35

Iz ustanov in društev

Iz ŠGV

Črna komedija	38
Kulturni praznik na ŠGV	40
Na obisku v Nemčiji	41

Iz OS

Nova šola z vrtcem in telovadnico v Podnanosu	42
Vipavske mlake - dragocena učilnica v naravi	47
Prispevki članov literarno-novinarskega krožka	49

Iz CUIO

Zimovanje v Semiču	52
Nočni pohod planincev na Stari grad	53
Ogled praznično okrašene Ljubljane	54
Moje novo leto	55
Božičnica v Vipavskem križu	55
Misli o Prešernovi proslavi	56
Pust	56
Valentinovo	56
Prijatelj Matija	57

Iz društev

Iz društva upokojencev, pododbor Vipava	57
Ko zaboli življenje	59
O delu Lavričeve knjižnice v Vipavi v letu 2001	60

Za dom in družino

Božič 2001	61
Julki v spomin	63
Ob 100-letnici rojstva Lojzeta Bratuža	66
Udeležili smo se trikraljevske akcije	66

<i>Kotiček za poezijo</i>	67
---------------------------------	----

<i>Pisali so nam</i>	68
----------------------------	----

Za razvedrilo

Pleve in drobtine	70
Vremensko poročilo	71

IZNICA

Ajdovščina

SP 0

VIPAVSKI

2002

352.9(497.12 Vipava)

0077977,60

LAPOREČNA KNJIZNICA

COBISS